

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Aarskrift

for

Elevforeningen

Asmildkloster

1925

Aarskrift

for

Glevforeningen Asmildkloster

1925

Udarbejdet af

Landbrugslærer A. Pedersen Aibt

Vort Aarsskrift.

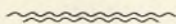
J Aar er Aarsskriftet fremstillet nok saa stort som i Fjor. Med den Standard, det har naaet i de sidste Par Aar, er Olevforeningens økonomiske Gøne spændt lidt haardere, end den vedblivende kan taale, hvis ikke vi faar en søkelig Fremgang i Medlemstallet.

Vi haaber derfor paa en minimal Afgang og opfordrer Klosterbrødrene til at holde sammen, saa vi kan vedblive at udgive et fyldigt og smukt Aarsskrift.

Naar vi i det hele taget kan udgive et Skrift som nærværende, skyldes det i første Række vore Forfattere, som vi bringer en hjertelig Tak for deres værdifulde Bidrag. Ogsaa Trykkeriets smukke Arbejde paaskønner vi, ligesom vi takker Nationalmuseet, Mineralogisk Museum og Afdelingsleder Basse for Laanet af Glicheer.

Idet vi atter minder Klosterbrødrene om at meddele Adresseforandringer, sender Aarsskriftet til alle gode Kammerater og Venner en venlig Julehilsen med de bedste Ønsker om

en rigtig glad Jul og et
godt og lykkeligt Nytaar!

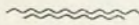

Asmildkloster Landbrugsskole.

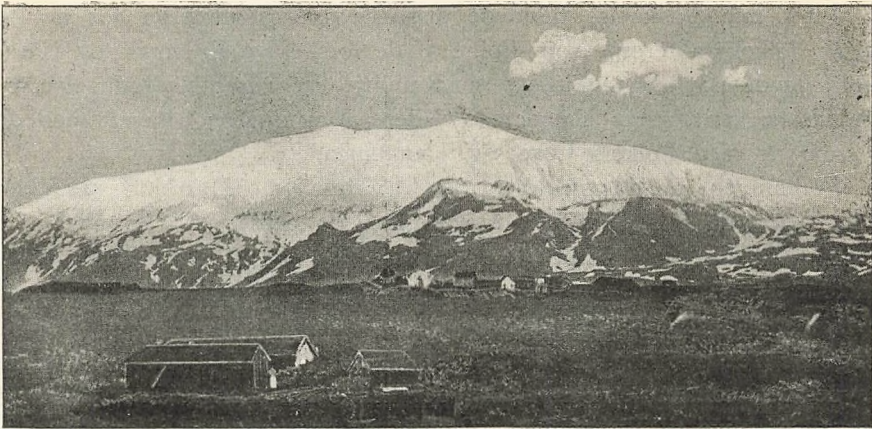
H

Indholdsfortegnelse.

	Side
Træk af Landbruget paa Island. Af <i>Daniel Bruun</i>	1
Foredrag ved Askov Højskoles 60-Aars Jubilæum. Af Forstander <i>H. Hauch</i>	53
Polen. Foredrag ved Elevmødet 1925 af Hofjærgermester <i>Aage Krabbe</i>	58
Steen Blichers Barnepige. Af <i>O. P. Fyndt</i>	67
Fra Holland. Af <i>Lawitz Lawnsen</i> , Handbjerg	68
Ørslevkloster. Af <i>Christian Pedersen</i> , Rogenstrup	75
Store Vildmose. II. Af Professor, Dr. phil. <i>A. Mentz</i>	88
Fra en Uges Ophold i Italien. Af <i>P. Blichert Toft</i>	95
Varige Græsningsarealer, deres Anlæg, Pleje og Benyttelse. Af <i>J. Fastrup</i>	99
Skolens Virksemhed. Af <i>Ellen og H. Hauch</i>	107
Elevmødet paa Asmildkloster Landbrugsskole Søndag den 28. Juni 1925	108
Nyt fra gamle Elever	111
Regnskabet for 1924—25	121
Elevforeningens Medlemmer	122

*Gaard ved Arnarstapi paa Snæfellsnes.
I Baggrunden Snæfells-Jökull. (Fot.)*

Træk af Landbruget paa Island.

Af Daniel Bruun.

INDLEDNING. For tusinde Aar siden taltes det samme Sprog fra Dannevirkevold til Grønlands fjærne Bygder, og dengang var Tænke- og i nogen Maade Levesæt omtrent de samme overalt, hvor Nordens Folk boede, selvfølgelig dog med de Særpræg, som Naturforhold og mere eller mindre afsondret Beliggenhed nødvendigvis maatte foranledige; men da efterhaanden Samkvemmet mellem Færøerne, Island samt Grønland og det øvrige Norden vanskeliggjordes og for Grønlands Vedkommende næsten ophørte i Middelalderen, — da der endvidere lige til den nyere Tid blev opretholdt Monopolhandel for nævnte Landsdeles Vedkommende, — blev Særpræget for Befolkningen sammesteds mere og mere fremtrædende, eftersom den var afskaaren fra at deltage i Verdensudviklingen i samme Grad som i Danmark, Norge og Sverige.

Først i vor Tid er baade Færøerne og Island komne med, og Fremgang har præget Erhvervslivet paa de fleste Omraader, ligesom Aandslivet, som paa Island stedse har holdt sig med beundringsværdig Friskhed, selvfølgelig ogsaa har faaet nye Impulser. Da sluttelig Færøerne og Island i 1906 blev forbundne med den store Verden ved Telegrafkabel, gryede for Alvor en ny Tid over »Atlantehavsøerne«, hvis Befolkning blev et Led i den store Verdens Menneskevrimmel. Men samtidig med, at Erhvervs- og Tankesæt fik ny Næring, voksede Befolkningens Selvfølelse; den mente i langt højere Grad end tidligere at kunne staa paa egne Ben, og der kom et stedse mere tilspidset Modsætningsforhold, navnlig mellem

Danmark og Island, i politisk Henseende; men ogsaa paa Færøerne begyndte det at gære i lignende Retning.

Efter min Anskuelse bundede disse Uoverensstemmelser for en Del deri, at Folkekaraktererne som Følge af de forskellige Erhvervs- og Naturforhold havde udviklet sig hver i sin Retning. En væsentlig Betingelse for, at vi Danske kan forstaa Islænderne, er den, at vi gør os bekendt med deres Land og med Folkets Leve- og Tænkemaade.

Foreningen »De danske Atlanterhavsøer« (nu »Dansk Samvirke«) og det i 1916 dannede »Dansk-islandske Samfund«, hvis Formaal er at fremme Kendskabet til Island i det danske Folk og til Danmark i det islandske Folk, har paa mange Maader bidraget til at oparbejde en Forstaaelse mellem Danske og Islændere, og nu — navnlig efter at Forfatnings-spørgsmaalet (jvnfr. nedenfor) har fundet en, om end foreløbig, Løsning — synes det, som om en Samsfølelse, der længe har manglet, har gode Udsigter til at blive til Virkelighed. *Danske og Islændere er i Færd med at finde hverandre*, skønt Sprogets Forskellighed selvfølgelig lægger Hindringer i Vejen. I det islandske Sprog, som i høj Grad fra den ældste Tid til vore Dage har været rigt og kulturbærende, er der ogsaa i vore Dage frembragt Litteratur, ikke mindst Digtværker, som i dansk Oversættelse har formaaet at overbevise os Danske om, at Islænderne i aandelig Forstand indtager et meget højt Standpunkt.

Det islandske Sprog er øvrigt vedbleven at være saa ligt den oprindelige, saakaldte »Danske Tunge«, at en Islænder ret godt vil kunne forstaa Indholdet af vore Runeindskrifter.

Paa Island har endnu mangt og meget et gammelt Præg: Bygnings-skik og Bygdeskik har saaledes mange Steder holdt sig ret uforandret ned til vore Dage, og Landbrug og Husdyravl ligesaa; men ogsaa paa disse Omraader vil forhaabentlig snart den samme store Fremgang, som allerede har givet sig til Kende for Handelens og Fiskeriernes Vedkommende — tage Fart.

*

*

*

»Landet er lokkende skønt og tindrende Jøklernes Toppe,
Himlen blaanende høj, Havet er skinnende blankt.«
(Jónas Hallgrímsson).

Island. Efter omtrent 3 Døgn's Sejlads fra Skotland eller $1\frac{1}{2}$ Døgn's Sejlads fra Færøerne nærmer man sig Islands Sydkyst, i Reglen noget øst for Landets sydligste Forbjerg, Kap Portland«. I klart Vejr aabenbarer der sig et prægtigt Syn for os, idet Sydlandets Jøkler træder op over Horisonten. Er det meget klart, kan det hælde, at Vatna-Jøkull's sydligste isklædte Top: Oræfa-Jøkull (2119 m o. H.) kommer til Syne langt borte i Nordøst. Man forstaaer saa godt, at denne store Klippeø blev kaldet „Island“. Havet bruser mod Fjældene og lader os se en hvid Brømme af Skum langs Kysten. Udenfor træffer man som oftest Fisketrawlere og Fiskebaade, der øser af Havets Rigdomme. Forude faar vi Øje paa et lille iso-

leret Fjæld eller Bakkeparti; det er det saakaldte Hjørleifshøfði, som ligger paa den store, flade Myrdalssande lige ved Stranden. Her levede Hjørleif Hrodmarsson, der var Ingolf Arnarsons Fostbroder og Led-sager, da de i Aaret 874 som de første Landnamsmænd satte sig ned paa Island.

Vi sejler i Vest langs Kysten, forbi Myrdalsjøklens og Østfjælds-jøklens hvide Iskapper mod Vestmannøerne, der ligger ensomt i det larmende Hav, men paa hvilke Befolkningen nærer sig godt af Fiskeri, ligesom den fanger Fugle paa Bjærgene og driver Handel. Dens Motorbaade færdes viden om paa Havet.

Videre gaar Sejladsen forbi det flade, frugtbare Græsland vest for Jøklerne, og inden for hvilket Vulkanen Heklas Top rager op. Nær Kysten levede Sagaheltene Njál paa det berømte Bergthorshvöll og Gunnar paa Hlidarendi.

Islands sydvestlige mørke og lavadækkede Halvø, Reykjanes, passer; paa dens Spids ryger der varme Kilder, og et Fyrtaarn rager op. Vi svinger saa mod Nord og derpaa mod Øst ind i den store Faxebugt, der er omgiven af herlige Fjælde, løber ind paa Rheden ved Reykjavik, som ligger paa lavt Land, men bag hvilket man øjner Fjældrække paa Ejældrække. Her, hvor Islands første Landnamsmand, Ingolf, satte Bo, er nu Islands Hovedstad vokset frem.

Faa Steder paa Island faar man et bedre Indtryk af Landets Opkomst end her. Da Forfatteren heraf for en Menneskealder siden, i 1896, første Gang besøgte Reykjavik, maatte Skibet ankre paa Rheden, hvorfra Ud- og Indladning af Varer fandt Sted i Baade, og selv om Byen med sine gennemgaaende meget lave Træhuse var præget af livlig Handelsomsætning, selv om der var stort Liv paa Gaderne, hvor Hestekaravaner kom med Uld og andre Produkter fra Landet, og der duftede af Klipfisk fra Tørrepladser og Købmandsgaarde, selv om Tingmændene maaske var samlede for at holde deres Møder i Altingshuset og Landsbøvdingen maaske under Salut gik ombord i et dansk eller fransk Krigsskib, som laa paa Rheden — saa gjorde det hele dog kun Indtryk af en lille Provinsby. Hesten var saa at sige eneste Transportmiddel, thi Vogne, selv tohjulede Kærrer, var næsten ukendte — ikke saa underligt, thi kom man ind i Landet, var der ingen Køreveje, kun Rideveje. — Aarene gik, og jeg blev ved mine mange Gange gentagne Besøg*) Vidne til Byens Vækst og til, at den efterhaanden fik et Præg, der vidnede om, at denne lille Hovedstad var fulgt godt med i Udviklingen, saa at den paa en smuk og interessant Maade repræsenterede den nye Tids Fremskridt paa Island.

Under Verdenskrigen havde jeg ikke været paa Island, og da jeg i 1920 igen besøgte dette Land, fra hvilket jeg gemmer saa mange værdis-

*) Jeg har besøgt Island 13 Gange paa kulturhistoriske, arkæologiske og geografiske Undersøgelser i Perioden fra 1896 til 1923.

fulde Minder, fik jeg straks, medens Skibet stævnede ind mod Reykjavik, et levende Indtryk af, at der i de faa Aar, som laa mellem mit sidste Besøg og nu, var sket store Forandringer. Under Sejladsen modtog vi ude i Bugten en Hilsen gennem et Aeroplan, som kom os i Møde for saaledes at ønske os velkommen. Det var vel kun midlertidigt, at Luftsporten blev drevet fra Reykjavik — som et Forsøg; men der kan ikke være Tvivl om, at i Fremtiden vil Aeroplantrafik komme til at spille en Rolle paa Island til Kommunikation med afsides liggende Egne — Sygetransport o. l.

Saa dampede vi ind i den store nye Havn, der var bleven bygget i Aarene 1916—18 med en Udgift af 2 Millioner Kroner, og som stadig forbedres ved Anlæg af Oplagspladser med Kajer samt mindre Udstikkerbroer osv. Anlægget udførtes af Firmaet Mønberg i København og var projekteret af Havnedirektør Smith i Kristiania. Havnen var fuld af Skibe: Rutebaade, Fiskeriskibe, Handelsskibe osv., og i Land var der en øjensynlig meget forøget Trafik, sammenlignet med tidligere. Automobileer var der nok af til Transport af Varer og Personer — Hestene var aabenbart sat fra Bestillingen nu, da Islands Vejvæsen havde sørget for Køreveje og Broer, selv til fjerne Egne. Det viste sig, at der i Byen fandtes over Hundrede Automobileer; men næsten ingen Heste. En Mængde store Handelshuse og Købmandsforretninger havde øjensynlig udvidet deres Lokalteter, og der var iøvrigt opført adskillige Stenhuse eller Huse af Jærn og Beton, stundom af meget betydelige Højder, hvilke dog paa en ret uharmonisk Maade dominerede Flertallet af Husene, der stadig var forholdsvis lave. Paa et fremtrædende Sted med Udsigt over Rheden laa den smukke Bolig for Danmarks Repræsentant paa Island.

Reykjavik er Sædet for Regeringen, og her bor Landets øverste Embedsmænd: 3 Ministre, Biskoppen, Højesteret, Universitetets og Latinskolenes Lærere o. s. v., o. s. v., her samles Altinget, her findes et udmærket Landsbibliotek og Nationalmuseum, Skoler af forskellig Art, to Banker, hvis Omsætning er stor, Hoteller, et Gasværk m. m., og her er paa en Bakke udenfor Byen rejst en karakteristisk Bygning for Billedhuggeren Einar Jónssons Arbejder. Ved Ministerialbygningen er rejst Statuer af Kong Christian IX., som gav Islænderne Friheden i 1874 under sit Besøg paa Øen, samt af Frihedsmanden Jón Sigurdsson, og paa en aaben Plads staar en Billedstøtte af Billedhuggeren Thorvaldsen, som jo stammer fra Island. Kort sagt, Reykjavik er vokset frem og blevet en værdig Hovedstad for Islands Befolkning — selv om dens Indbyggerantal (20,000 i 1923) kun er ringe i Sammenligning med andre Hovedstæders.

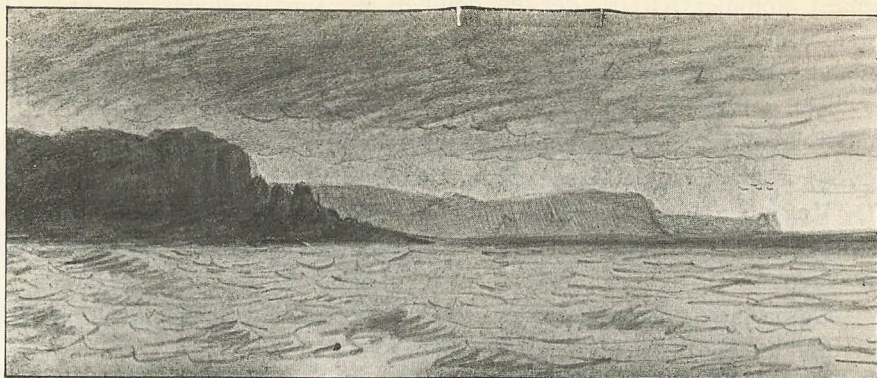
*

*

*

Island er næsten tre Gange saa stort som Danmark, nemlig 104,785 □ km. Det er et bjærgfuldt Land, der rager op af Nordhavet, som oftest med stejle Klippekyster. Det berøres mod Nord af Polarcirklen og er paa de tre Sider dybt indskaaret af Fjorde og Bugter, medens saadanne ganske mangler paa Sydkysten.

Hornestrände med „Drángarnir“ paa Nordvestlandet.

Her opvoksede Erik den Røde paa Gaarden Drángar.

(Dagbogsskitse af D. B.)

Intet andet Land med en tilsvarende Udstrækning har saa mange Vulkaner, størknede Lavastrømme og varme Kilder som Island. Hertil kommer de vældige Jøkler (Gletschere), der minder om Indlandsisen i Grønland, og som bedækker store Fjældpartier i det Indre og paa Sydvestkysten.

I Midten af Miocen Tiden var, ifølge den bekendte Geolog Thorsøden, Island forenet med Grønland, Færøerne og Skotland ved en bred Landbro tværs over Atlanterhavet. Dette Plateau var bygget op og dannet af utallige Lavastrømme, som hidrørte fra Kraterrækker og Spalter. Samme Højland var i en Hvileperiode under Udbrudsvirksomheden bevokset med Skov, hvis Levninger endnu findes i de Lerlag, som følger Surtarbranden i de islandske Basaltfjælde. Til Slut blev dette 3—4000 Meter høje Plateau brudt itu og sank — Island blev en Ø.

I den følgende Pliocen Tid sank Island yderligere og blev gennemskåret af store Brudlinier, fra hvilke der udvikledes en voldsom vulkansk Virksomhed, som fortsattes gennem den følgende Periode, Istiden, ned til vore Dage. Hævninger og Sænkninger fulgte paa hverandre, saaledes at Strandlinierne har ligget henved 250 m under det nuværende Niveau, men ogsaa 80 m højere end nu. Eftersom Island hovedsagelig er opbygget af vulkanske Bjærgarter — Basalt og Palagonitbreccie — er de mørke Farvetoner de mest fremtrædende i Landskabet, især dog hvor Basalten er eneherkende. Godt Halvdelen af Island bestaar af Basalt. De store Gletschermasser i det Indre hviler alle paa Tuf og Breccie.

Da Island helt igennem er opbygget af Vulkaner, har de frembragt en uhyre Mængde Lava. Alene de Lavamarker, som stammer fra Perioden efter Istiden, indtager et Areal af 12,000 □ km. De er frembragte ved mange Udbrud til forskellige Tider; men den største Lavamængde stammer fra forhistoriske Udbrud. Der findes 3 Former af Vulkaner: Kegleformede Vulkaner, Lavakupler og Kraterrækker; de sidste paa Spalter i Jordskorpen. Hekla paa Sydlandet er den navnkundigste af Islands Vulkaner,

dernæst kommer Katla, der er dækket af Myrdalsjøklens Iskappe. Den største Vulkan er Kraterdalen i Askia i O'dáðahrauns vældige Lavamark i Islands Indre, Nord for Vatna Jøklen. Talrige voldsomme Vulkanudbrud har, selv i historisk Tid, flere Gange ødelagt større og mindre Dele af Landet. Men det mest ulykkebringende var Skaftaakraternes paa Sydlandet (i 1783), som ødelagde Græsvæksten hele Landet over.

Varme alkaliske Kilder findes i Mængde, spredt over hele Island. Af disse har den store Geysir paa Sydlandet givet alle Springkilder i Verden Navn.

Ogsaa Svovlkilder findes i Mængde i de vulkanske Egne. Endelig skal omtales Kulsyre kilder, som findes hist og her.

Islands Jøkler overgaar i Størrelse langt de tilsvarende paa Europas Fastland. Tilsammen har de et Areal af 13,500 □ km. Til Sammenligning tjener, at Alpernes Gletschere kun er 3,000 □ km, de norske omtrent lige saa store, de svenske 400 □ km og endelig Gletscherne i Kaukasus 120 □ km. Ejendommelig for Jøklerne er de saakaldte »Jøkelløb«, hvorved Isdækket pludselig — som oftest paa Grund af vulkanske Udbrud under samme — revner og smelter, hvorved store Vandflomme og Isstykker skyller ud over det lavere liggende Land.

Lavlandene har, sammenlignet med Højlandene, kun ringe Udstrækning; de udgør kun $\frac{1}{15}$ deraf, men er til Gengæld af den aller største økonomiske Betydning, efter som den væsentligere Beboelse er knyttet til dem. Islands største beboede Lavland ligger mellem Reykjanæs Halvø i V. og Øfjældsjøklen i Ø. og er 4,000 □ km stort.

Dette Lavland, som vi har set ind over paa vor Oprejse til Landet, hæver sig jævnt indad til i Nærheden af Geysir. I Slutningen af Istiden bedækkede Havet hele dette Lavland. Flere Steder findes Vidnesbyrd herom. Enkelte fremstaaende Bjerge paa Sletten maa den Gang have ligget som Øer i Havet. Dette Lavland er for største Delen bevokset med Græs, og intet Steds er Island saa tæt beboet som her, efter som Landet egner sig fortrinligt til Kvægavl. Tre store Floder strømmer gennem Lavlandet.

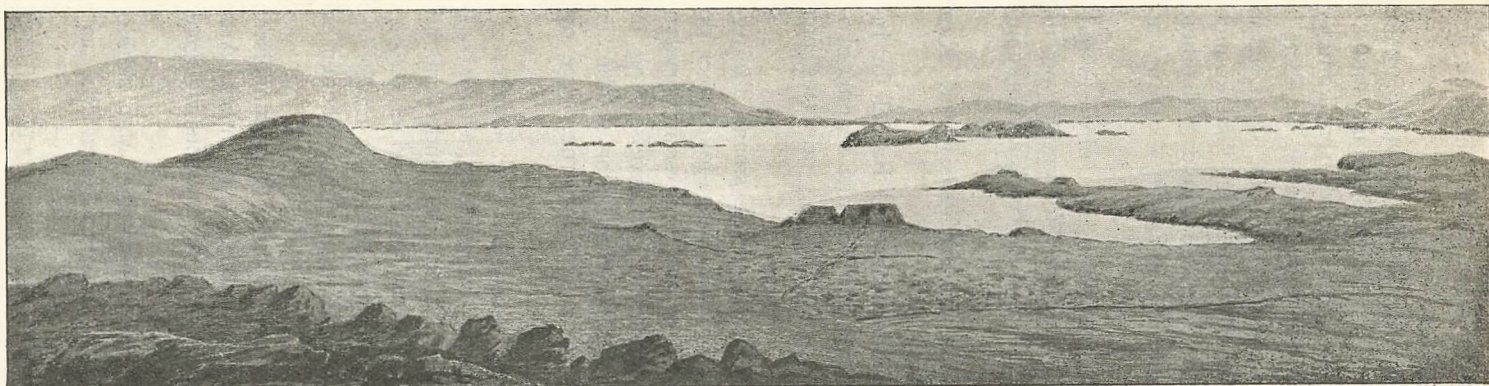
Ved den indre Del af Faxebugten paa Vestlandet ligger der et andet Lavland i Borgarfjorden paa c. 1000 □ km. Det er for største Delen bedækket med Moser og Sumpe, af hvilke der rager Basaltrygge frem.

Kun en mindre Del af Island er beboet — og tilmed som oftest spredt. De ca. 100,000 Mennesker, som udgør Befolkningstallet, bebor saaledes kun én Fjerdedel af Landet; hovedsagelig langs Kysterne og paa Lavlandene.

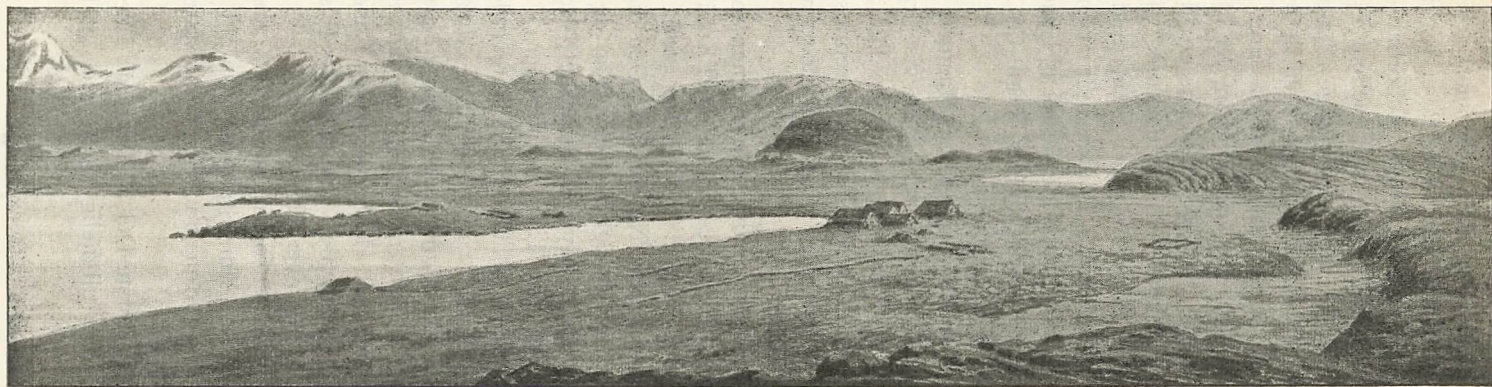
Omtrent tre Fjerdedele af Øens samlede Areal udgøres af det ubeboede Indre, en Højslette paa 500 til 1000 Meters Højde, op over hvilken der paa flere Steder hæver sig Jøkler med evig Is til mellem 1400 og 7000 Meters Højde.

I et Land som Island med fugtigt Klima og mange store Jøkler gives der naturligt mange vandrige Elve. Ved Jøklernes Fod, hvor Sne og

Set mod Nord.

Set mod Syd.

*Udsigt over Gaarden Thingvellir ved Bugten Thingvallavogr paa Snæfellsness, hvor det gamle Thorsness Tingsted laa.
(Tegninger efter Skitser af D. B.)*

Is afsmelter, danner der sig Sumpe og Vandsamlinger, som finder Afløb i mange Bække og Elve, der snart forener sig til store Floder, hvis mælkehvide Jøkelvand iler mod Havet i stride Strømme.

De fører som Regel en forbavsende Mængde Vand, er brede og løber med stærk Strøm ned mellem Fjældene, idet de ofte danner smukke Vandfald, der især er hyppige i Basaltegne. De fleste større Elve kommer da ogsaa fra Jøkelegne og fører derfor hvidt eller graat farvet Jøkelvand. Slige Elve er ofte farlige at passere, da deres Bund er blød, og Lejerne ofte forandrer sig, saa at man der, hvor man den ene Gang kan komme over, maaske slet ikke kan passere den næste. Elvene danner i det hele taget paa Island — i Modsætning til de fleste andre Lande — den væsentligste Hindring for Samfærdselen.

Firnkuplerne i Islands Indre tjener i Virkeligheden som uhyre Vandbeholdere, fra hvilke de fleste af Landets Floder bliver forsynede, og da Firnkuplerne stadig drager Regn og Nedslag til sig, bliver Vandforsyningen altid den samme.

Nu er der bygget en Mængde Broer paa de vigtigste Ruter. Kun Hvitá paa Vestlandet er til en vis Grad sejlbar.

Islands Vandfald er for en Del allerede beslaglagte til Fordel for Industrien. De Kræfter, som de repræsenterer, vil blive af den største økonomiske Betydning, naar Elektricitetsværkerne anlægges og udnyttes paa bedste Maade.

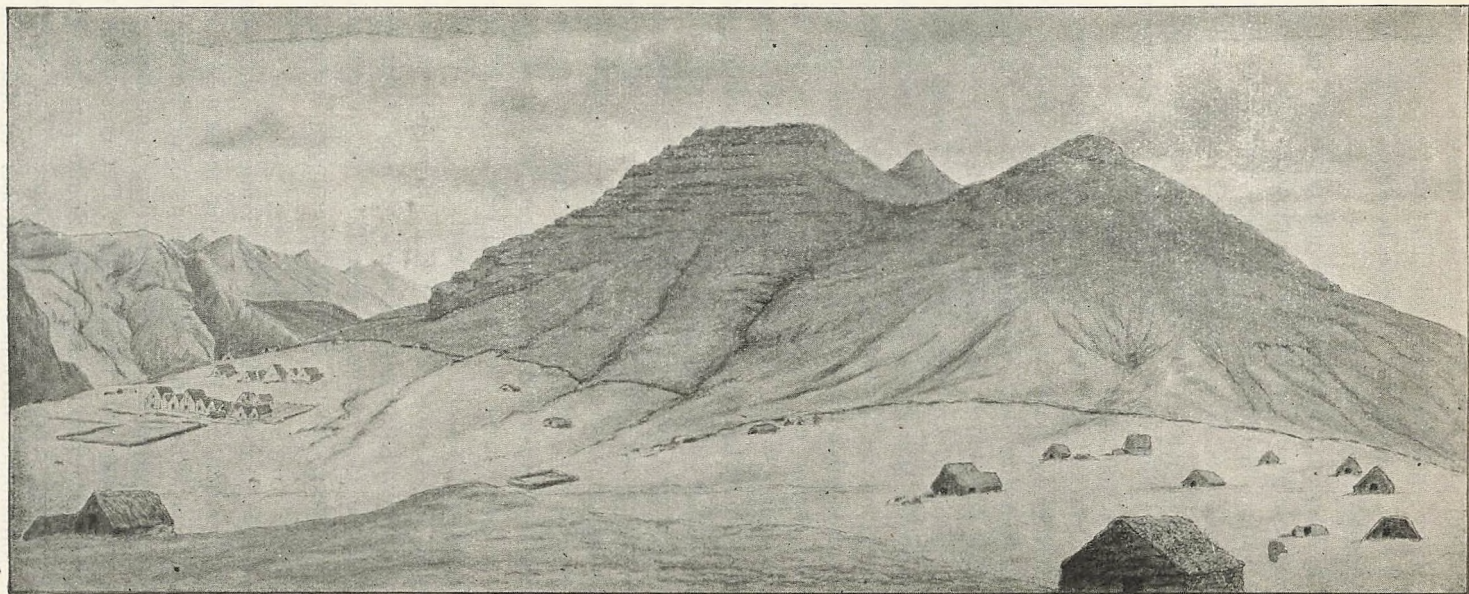
Island har mange Søer, men for største Delen er de smaa. Thingvallavatn i Sydvestlandet og Thorisvatn, Vest for Vatna-Jøkelen er de største, dog kun c. 100 □ km store. Ingen Sø er saa skøn som Myvatn (Myggesøen) paa Nordlandet. Den ligger i vulkanske Omgivelser, og er Hjemsted for et rigt Fugleliv. Paa de Steder i Højlandet, hvor Afløbet er ringe, findes et Mylr af Smaasøer, især i Nærheden af Jøklerne. Elve og Søer er rige paa Laks og Foreller.

Plante- og Dyreliv. Planteverdenen har et arktisk Præg. Den er — ifølge Valtyr Stefánsson*) — hverken særlig frodig eller artsrig, og Fjældene gør et mer eller mindre bart Indtryk. Af Græsser findes ca. 40 Arter og af Halvgræsser og Siv det anselige Antal af 56. Island er da ogsaa bleven kaldt »Halvgræssernes Land«. Desuden gør Mosser og Laver sig betydelig gældende i Landskabets Fysiognomi, især hvor Beliggenheden er 5—700 Meter over Havfladen.

Klimaet er iøvrigt egnet til at fremme og vedligeholde Mosedannelser. Her er bl. a. Alm. Stargræs, Kæruld de mest udbredte, samt en Star-Art, *Carex cryptocarpa* eller »Guldstaren«. Den er en af Landets vigtigste Foderplanter.

Den største Del af Planterne i den isl. Flora er fløraarige. Man skulde maaske være tilbøjelig til at tro, at Udbyttet af Græsmarkerne ikke var

*) »Det islandske Landbrug«.

Gaardkomplekser ved Kálfafellsstadur i Øster Skaptafells Syssel paa Sydøstlandet med Udhuse, spredte paa Tunene.
(Tegning efter Skitse af D. B.)

stort; men da bør man vide, at de islandske Græssers og andre Planters Næringsværdi er større end de tilsvarende Plantearters i sydligere Lande. De islandske Planter er rigere paa kvælstofholdige Stoffer og Fedtstoffer og fattigere paa Cellulose end de danske.

Islands største Rigdom er saaledes de udstrakte saftige Græsmarker i Dale og Lavlande, der afgiver udmærket Kreaturfoder. Paa Fjælde og Højsletter i det Indre findes desuden hist og her, ofte med store Afstande Sommergræsgange. Korn dyrkes ikke, men Høavlens er Hovedernæringskilde for Bøndernes Hjord. Flere Steder findes endnu smukke »Skove« (nærmest Krat) af Birk i lune Dale; men i Oldtiden var der større »Skove« end nu. De er borthuggede og ødelagte af Faar.

Den islandske Fauna omfatter ikke mange Pattedyrarter. Foruden Husdyrene (Heste, Køer og Faar) maa nævnes Ræve, der er ret talrige i visse Egne, dernæst Rensdyr, der i Slutningen af det 18. Aarhundrede blev indførte, og af hvilke der skal findes en f. T. fredet lille Flok i Højlandet N. f. Vatna Jøklen. Endelig kommer af og til en Isbjørn med Polarisens Fugle er der derimod en Mængde af (over 100 Arter), især Svømmefugle, baade paa Fuglebjærgene ved Kysten og ved Søer inde i Landet; ved sidstnævnte yngler i Sommertiden Svaner og Gæs; Brokfugle og Regnespover træffes ofte, ligesom Ryper er meget talrige paa Heder og Fjældvidder, Ederfugle er fredede hele Aaret; til dem er mange Steder indrettet Fuglevarp, og det er ikke ringe Indtægter, der faas ved Indsamling af Ederdun. Falke ses ret hyppigt. Havet er rigt paa Fisk. Sæler findes i stort Antal, og Hvaler er endnu at se, men den ihærdige Fangst, som i de seneste Aartier har været drevet paa dem, har i høj Grad indskrænket deres Antal. I Søer og Elve findes, som berørt, mange Foreller og Ørreder, og mange Elve er desuden rige paa Laks, hvilke er Genstand for Fiskeri. De fleste Lakselve er udlejede bl. a. til fremmede Lystfiskere, navnlig Englændere, der betaler meget store Summer for Retten til Fiskeri. I Jøkeelvne, med deres mælkehvide Vand, er kun slet Laksefiskeri.

Af Mineralier findes nogle Steder Kul (Brunkul), samt Svovl, der tidligere brødes ved Svovl-Kilderne. I Eskefjord paa Østlandet findes en Mine med Dobbeltspath. Der har nys været Tale om, at man ved Boringer har fundet Guld i Undergrunden; men Efterretningen herom bør sikkert modtages med Skepsis.

Klima. Middeltemperaturen for de tre koldeste Vintermaaned er $\div 2,4^{\circ}$ C. for hele det beboede Land og veksler mellem $+ 0,8^{\circ}$ paa Sydkysten og $\div 3,5^{\circ}$ paa Nordlandet. Sommerens Middeltemperatur er for hele Landet $+ 8,7^{\circ}$ C., varierende i de forskellige Landsdele mellem $7,1^{\circ}$ og $10,2^{\circ}$. I Juli-August naar den $11,0^{\circ}$ — $13,9^{\circ}$. Det er som en mild Maj i Danmark. »Da Nattefrost er ret hyppig om Sommeren, tør konkurrence-dygtig Kornavl betragtes saa godt som udelukket.« Paa Nordlandet maa Pløjning og andet Jordarbejde indstilles fra Oktober til Maj, paa Sydlandet faar Frosten som Regel ikke Overhaand før i November. Om Sommeren

kan man iøvrigt have meget varme Dage paa 25° C. ved Middagstid, men samme Dag kan Temperaturen ved Aften synke mod Nulpunktet. I det hele taget er hyppige og hurtige Temperaturvekslinger, ofte ledsagede af Storme, karakteristiske for Landet. Nordens og Sydens Luftstrømninger kæmper mod hinanden. Paa Sydlandet er Sommeren stundom vaad, medens Sommermaanederne paa Nordlandet som oftest er klare.

Juli og August Maaneder er de bedste at færdes i paa Island.

I det indre Højland er Klimaet selvfølgelig koldere, og den rejsende maa være forberedt paa Kulde og maaske paa Sne.

*

*

*

Hvad der paa Island slaar den rejsende, er ikke blot den ejendommelige, mærkelige Natur, men Menneskene selv og deres Liv. Jøklerne med det evige Isdække, de vulkanske Fænomener med den hele storslaaede Natur, de lange Afstande og Folkenes Boliger gør altsammen et mægtigt Indtryk paa den, der første Gang kommer til Island. Alt er stort, gammelt og tilsyneladende uforanderligt, og dog kan ingen vide, naar Jordskælvne kommer og bringer Forandring.

Forholdene paa Island er i det hele taget enkle og lidet sammensatte som Følge af Landets Naturforhold og spredte Bebyggelse. Den rejsende, som er vant til at færdes i frugtbare Dale, gennem bugnende Agre, fra Landsby til Landsby, i Egne, hvor prægtige Skove skygger paa hans Vej, eller hvor Kvæget flokkes paa Markerne, medens han snart passerer en Kirke eller et Herresæde, snart en Bondegaard eller et Husmandshus, omgivet af smukke Haver — søger forgæves noget blot tilsvarende paa Island. Her er, som sagt, ingen virkelige Skove, kun Krat og ingen Landsbyer; kun med lange Afstande kommer han forbi en Bondegaard, saa gaar der en Tid, før man igen passerer den næste, — stadig kun Bøndergaarde og intet andet, thi selv Præstegaardene er Bøndergaarde. Endog i forholdsvist tæt befolkede Egne møder man kun faa Mennesker. — Nej, Tiltrækningen ligger ikke i Landskabets mange Detailler; thi der er kun faa, og Forgrunden frembyder kun af og til Afveksling. Man rider over grønne, sumpede Moser og Enge, op over Fjældene, ned gennem dybe Dale og over stenede Sletter, uden at Øjet fængsles af det, som er nærmest.

Medens Hesten slaar sine Hove mod Stenene, og medens Brokfuglens eller Regnspovens Fløjt lyder i ens Øre, stirrer man uden Afbrydelse i Timevis ud i det fjærne. Indtrykket forstyrres og sammenblandes kun sjældent ved Betragtning af interessante og skønne Billeder paa ens Vej som i rigere og mere begunstige Lande, hvor Civilisationen er skreden frem. I Timevis nyder man stundom det ene store, skønne, fjærne Billede. Indtrykkene fæstner sig og former sig til et befriende, mægtigt betagende Hele, som aldrig glemmes. Man husker de Jøkelkupler, de Fjælde, de Linier, de Farver, man ser. Men der maa Sol og Lys til, for at Landskabet kan komme til sin Ret, i Taage er Marchen trist og Farten tung.

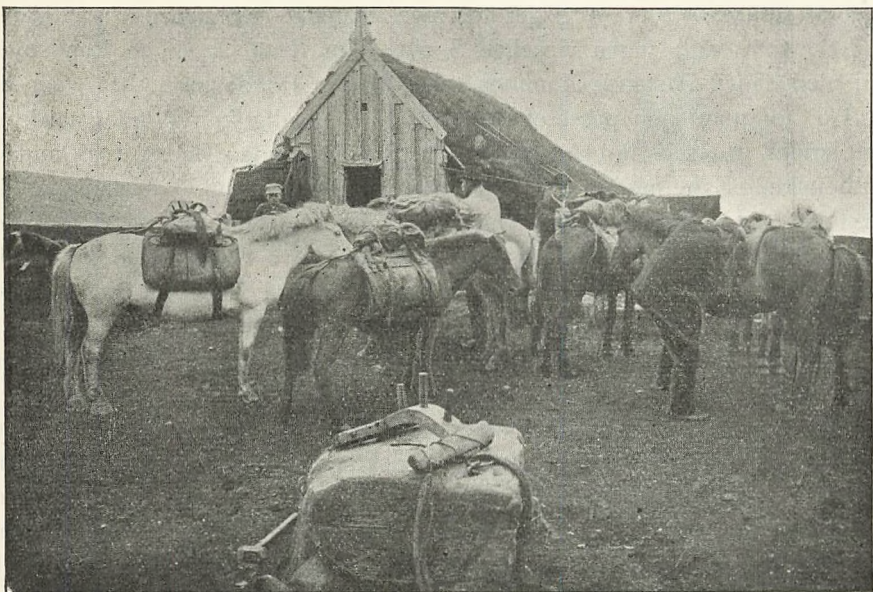

Klar til Afrejse.

Fra Gaarden Gilhagi, inderst i Skagafjord paa Nordlandet
(Johs. Klein fot. 1898.)

Historie. Efter at Island var bleven fundet, blev Øen bebygget i den saakaldte Landnamstid fra c. 871 til 930. I Sagatiden (930—1030) blomstrede Storætterne, hvorom Slægtssagaerne beretter. Der oprettedes et fælles Ting, Altinget, for hele Øen paa Tingvoldssletten (Thingvellir), i den sydvestlige Del af Landet. Kristendommen indførtes Aar 1000. Kort forinden var Grønland bleven opdaget og koloniseret. Aldrig har Livet paa Is-

Efter Dagsridtet.

Hestene afsadles udenfor et Pakhus („skemma“).
(Johs. Klein fot. 1898.)

land pulseret stærkere, aldrig har det været rigere paa Begivenheder af forskellig Art end i Tiden fra 980 til 1030. Lovgivning og Digtning blomstrede, private Fejder var der nok af; men udadtil vaagede Islænderne over deres Frihed og Selvstændighed. Skibsfarten blomstrede, men gik senere efter det 13. Aarh. i Forfald og blev besørget af fremmede (Englændere og Hanseater). Efter 1030 kom en lang Fredsperiode. Bispestolene paa Hólar og Skálholt, henholdsvis paa Nord- og Sydlandet, oprettedes; men den

Bruden pyntes.

(Maleri af Professor H. A. G. Schiøtt.)

islandske Kirkes Omraade var mere verdsligt end i noget andet Land. De islandske Love blev nedskrevne, og en frodig litterær og national Virksomhed udfoldedes. Men Slægtsfejderne blussede op, særlig i Sturlungetiden (1201—1264). Det endte med, at Islænderne underkastede sig den norske Konge Haakon Haakonsson (1262—64), som garanterede dem deres islandske Love overholdte og Beskyttelse. Islænderne forbeholdt sig, at de skulde være løste fra alle Forbindelser overfor Kongen, hvis han ikke holdt, hvad han havde lovet dem, men skønt der ofte blev gjort Overgreb paa

dem, saaledes da de gamle Fristatslove afløstes af en ny Lovbog, maatte de dog altid give efter, og deres Frihed blev tabt. 1370 kom Island med Norge under den danske Konge, men derved skete ingen Forandring i Landets Forfatning eller Stilling.

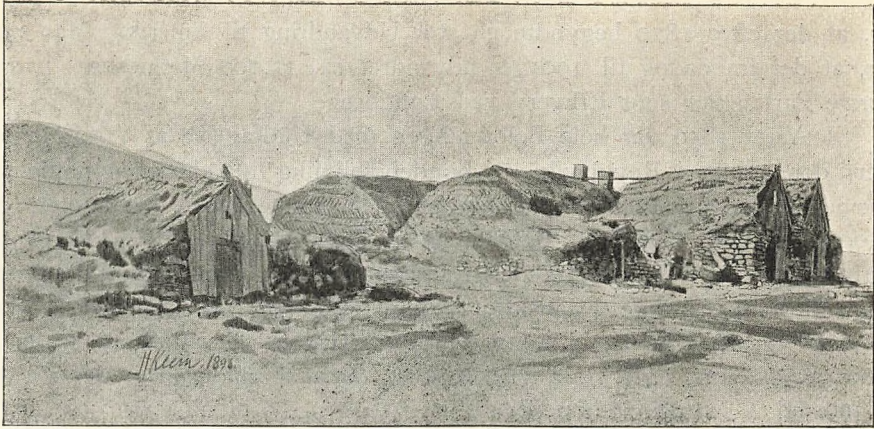
Sortedøden hærgede (1402—04) paa Øen, og Landets Tilstand blev daarlig. Reformationen blev Befolkningen paatvungen af Christian III's Fogeder, Klostrene og Klostergodset blev inddraget. — To Aar efter Enevældens Indførelse i Danmark blev Enevoldsmagten, under visse Forbehold, anerkendt paa Island. Altinget beholdt dog foreløbig sin lovgivende Myndighed i Form af Altingsvedtægter.

I den følgende Tid blev der gjort Forsøg paa at ophjælpe Landet, men navnlig Monopolhandelen, der indførtes 1602, var til Hinder for Fremskridt, og hertil kom Uaar som Følge af vulkanske Udbrud og Jordskælv. I den sidste Del af det 18. Aarh. ophævedes Altinget og erstattedes af en Landsoverret. Hele Landet blev gjort til ét Bispedømme, Hólar og Skálholt ophørte at være Bispesæder, der blev kun ét, i Reykjavik. 1843 genoprettedes Altinget og samledes første Gang i Reykjavik 1845. Det havde dog kun raadgivende Myndighed. Grundloven af 1849 blev ikke indført paa Island; derimod ophævedes Monopolhandelen 1854 helt, og efter lange og trange politiske Kampe gav Christian IX ved Islands Tusindaarsfest i 1874, da han kom til Stede paa Tingvoldssletten, Island en fri Forfatning. Tre Aar før var der bleven udstedt en Lov om Islands forfatningsmæssige Stilling i Riget. Brydningerne mellem Island og Danmark ophørte dog ikke. Først da man enedes om den dansk-islandske Forbundslov af 30. November 1918, kom der roligere Forhold. Island blev et selvstændigt Kongerige indtil videre i Personalunion med Danmark, og danske Borgere, som bosætter sig paa Island, samt Islændere, der tager Ophold i Danmark, faar Borgerrettigheder i de respektive Lande, naar de iøvrigt opfylder de Fordringer, som de vedkommende Landes Love fordrer. Denne Løsning af det vanskelige politiske Spørgsmaal har allerede vist sig heldbringende. Al Misstemning er ophørt, og Island har allerede vist, at det — trods de vanskelige Aar efter Verdenskrigen — formaar at staa paa egne Ben.

Historiske Minder savnes intetsteds paa Island. Sagn og Sagabereetninger knytter sig til mange Steder og bidrager til, at Landet ogsaa af den Grund har sin Tiltrækning. Rundt om træffes Tomter af ældgamle Gaarde, Kirker Klostre, hedenske Gudehuse, Tingsteder o. l., ligesom et enkelt Befæstningsanlæg fra Sagatiden (Borgarvirki paa Nordlandet) ogsaa findes. Men de fleste af disse Ruiner er tildels nedsunkne i Jorden, fordi deres Vægge har været opførte af Jordtørv og Sten. Trods det betragter man Stederne med den Ærefrygt, som Sagatiden med sine store Minder indgyder en. Intet Steds er disse Minder saa levende som paa Thingvellir.

Befolkningen. Islands Indbyggerantal var i 1801 47,000, i 1870 69,000 og i 1924 ca. 100,000 Mennesker. Denne Tilvækst er sket til Trods

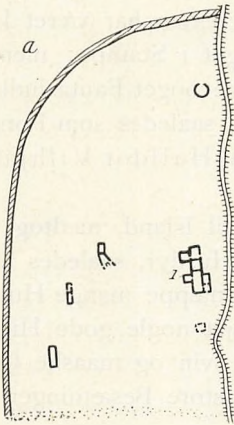
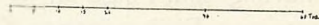
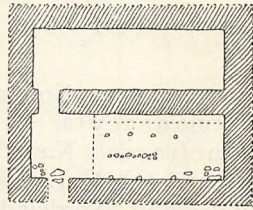

Gaard i Hjaltadalur ved Skagafjord paa Nordlandet.
(Johs. Klein, tegn. 1898.)

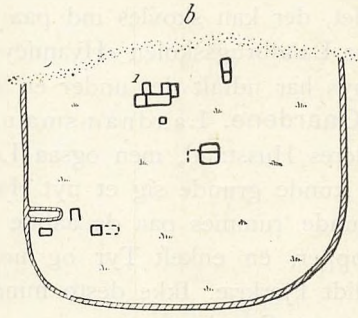
*Ruiner af Erik den Rødes Gaard
Eiriksstadir i Hauakadalur.*

Indhuset omfattede to Rum; det forreste var vistnok en „Røgstue“. Foran Beboelsen laa et lille Hus med Ildsted.

(Opinaalt af Erlingsson 1895.)

0 10 20 30 40 50 Meter

0 10 20 30 40 50 Meter

Middelalderlige Ødegaarde fra S. Tingø Syssel paa Nordlandet.

- a. Hrauntunga i Odáahraun: med Indhuse (1), Smedje, Askemødding, Stalde o. l. Fold og Tungærde.
- b. Litla Vidiker i Bárddardalur: med Indhuse (1), Smedje (?), Smaahuse, Stalde med Hølade eller med Høgaarde, Fold, Smaahuse og Tungærde.

(D. B. 1897.)

for, at der efter 1870 begyndte en stor Udvandring til Amerika. Man regner, at der fra da og til 1901 er udvandret ca. 15,000 Mennesker, hvoraf største Parten har søgt Erhverv ved Landbrug.

I Aaret 1850 var hele Befolkningen med Undtagelse af 1100 Mennesker, der boede i Reykjavik, en Bondebefolkning blandet med nogle faa Tusinde Fiskere. I 120 Aar har omtrent det samme Antal Mennesker, ca. 40,000, levet af Kvægavl. Befolkningens Tilvækst gik til Fiskeriet og Købstæderne eller emigrerede. Landbefolkningen har imidlertid økonomisk gjort ikke ringe Fremskridt. Faarebestanden var saaledes i 1804 150,000 voksne Faar og i 1922 571,000 Stykker. Hestebestanden var i 1800 28,300 Stkr. og i 1922 51,000 Stkr., og af Hornkvæg var der i 1804 20,300 Stkr., i 1922 26,000 Stkr.

Købstædernes Opkomst blev indtil 1893 hæmmet af flere Forhold, men fra den Tid begyndte Folkemængden i Købstæder og Handelssteder at tiltage. De havde i 1850 1100 Mennesker, i 1890 5300, i 1915 29,500 og i 1920 42,800 Mennesker. Reykjavik havde i 1801 kun 301 Indbyggere, i 1850 1100, i 1901 6600 og i 1923 ca. 20,000. De øvrige Købstæder er:

Akureyri (paa Nordlandet)	2,575 Indb. i 1920
Vestmannaeyjar	2,426.
Havnefjord (i Nærh. af Reykjavik)	2,366.
Isafjord (N. V.-Landet)	1,980.
Síglufjord (Nordlandet)	1,159.
Seydisfjord (Østlandet)	858.

Handelen trives vel paa Island, og Omsætningen er forholdsvis meget stor, navnlig som Følge af, at de sidste halve Snes Aar har givet mægtigt Udbytte paa Fiskeriernes Omraade. Dette Erhverv har været drevet i disse Aaringer med den største Iver, og Hovedinteressen har været knyttet dertil, saaledes at Landbruget har staaet noget i Stampe; men det har »givet sine Udøvere det sikre Brød, om end ikke noget Fantasiudbytte som det, der kan skovles ind paa Torskebankerne«, saaledes som Forstander paa Landbrugsskolen »Hvanneyri«, Borgarfjorden, Halldór Vilhjálms-son nys har udtalt det under et Besøg i Danmark.

gaardene. Landnamsmændene, som kom til Island, medtog ikke blot deres Husstand, men ogsaa Levnedsmidler og Husdyr, saaledes at de straks kunde grunde sig et nyt Hjem. Det var dog næppe mange Husdyr, der kunde rummes paa de aabne Vikingskibe, højst nogle gode Hingste og Hopper, en enkelt Tyr og nogle Køer, Faar, Svin og maaske Geder samt lidt Fjerkræ. Ikke desto mindre var det snart store Besætninger, der fandtes paa Gaardene.

Naar Landnamsmændene havde fundet de Højsædestøtter, som de havde kastet i Havet for at disse skulde angive, hvor Guderne vilde, at de skulde sætte Bo, byggede de paa Stedet en Gaard; men da det kun var lidt og spinkelt Træ, der fandtes i Landet, lærte de snart at bygge Huse, hvis Ydervægge var Jordtørv og Sten, idet de indskrænkede Brugen af

Tømmer hovedsagelig til det indre. Rundt om Beboelseshusene samt enkelte Udhuse, bl. a. til Køer, dannedes en Hjemmemark. Iøvrigt gik Husdyrene ude den største Del af Aaret, Faar, Geder og Heste som Regel altid.

Agerbrug blev der saa at sige ikke Tale om. Heste holdtes i stedse større og større Mængder, da man ikke kunde færdes paa Øen uden dem, ligesom Koholdet snart blev meget stort. Om Sommeren benyttede man Sætere og Fjældgræsgange ligesom i Norge. I det hele taget blev Gaardbruget drevet rationelt og var Hovederhvervet; hertil kom Fiskeri i Elve og ved Kysten.

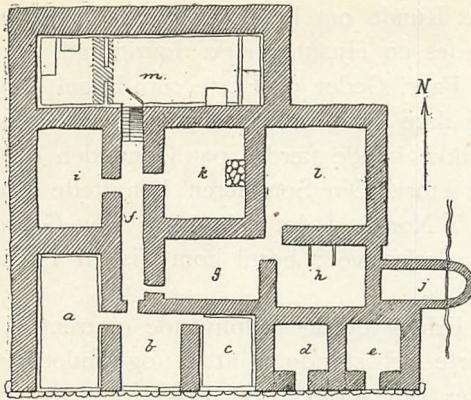
Ned gennem Tiderne formede Erhvervet sig vedblivende omtrent paa lignende Maade. Forholdene medførte vel stundom, at et og andet ændredes — der opstod Handelspladser ved Kysten, og Fiskerierne tog en Del af Befolkningen fangen; men Landnamsgaardene vedblev at bestaa — paa nær de mest afsides beliggende —, og gammel Sæd og Skik fastholdtes. Med dyb Kærlighed til Jorden holdtes Gaardene fast i Slægterne, og sjældent kom en Gaard til Salg. Jeg kender f. Eks. en Gaard (Tjarnir) inderst i Østfjordsdalen, om hvilken det paastaas, at den aldrig har været til Salg — den er stedse arvet ned gennem Tiderne.

Disse Forhold er i vore Dage selvfølgelig i væsentlig Grad forandrede; men endnu er Kærligheden til Jorden levende paa Island, og den Hjemstavns Pietet, som den islandske Bonde i saa høj Grad er i Besiddelse af, har jo nok været til Hinder for Forandringer.

Beboelsen strakte sig i Fristatstiden ikke saa ganske lidt længere ind i Landet end nu. Meget tidligt søgte de norske Kolonister at friste Livet ogsaa inde paa Højlandet; men det varede næppe længe, før de opdagede, at Klimaet var for barskt derinde, og særlig Kulden for stærk om Vinteren. Snemassernes Mængde hindrede Kvæget i at finde Føden, og i den korte Sommer kunde der ikke samles Kreaturfoder nok for Vinteren. Adskillige højt beliggende Bygder er da ogsaa snart forsvundne igen. Pest, Sandflugt, Vulkanudbrud og Jøkelløb bidrog til deres Ødelæggelse, og endelig maatte de vanskelige Kommunikationsforhold være en alvorlig Hindring, som isolerede disse Gaarde fra at faa Tilførsel af Nødvendighedsartikler samt Afsætning paa Produkter, naar Skibe kom til Landets Kystegne.

Disse, tidligere beboede, Højlands-Bygder ligger nu øde, og Forfatteren heraf har ved Undersøgelser og Udgravning i de Tomter, som findes, søgt at vinde Klarhed over islandsk Byggeskik og Erhvervsmaade i Midlalderen. Resultatet var i Hovedsagen en fuldkommen Overensstemmelse med Forholdene paa de grønlandske Nordbogaarde, hvorom jeg har skrevet i Foreningens Aarsskrift for 1924.*) Men disse Undersøgelser viste (hvad man iøvrigt ad anden Vej kunde formode), at Forholdene paa de islandske Gaarde i Erhvervsmaade, Levesæt, Bygningsskik m. m. ikke i nogen væsentlig Grad har ændret sig fra de ældste Tider og ned mod vore Dage.

*) »Landbrug paa Nordbogaardene i Grønland.«

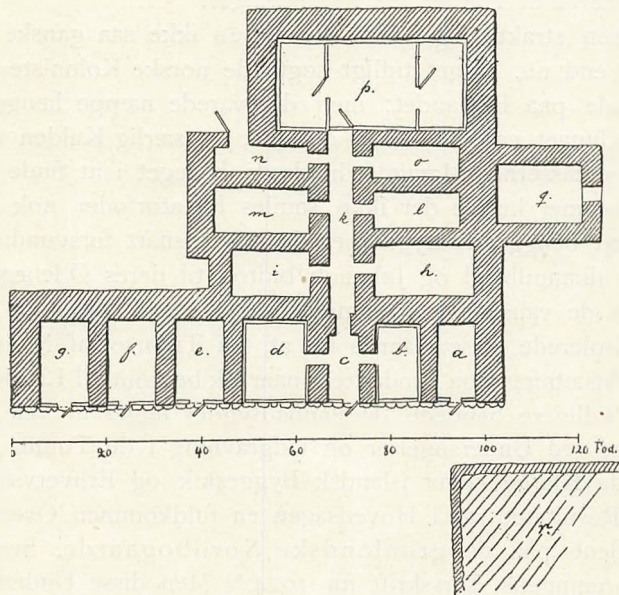
*Indhusene paa Gaarden Kross
i Sønder Tingø Syssel, Nordlandet.*

De dannes af 4 Rækker:

- a. Skaale (skáli) i to Etager, nederst skemma.
- b. Forstue (bæjardyr).
- c. Pakhus (skemma) til Hestetøj.
- d. Smedje (sמידja).
- e. Hestestald (hesthus).
- f. Gang (gong).
- g. Brændselsrum; gennem dette kommer man til
- h. Kostald (fjos).
- i. Vandhus (vatn), gennem hvilket løber en Bæk.
- j. Bur (bur).
- k. Køkken (eldhus).
- l. Hølade (hlada).
- m. Badstue (badstofa).

(D. B. teg. 1896).

Noget af det mest karakteristiske paa Island er Gaardenes Indretning: En Gaard (bær, udtales »Baj«) har sine Ud- og Indhuse beliggende hovedsagelig paa Tunet (tún). Hovedgruppen er en Klynge sammenbyggede Beboelseshuse. Selv om der i de sidste Aartier er bleven opført en Mængde Indhuse af Træ med Beklædning af Bølgeblik eller to Stokværk høje Plankehuse, maaske endog Huse, byggede af Cement eller knust Lava,

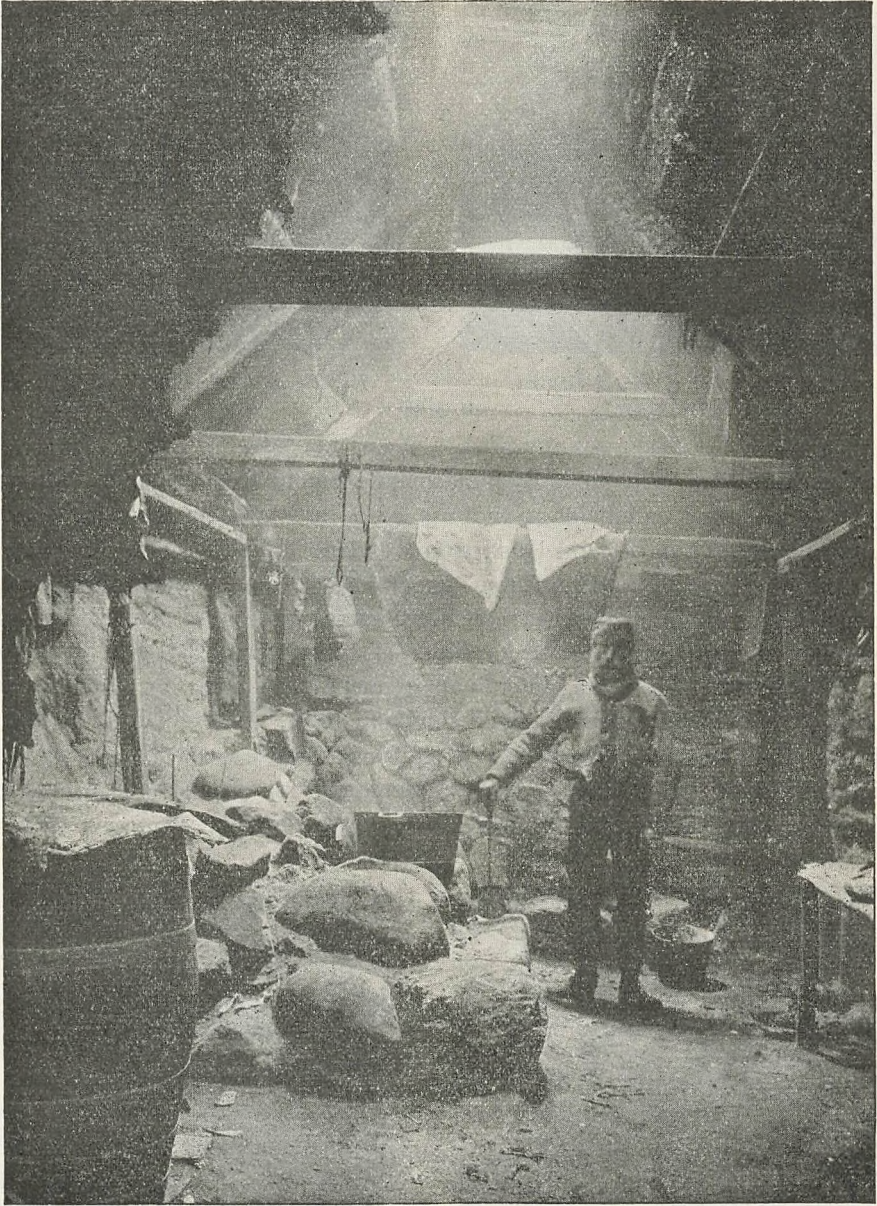

Indhusene paa Glaumbær-Præstegaard i Skagafjord paa Nordlandet.

De dannes af 5 bag hinanden liggende Rækker med Gang tværs igennem. I forreste Række ligger 6 Huse, alle med Gavlen ud mod Forsiden: Skemma (a), Stue (b), Gang (c), Præstens Stue (d), Skemma (e), Skemma (f) samt Smedje (g). I anden Række: Ildhus (h) t. h. og Bur (i) t. v. af Gangen (k). I tredje Række: Spisekammer (l) t. h. og Mælkebur (m) til v. for Gangen. I fjerde Række: Stald (n) t. v. og Konfirmandstue (o) t. h. for Gangen. I femte og bagerste Række ligger Badstue (p), delt i tre Rum ved Panelvægge.

(D. B. teg. 1896.)

Gammeldags Kjøkken („eldhús“), Vestlandet.

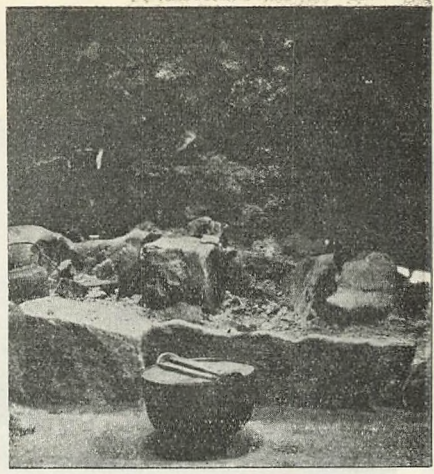
(Johs. Klein.)

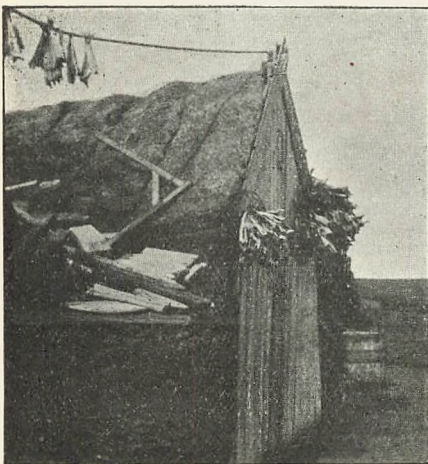
*Gavle paa en Gaard i Øffjord,
Nordlandet.*

(D. B. fot.)

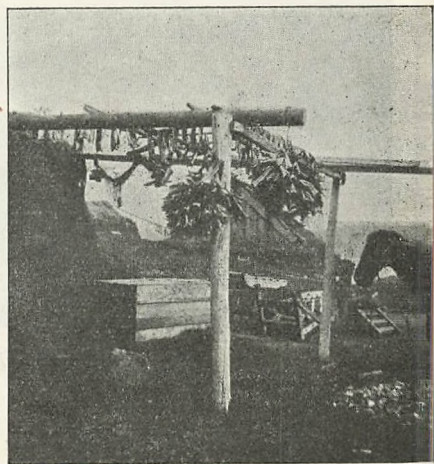
*Ildsted paa en Gaard i Sønder Tingø
Syssel, Nordlandet.*

saa er dog [den ældgamle Bygningsmaade endnu fremtrædende. Husvæggene i saadanne gammeldags Indhuse er opførte af Græstørv, Jordtørv og naturlige Sten; kun de mod Husfronten vendende Gavle — om de findes — er som Regel af Brædder. Enten ligger alle Husene hovedsagelig paa én Linie, Side om Side med Gavlene frem efter (særlig paa Sydlandet), eller ogsaa er de grupperede til begge Sider af en Midtergang (særlig paa Nordlandet). i saa Tilfælde kommer man gennem den lange og smalle, mørke Gang til det for Enden af samme liggende Rum, den saakaldte »Badstue« (badstofa), hvor alle Gaardens Folk, gifte og ugifte, voksne Folk og Børn, ligger i Sengerækker langs Siderne. Ingen tager paa Island Anstød af dette Samvær, og Sædelighedsforholdene forrykkes heller ikke derved — Vanens

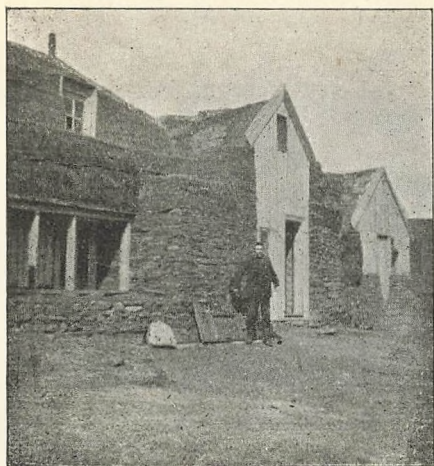

Fisk hænger til Tørring paa en Gaard i Øffjord, Nordlandet.

(D. B. fot.)

*Gaardfront paa Brú i Jøkeldal
paa Østlandet.*

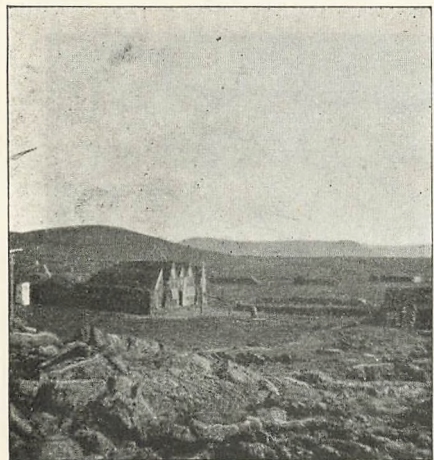

*Et af Indhusene paa Præstegaarden
Reykholar paa Vestlandet.*

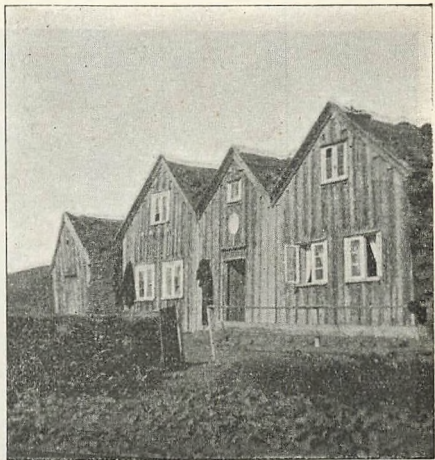
(D. B. fot.)

Magt er stærk. Undertiden er der i Badstuen afskildret et Par Rum, saaledes i Reglen i Præstegaardene, og i disse ligger Husbonden og hans Familie samt maaske Gæster. Naar om Vinteren Lamperne er tændte i Badstuen, og denne er fuld af Folk, kan der være meget hyggeligt.

Den rejsende, som banker paa for at opnaa Nattekvarter, kan som Regel være sikker paa en venlig og gæstfri Modtagelse. Der anvises ham sjældent Plads i Badstuen, derimod i en saakaldt Stue (stofa) — der har Loft, hvad Gaardens øvrige Husrum ikke har. I Stuen findes en opredt Seng og andet, som oftest tarveligt, men rent Bohave. Luksus i dette findes ikke, dertil er alene Besværlighederne ved Transporten, der som oftest

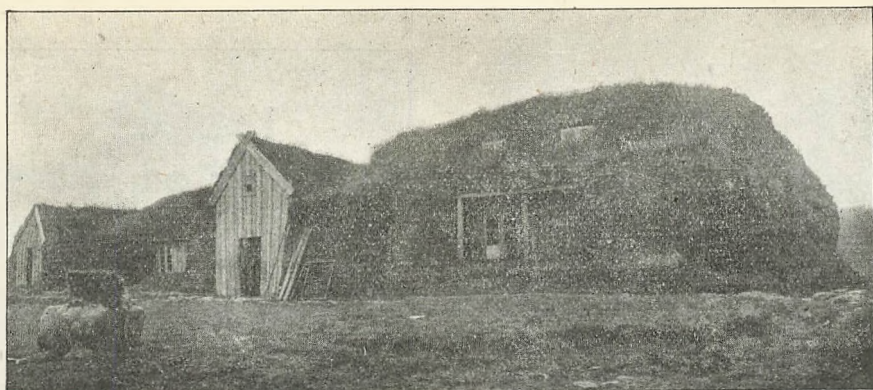
*Gaarden Reykjahlid ved Myvatn
paa Nordlandet,*

*Gaardfront i Sønder Tingø Syssel
paa Nordlandet.*

(D. B. fot.)

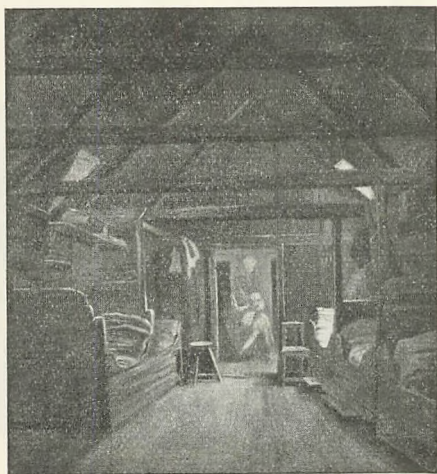

Gaardfront fra Húnavatns Syssel paa Nordlandet.

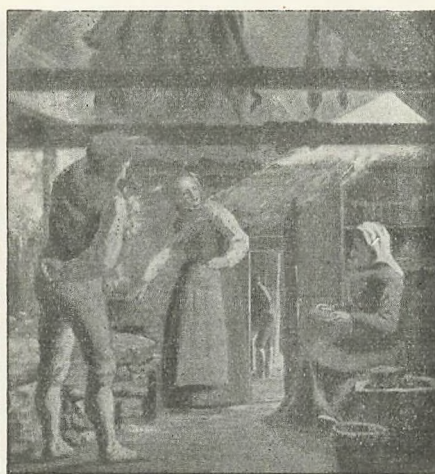
(Johs. Klein fot.)

sker paa Hesteryg, for store. Allerhøjest ses nogle mere eller mindre tarvelige Billeder paa Væggene. Et lille Bibliotek har dog næsten hvert Hjem. Foruden de nævnte Huse eller Værelser findes et Køkken (eldhús) med Røghul i Taget og aabent Arnested ved den ene Gavl eller Side, hvor Maden koges, som oftest ved tørret Faaregødning; desuden findes et Spisekammer (»búr«) samt et eller flere Oplags- og Pakhuse (skemma, Flertal skemmur), — med hvilke Rum der ofte er sammenbygget en Kostald (fjós) for at have Malkekøerne tæt ved. En Hølade (hlada) eller Høgaard (heygardur) slutter sig dertil. Disse sammenbyggede Husrum er meget lune, og Varmen fra Ildhuset og Kostalden kan vel holde Kulde saa nogenlunde ude. Ja, jeg har i Egnene Syd for Vatna-Jøkull adskillige Steder truffet Badstuen anbragt oven over Kostalden, for at Beboerne kunde nyde godt af den animalske Varme.

Navnlig efter at Jordskælv i 1896 havde hærget Egnene mellem Hekla

Badstue („badstofa“.)

Køkken („eldhús“.)

(Efter Maleri af Professor H. A. G. Schiøtt ca. 1865.)

og Geysir, hvorved mange af de gammeldags byggede Indhuse styrtede sammen, begyndte man at opføre nymodens Træhuse; men de er kolde, og der maa købes Kul til Indfyring i Kakkellovne og paa Komfur; men det er dyrt, og Transporten paa Hesteryg møjsommelig.

Udhusene paa Gaardene: Stalde til Husdyrene, Smedje m. m. ligger spredte paa Tunet.

Beboelsen paa Island er, som allerede antydnet, væsentlig knyttet til Lavland og Dale, og kun meget faa Gaarde findes paa Højlandets ydre Affald. De enkelte større beboede Strækninger, som ligger temmelig højt, er Egnen ved Myvatn (d. v. s. Myggesøen) paa Nordlandet, 300 m o. H., Mødrudal paa Østlandet, 400 a 500 m o. H. samt Jøkeldalsheden, ligeledes paa Østlandet, 500 a 530 m o. H.

Beboerne i disse afsides Bygder er næsten udelukkende henviste til Faareavl. Hertil kommer maaske lidt Fiskeri i Søer. Mødrudalseggen er for en stor Del bedækket med Flyvesand, og her maa Faarene undertiden nøjes med Marehalm og Pil, hvorved de iøvrigt opretholder Livet, saa de har Ord for at trives endog særlig godt.

Det Areal, som hører til de islandske Gaarde, er i Sammenligning med Gaardarealerne i Danmark ofte meget stort, men Arealstørrelsen kan paa Island ingenlunde bruges som en Maalestok for Ejendommens Værdi, eftersom store Dele som oftest er Fjælde, Grusmarker o. l., der er uden Værdi; derimod kommer først og fremmest i Betragtning Størrelsen af den gødede Hjemmemark, dernæst Beliggenhed, Kommunikationsforhold og Bygningernes Tilstand o. s. v.

Til en Gaard hører i Reglen:

- a) Hjemmemarken, der som oftest gødes hvert Aar, og som fortrinsvis er bevokset med Græsser.
- b) Engene, Græsmarker eller Moser, som ingen Gødning faar, og som slaas hvert eller hvert andet Aar. De findes spredt rundt paa Ejendommen, er bevokset med Græsser eller Halvgræsser. Kun faa Steder har man Vandingsenge.
- c) Hjemmegræsgangene, hvor de Husdyr, som er hjemme om Sommeren (Køer, Arbejdsheste og Malkefaar), gaar løse og strejfer om for at finde Føde. Det samme gælder om Vinteren, saa vidt Vejret tillader det, for Faar og Heste. Hvor Ejendommene ikke er adskilte ved Hegn, kan det ikke forhindres, at Dyrene strejfer ind paa Naboernes Ejendomme. Ved Fredning af Tun og Enge har man dog en uvurderlig Støtte i den islandske Hund, som forretter »Polititjeneste« der.

Landejendommenes Værdi beregnes fra gammel Tid efter Værdienheder, som kaldes »Hundreder« (hundrud) i Lighed med »Td. Hartkorn« i Danmark. Værdien af et »Hundrede« betragtes at være lig en Ko eller 6 Malkefaar. Ved en ny Matrikel, naar den gennemføres, vil Ejendommenes Handelsværdi blive lagt til Grund.

Prisen paa de islandske Gaarde var i 1920 fem til ti Gange saa høje

som for nogle faa Aar tilbage, og Mangelen paa ledige Gaarde var stor. Ialt var der nævnte Aar — bortset fra dem, der drev Jordbrug som Biindtægt ved Siden af Fiskeri — ca. 6,000 Gaardmænd paa Island. Der stiles i det hele taget hen imod det Maal, at hver Landmand bør eje sin Gaard, saaledes at Forpagtere af offentlige Ejendomme efterhaanden gaar over til at blive Selvejere. Før i Tiden var der en Mængde Kron-, Kloster- og Kirkejorder, som udnyttedes af Forpagtere. Største Delen af Landets Jordejendomme ejes da nu af Privatfolk, som beskæftiger sig med Jorddyrkning og Husdyrhold.

*

*

*

Den rejsende, som med Dampers gaar rundt Islandskysten fra Fjord til Fjord, øjner vel adskillige Steder lyse Tun med Gaarde, men paa lange Kyststrækninger spejder man forgæves efter Beboelse, thi selv om der maatte ligge en Gaard hist og her, er det ikke let at faa Øje paa den, navnlig hvis Husene er opførte efter gammeldags Byggeskik af Jord og Græstørv, der falder sammen med Jordsmonnet. Er der derimod bygget ny-modens Huse med Glasvinduer, Bræddewægge og Bliktag, vil de gerne kunne ses paa lang Afstand. Det samme er Tilfældet med Byerne og Handelsstederne, som man let vil faa Øje paa. I Sommertiden vil man ogsaa der paa lang Afstand kunne skelne store hvidgule Flader — det er Islands Rigdom — Fisken, som ligger til Tørring. I Kystfarvandet færdes ofte en Mængde Fiskerbaade og Fiskerskibe, og udenfor Sørterritoriet ses Trawlere.

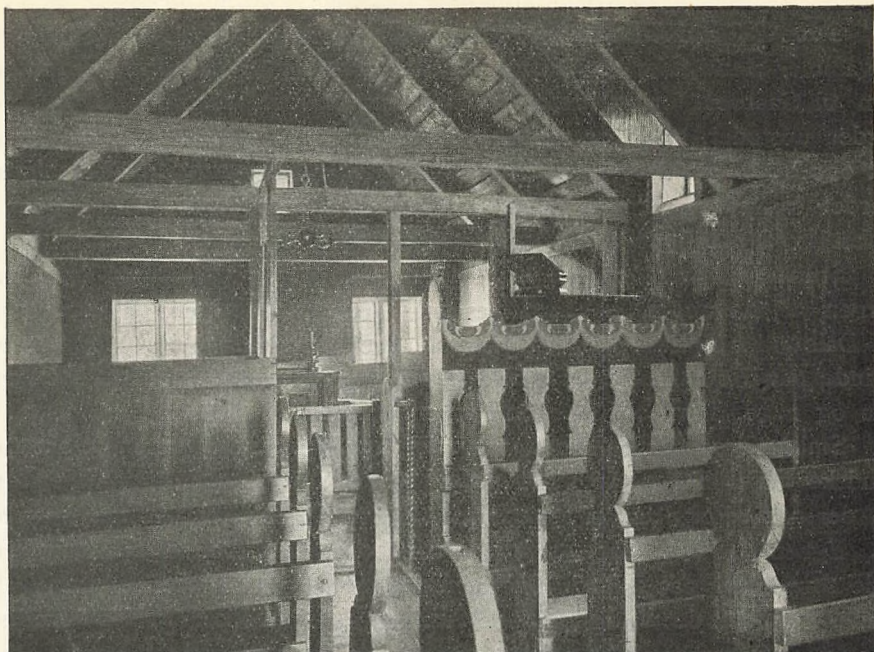
Vi dampers ind mod et af Islands Handelssteder, for at opankre udenfor — eller i mange Tilfælde ved en Anlægsbro; vi ser Livet pulsere i Land og ved Stranden, idet der som Regel er en Mængde Bønder ved Handelspladsen paa de Dage, Dampersne ankommer.

Særlig efter at Uldklipningen i Forsommeren har fundet Sted, kommer Bønderne ned til Kysten med deres Handelskaravaner. Den ene Hest er bunden bag den anden, idet Uldballerne hænger paa begge Sider af Kløvsadlerne. Hen ad Aften, naar Handelen er afsluttet hos Købmanden, og man har forsynet sig med de Varer, man har Brug for, drager den ene Karavane afsted efter den anden; der kysses — efter islandsk Skik — til Afsked, saa suser Mændene gerne af Sted i vild Karriere, i det mindste et Stykke Vej. —

Det bliver sen Aften, inden den sidste Karavane har forladt Handelsstedet. I Købmandsboderne brænder der Lys længe endnu, thi Dagens Regnskab gøres op. — Det bliver sent, inden de sidste Efternølere stiger til Hest og forsvinder, for maaske først at komme igen ved Efteraarstid, naar Slagtningen har fundet Sted.

Sommeren er kort, ja alt for kort paa Island, og Folk maa skynde sig, om de skal faa alt det Arbejde gjort, som er nødvendigt. Først og fremmest skal Høet høstes, thi Foder for Vinteren for Køer, Faar og Heste er en Livsbetingelse for disse og derigennem for Islænderne. Kornavl

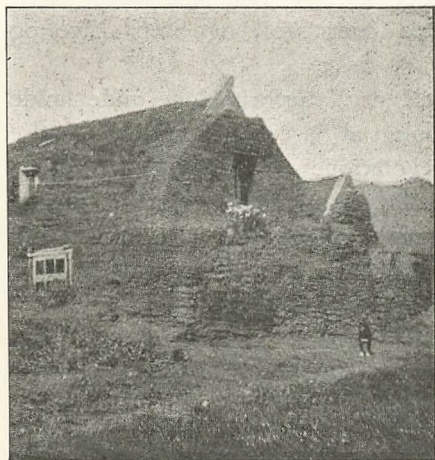

Kirken paa Flugunyrri i Skagafjord paa Nordlandet

(nu nedrevet).

(Johs. Klein fot. 1898.)

kendes jo ikke. — Den rejsende, som passerer de islandske Lier og Dale ved Sommertid, ser derfor Høstfolk, Karle og Piger, i travl Virksomhed paa Hjemmemarkerne ved Gaardene eller paa Engene; han hører Lerne blive hvæssede, eller han møder de med store Høbundter belæssede Hestekaravaner, førte af en Karl, Dreng eller Pige, der som oftest rider paa den forreste Hest. Maaske sidder Pigen overskrævs, rank, rødmsuset og ugenert paa en Mandfolkesadel.

Kirken paa Brú ved Jökulsá paa Østlandet.

(D. B. fot.)

Oppe i Fjældlien gaar Malkefaarene, som oftest under Bevogtning af en gammel Mand eller en Dreng (Smali). Hen ad Aften drives Flokkene hjem til Gaarden for at malkes. Man hører da den monotone Lyd, som Hyrden udstøder, naar han sender sin Hund op efter dem, og man ser da højt oppe paa Fjældet de smaa hvide Prikker bevæge sig. Til sidst bliver Hjorden samlet og dreven hjem. Nu malkes Faarene paa Tunet, enten i en fast Fold eller i en af Tremmer sammensat saadan.

Stundom bliver Faarene nu Natten over i en Fold, for atter næste Morgen at malkes, inden de drives paa Græsgangene igen; Køerne gaar paa Dalbunden eller i Fjældet; Hestene ligeledes, men langt, langt borte — inde paa Højsletten, som strækker sig mod Jøklerne i det Indre, driver Lam og unge Heste om hele Sommeren igennem.

Smilende og herligt kan der en varm klar Sommerdag være i de skønne islandske Dale. En af de prægtigste er Skagefjordsdalen paa Nordlan det, der er bred og frugtbar; men ogsaa Øfjord dalen sammesteds er skøn.

Eggen ved den lange, smalle Indsø Lagarfljót paa Østlandet er en af de smukkeste paa Island. Gaardene ligger her ved Søbredde med Afstande, der gør det muligt at lade Mælken føre pr. Motorbaad til Fællesmejeriet. Bygderne Sida og Landøerne paa Sydlandet samt Borgefjorden paa Vestlandet, er efter islandske Forhold frugtbare, vel befolkede og tiltrækkende, og saaledes er der adskillige andre Bygder, der vel fortjente at nævnes som forholdsvis vel befolkede, medens Bebyggelsen, som omtalt, andre Steder er uhyre spredt i ensomme Dale og paa Højsletter.

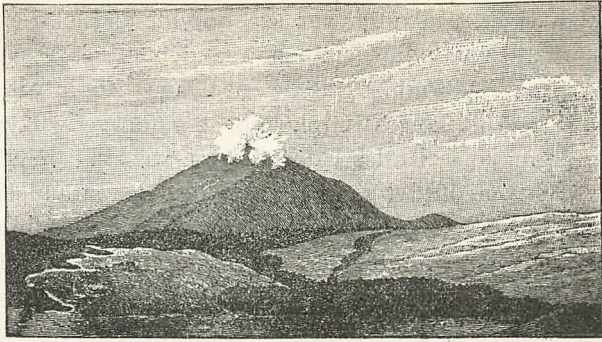
Er det Søndag, standser alt Arbejde — om da ikke Høhøsten absolut kræver det modsatte — Leer og River lægges op paa Hustagene, Folk pynter sig, fanger Ridehestene ind, sadler dem op — og nu gaar det i strygende Fart af Sted til Kirke og paa Besøg. Kvinderne i deres smukke Dragter har de allermindste Børn hos sig paa Sadlen; de noget større bindes fast paa en Hest, de endnu større rider selv. — Hundene følger efter. Saadan gaar der Tog fra alle Gaardene over Stok og Sten, Elve og Bække til Kirke og paa Besøg.

Kunde man nu altid være sikker paa, at Naturforholdene vilde holde sig nogenlunde konstant, vilde det være muligt at basere sit Landbrug bedre end nu; men kun alt for ofte har Naturrevolutioner — Vulkanudbrud og Jordskælv — i et Øjeblik ødelagt, hvad der var bygget op gennem mange Aar. Disse Forhold har sat sit Præg i Befolkningens Sind i de Egne, hvor saadanne Ulykker navnlig forekommer. Vi skal her, hovedsagelig efter Thoroddsen, nævne nogle af de nævnte Ulykkesbringere:

Hekla (ϑ: Kappe) Islands berømteste Vulkan, har i den historiske Tid haft Udbrud 18 Gange; de har ofte været ledsaget af voldsomme Jordskælv og stort Askefald, hvorved mange Menneskeliv er gaaet tabt.

Selve Heklas sidste Udbrud fandt Sted den 27. Febr. 1878, senere har der, i 1913, været Vulkanudbrud i Nærheden, hvorved Gaardene i Eggen led ikke lidt Skade.

Hekla
med Lavastrømmen fra Udbruddet 1845.
(Efter J. C. Schythe.)

Øfjældsjøklen (Eyjafjalla-Jökull) er ogsaa en Vulkan. Paa dens Kuppeltop ses nogle mørke Knuder, der ifølge Thoroddsen er Rester af et Krater, fra hvilket der har fundet Udbrud Sted i 1602 og 1821.

Vulkanen Katla ligger, som berørt, skjult under den store Myrdals-Jökull's Isdække. Den findes i en Lavning mellem to høje Snekupler, og derfra strækker sig en stor Skridtjøkel ned paa Sanderne. Den er gennemkløvet af Spalter og dybe Afgrunde og sort af Grus, Slagger og Aske. Under Udbruddene synker den og smelter, og vældige Vandflomme med meget store Isstykker (Jøkkelløb) oversvømmer det nedenfor liggende Lavland; og samtidig udkaster Vulkanen en Mængde Slagger og Aske, og nedenfor Jøkelranden ses da ogsaa 35—70 Meter høje Bakker af vulkansk Grus og Aske; det samme Materiale dækker Myrdalssandur nedenfor. Den er blottet for Plantevækst og trøstesløs at se paa. Over den flyder flere Jøkeelve, hvis Lejer forandres ved Udbruddene. De medfører en Mængde Grus. I disse fuldstændig flade Sandørkener er man daglig Vidne til Luftspejlinger. I Oldtiden var der her græsgroet Land og mange Gaarde. »Katla« er Navnet paa en Troldkvinde, der ifølge Sagnet styrtede sig i Vulkanens Svælg.

I historisk Tid har Katla haft 12—13 Udbrud. Blandt de mest ødelæggende var det i Aaret 1311, da 51 Gaarde styrtede sammen ved Jordskælv. En stor Bygd neden for Vulkanen blev ødelagt, og efter Sagnet beholdt kun 2 Mennesker Livet, hvilke paa et Isstykke førtes ud i Havet for senere herfra igen at drive i Land. Det fortælles endvidere, at da man næste Foraar undersøgte Landet, hvor Bygden havde været, hørte man en Hund gø nede i Sandet; der blev gravet, og man fandt en Pige og en Hund, der havde fristet Livet med Tørfisk i et Hus, hvor de var bleven overraskede af Jøkkelløbet.

Katlas Udbrud 1625 er det første, der er beskrevet nøjere. Det begyndte den 2. September, og Drønene kunde høres til Nordlandet. Et vældigt Jøkkelløb oversvømmede Landet nedenfor og den lille lavtliggende By Alftaver. Drøn, Brag og Jordskælv rystede Jorden. Mørket rugede, af-

brudt af Lyn. Man siger, at Luften var saa opfyldt af Elektricitet, at Folks Klæder lyste ligesom et Stykke gammelt, raaddent Træ. Asken førtes bl. a. til Bergen i Norge. Udbruddet varede 12 Dage. 1660 var der atter et voldsomt Udbrud med et kolossalt Jøkelløb, der forøgede Kysten med en 700 m bred Grusstrækning. Katlas Udbrud 1721 var ikke mindre voldsomt. Jøkelløbene (11. Maj) medførte vældige Isfjælde, der strandede i Havet 3 Kvartmil fra Land. Den 12. Maj fandt et voldsomt Askeudbrud Sted, saa hele det sydvestlige Island indhylledes i Mørke, og de vældige Ismasser, som udsenftes i Havet, bragte dette i Oprør, saa Brændingen ødelagde mange Steder paa Kysten helt hen til Kap Reykjanæs. Gaarden Hjörleifshøfdi ødelagdes, og Folkene maatte redde sig op paa Klipperne, men mistede al deres Fjendom. Under Udbruddet i 1755 — samme Aar, som Lissabon blev ødelagt af Jordskælv — havde Katla et voldsomt Udbrud, Vandflommen derfra naaede endog en Højde af 200 Meter. 1833 og 1860 og sidst i 1919 var det atter Udbrud.

Af alle kendte Udbrud blev det forfærdeligste dog det, der fandt Sted paa Sydlandet fra en Kraterække ved Laki i 1783. Ikke blot ødelagdes en Mængde Gaarde direkte, men Græsvæksten over hele Landet ødelagdes, Kreaturerne døde af Sygdom og Sult, og Menneskene led Nød og fik Skørbug. Tyk Taage og Askeskyer formørkede Luften hele Sommeren og forhindrede Fiskerne i at drage ud paa Havet. Den fordærvede Luft og den af Kreaturerne Sygdomme og Død fremkaldte Mangel og Elenighed medførte ogsaa Sygdomme hos Menneskene. Ialt døde paa Island i Aarene 1784—85 som Følge af Udbruddets Virkninger omtrent 9,500 Mennesker, eller omtrent en Femtedel af hele Befolkningen. Udbruddene havde forandret de geografiske Forhold meget. Skaptaa-Flodens Leje blev ændret. Et Par Bygder blev oversvømmede. 8 Gaarde var fuldstændig ødelagte og afbrændte og mere eller mindre beskadigede, og to Kirkesogne var fuldstændig ubeboede i to Aar. Først efter et Par Aars Forløb begyndte Græsset at spire igen.

Vatnajökklens sydligste og højeste Parti dannes af Ørævejöklen (Öræfa-Jökull), hvis højeste Top er 2119 m o. H. Uden om dette isklædte Fjæld sender Jöklen to mægtige Isarme. Ved Fjældets Fod, paa det smalle Forland mellem Fjældet og Ingolfshøfden, en Bakke ved Kysten, laa i gamle Dage skønne, frugtbare Landstrækninger, men de er forlængst forsvundne, thi Ørævejöklen er i Virkeligheden en mægtig isklædt Vulkan, der med Mellemrum har spredt Død og Ødelæggelse over Egnen. Fire Gange i den historiske Tid har Vulkanen haft Udbrud (1349, 1350, 1598 og 1728). Det voldsomste af disse fandt Sted 1349, da Jøkelløbet ødelagde to Kirkesogne med 40 Gaarde paa én Morgen. Huse, Mennesker og Kreaturer blev begravede under Grushøje, Sand og Is. —

Landet var ødelagt; men lidt efter lidt groede Græs frem hist og her paa Sanderne; atter flyttede enkelte Folk til denne Ørken, saa kom der igen Udbrud — 1598 og atter 1727. Da havde Folk begyndt at indrette

sig Oaser i Ørkenen. Men den 3. August, det nævnte Aar, under Guds-tjenesten paa Sandfell mærkede man pludselig, at det var galt igen. Jorden rystede, og Isbjærgene hævdede og sænkede sig vekselvis. Saa fulgte der, Dagen efter, et nyt Jordskælv, ledsaget af et forfærdeligt Knald, og da brød Smeltevandet frem af Jøklen og skyllede over Sletterne. Asken begyndte at regne; det blev saa mørkt som om Natten, og saaledes varede det ved i 3 Døgn. Atter var største Delen af Ørkenbygden ødelagt, og de fleste Folk flyttede bort.

Siden da har Ørævejøklen ikke haft Udbrud, og Menneskene er endnu en Gang tyede ind i Ørkenen for at friste Livet. Paa 8 Steder bor der nu halvtredie Hundrede Mennesker, adskilte fra den øvrige Verden i Øst og Vest ved farlige Jøkeelve og vidtstrakte Sander. Mod Nord luder den truende Jøkel ud over dem, og mod Syd har vi det fraadende Hav. I varme Somre, naar Jøkeelvene svulmer op, er Bygden fulgstændig afstænget fra Omverdenen — 40 km er der til hver Side over Sanderne til de nærmeste Gaarde.

Man levede her og i de tilgrænsende Egne i Skaptafells Syslerne for en Menneskealder siden uden for Verden, fra hvilken der kun en sjælden Gang kom et Pust. Posten gik fire Gange om Aaret gennem Egnen, og man holdt den Gang ikke Bløde. Som Følge af disse Forhold var Befolkningens aandelige Standpunkt lavt, Oplysningen ringe og Overtroen blomstrede. Jøklernes Nærhed og Frygten for dem nærede i Folks Indbildningskraft Troen paa Gengangere, Jætter, Trolde o. l. I hver eneste Klippe boede — mente man — Huldrefolk og i Elvene Vandaander (Nikur), en Slags overnaturlige Væsener, som lignede Heste, Tyre, Sæler eller Rokker, men aldrig Mennesker.

Den jærnhaarde Natur i Øræve-Bygden har sat sit Præg i Folkekarakteren, thi Kampen for Tilværelsen var drøj. Børnene opdroges strængt, vænnedes tidligt til Savn og Anstrængelser. Livet hengled glædesløst, »men vi vidste det ikke, for vi kendte ikke andet«, som en Bonde udtalte det til Forfatteren heraf. Saa afsondret er Ørkenbygden, at end ikke en Rotte eller Mus har fundet Vej til den.

Nu til Dags er Beboerne dog komne i forholdsvis livlig Forbindelse med Omverdenen. Posten gaar gennem Landet hver 14. Dag, og efter at der er oprettet Handelssteder ved Vik og i Hornefjord, har Handelskarravanerne »kun« 8—10 Dages Rejse hen og hjem til Købmanden — en stor Forandring til det bedre, naar man hører, at de tidligere brugte den dobbelte Tid til at omsætte deres Uld og Slagtekvæg. Det meste af deres Varer faar Bønderne nu med et Kystfartøj, som landsætter disse paa den aabne Sandstrand, hvor der 2—3 Steder er bygget smaa Varehuse. For 1924 var der en Bevilling til en traadløs Station i Øræfi. Alt er dog endnu gammeldags, til Trods for at Brydningen mellem gammelt og nyt ogsaa spores.

Beboerne har sluttet sig sammen paa de Steder, hvor de i Læ af en

Fjældside syntes, de var mindst udsatte for Isen; de bor dog alle Side om Side med de nedskydende Bræer. Om at komme i lettere Forbindelse med Omverdenen er der ikke Tale. Over Jøkelevene kan ikke lægges Broer, da Lejerne forandrer sig, og paa Kysten kan ingen Havne anlægges for rimelige Summer.

Vi vender os nu til Islands Indre, Nord for Vatnajöklen. Askjas Vulkanudbrud i 1875 var her et af de voldsomste, der kendes paa hele Island, og ca. 6000 □ km Land blev dækket af Pimpstensaske. I Jøkeldalen paa Østlandet blev 17 Gaarde lagte øde, hvilke dog siden for største Delen igen er bleven beboede. Pimpsten og Aske førtes ud over Havet af Storme, hvor Skippere traf det, og Vulkanens Støv førtes til Norge og Sverige i Løbet af Dagen efter et af de store Udbrud. Ogsaa til Stettin kom Aske fra dette Udbrud.

Et Held i Uheld var det for Islands Vedkommende, at den Pimpsten, som faldt, var let og derfor lod sig fjærne, dels ved Haandkraft, dels ved Overrisling. Hvis Østlandets frugtbare Jord var bleven dækket af tung, basaltisk Aske, vilde det have haft de skrækkeligste Følger.

Omtrent samtidig med Askja-Udbruddet fandt der andre Udbrud Sted Øst for Myvatnsegnen paa Nordlandet. Baade i Askja og i den vestlige Del af Vatna-Jökull har man observeret mindre Udbrud for nogle faa Aar siden.

Moder og Barn
fra Øræve-Bygden paa Sydlandet.
(Fot.)

Til Trods for disse Trængselsperioder og Nedgang i alle Forhold af forskellige andre Grunde opretholdes Landbruget paa Island ved energiske Bønders Arbejde. Først i Nutiden, da Fiskeriet begyndte at tage al Magten og alles Tanker, blev det vanskeligere og vanskeligere at drive et godt Landbrug. Fiskeriet giver et godt Udbytte, og der finder desværre fra det indre af Landet en Udvandring af Arbejdskraft Sted til Byer og Fiskeri, hvorved Landbruget unddrages de nødvendige Arbejdskræfter. — Det er udregnet, at af Islands Jord kunde 20 Gange saa meget opdyrkes, som der nu er under Drift. — Og skulde Fiskerierne slaa fejl, har man kun Landbruget at falde tilbage paa.

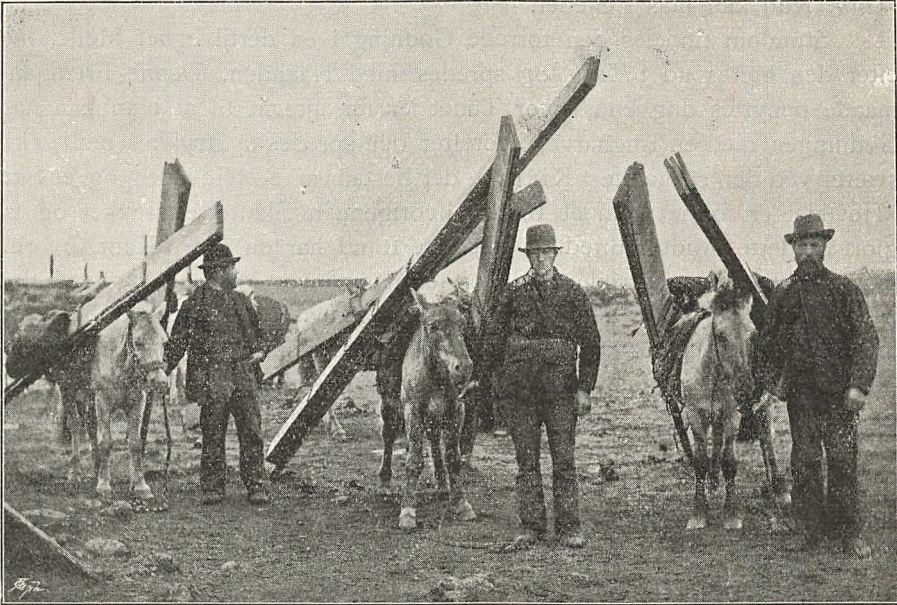

Høet hjemføres paa Heste.

(Johs. Klein fot.)

De store Gaarde med vældige Besætninger, som i Oldtiden fandtes paa Island, er ved at forsvinde, og disse Hjemsteder for alskens Arbejde, ogsaa Husflid, findes ikke mere.

Den islandske Husflid, som tidligere satte mange smukke Spor i Form af Sølvarbejder, Udskæringer i Træ osv. er i Nutiden næsten gaet under. Ejheller laves der ret meget Tøj; nu sendes Ulden til Fabrikker. I gamle Dage lavede man, ligesom her hjemme i Danmark, saa at sige alt, hvortil man havde Behov, paa Gaardene; men nu kan det bedre betale sig at købe det. Hjemmeindustrien er næsten gaet tabt.

Tømmertransport.

(Fot.)

Det islandske Landbrug*) omfatter fornemlig Jorddyrkning, Husdyrhold og Havebrug.

Jorddyrkingen har nærmest til Opgave at bringe Græsudbytte af Tun og Enge.

Tunet eller den dyrkede og aarligt gødede Hjemmemark, paa hvilken det er forment Kvæget at græsse og Mennesker at gaa uden Nødvendighed, i alle Tilfælde fra Foraars til Høst, er i Reglen indhegnet, og mange Steder kommer Husdyrene slet ikke derpaa. Det Areal, Tunet indtager, er meget variabelt, lige fra et Par til 45 Tønder Land (d. v. s. 1 til 25 ha, idet 1 ha er = 1,813 Td. Ld.) Det sædvanlige er dog 7 til 10 Tdr. Land. Størrelsen af Tunet og den Grad af Kultur, det har, er bestemmende med Hensyn til, hvor mange Stykker Malkekvæg, der kan holdes. Tunet deles i Dagslaatter, hver henved $\frac{1}{2}$ Tønde Land. Under særlig gode Forhold har 1 Dagslaat givet Vinterfoder til en Ko, men som oftest maa der op mod 2 Tønder Land (1 ha) til at føde en Malkeko. Det vil derfor let forstaaes, at der maa spares meget paa Høet, og Resultatet har da desværre ofte været, at Husdyrene i det hele taget om Vinteren kun har faaet Sulteføde.

Tunet gødes enten om Efteraaret eller tidlig om Foraaret, idet Gødningen enten køres paa Kærrer eller udbringes paa Heste. Det meste af den Gødning, Tunene faar, er Kogødning. Faaregødningen er som Regel ikke bleven anvendt, eftersom den benyttes til Brændsel (efter at være skaaret i Skiver); men dens store Gødningsværdi har bevirket, at man nu begynder at anvende ogsaa den paa Hjemmemarken, hvor andet Brændsel (Tørv, Kul) kan faas i Stedet.

Stundom findeles den tørrede Gødning i en dertil egnet Mølle, hvorefter den bæres ud i Trug og spredes med Haanden. Denne Fremgangsmaade benyttes dog kun, hvor Tunet er for ujævnt til at man kan harve Gødningen med en Engharve, hvorefter den spredes og trykkes ned i Grønsværet ved den saakaldte »Klára«, der bestaar af et »Hovede« og et Skaft. »Hovedet er formet som et Brædt, hvorigennem Skaftet er stukket og fastgjort til dettes Midte. Brædtets nederste Rand har en skarp Kant, hvormed man skubber den harvede Gødning foran sig over Marken, hvorved de finere Partikler trykkes ned i Grønsværet, medens de større skubbes videre for igen at harves. Saadan gaar det frem over Tunet.« (Valtyr Stefánsson.) Medens Gødningen faar Lov at ligge i Faarestaldene, hvor den nedtrampes af Dyrene til en fast Masse, som bevarer sin Gødningsværdi, opbevares Kogødningen de fleste Steder skødesløst, idet den smides ud af Stalden i en Bunke. »Da Ajlekummer i Forbindelse med Kostaldene er en Sjøldenhed, bruger man temmelig meget Blandingsmateriale for at kunne faa Gødningen tør, s. s. Tørvesmuld o. lign. Gødningshuse eller tækkede Møddingspladser har indtil de sidste Aar været en Sjøldenhed. Derimod

*) En indgaaende Redegørelse findes i: Valtyr Stefánsson: »Det islandske Landbrug. Orienterende Skildring.« (Dansk-Islandsk Samfunds Smaaskrifter No. 6—7. Kbh. 1925.)

Høstarbejde paa Tunet.

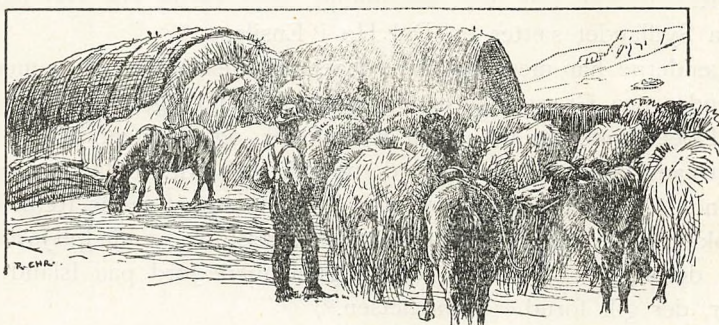
(R. Christiansen teg. efter D. B.)

er Spildevandskummer eller nedgravede Bassiner, der bruges saadan, ret almindelige, idet Latrinen her opbevares tillige med Køkkenets Spildevand. Indholdet tømmes ud over Tunet, naar Græsset er godt paa Vej om For-aaret, i Juni Maaned. Denne Gødnings glimrende Virkning udebliver aldrig.« (V. S.) Tunet pløjes under almindelige Forhold ikke. I Tidens Løb faar det derfor en meget uregelmæssig Overflade, bedækket med en Mængde Tuer, hvorfor Græsset er vanskeligt at slaa. Kun hvor Tunet er jævnet, kan der benyttes Slaamaskiner, som i visse Egne nu er ret almindelige, ellers finder Mejningen Sted ved Mandfolk og med Le. De følges af et tilsvarende Antal Kvinder, som river den slaede Hø sammen. Høleens Blad var tidligere af Smedejern, og hver Aften maatte Leen efter Arbejdet skærpes i Smedjen; men fra ca. 1870 indførtes den saakaldte skotske Le, som har en Ryg, paa hvilken der kan nittes en Eg af Staal, som ikke behøver at skærpes i Smedje, hvorfor disse ogsaa efterhaanden er gaaet af Brug mange Steder.

Foruden det Hø, som avles paa Tunet, høstes ogsaa Hø andetsteds, hvor Gødning af Jorden ikke finder Sted, men hvor der dog vokser godt Græs.

I tidligere Tid benyttedes Sætere i Sommertiden; nu til Dags er de næsten ukendte, vistnok nærmest af Mangel paa Folk.

Høhøsten kræver omtrent 9 Uger af Sommeren, som kun varer ca.

Høet stakkes.

(R. Christiansen teg. efter D. B.)

i 5 Uger — man maa altsaa, som sagt, skynde sig at benytte Tiden; thi der er desuden andre Arbejder, som skal tilendebringes, inden Vinteren begynder; Husene skal repareres og Hegnene ligeledes. Faarene skal drives til Fjælds først i Juni og hentes hjem i September, Tunene skal maaske jævnes for deres Tuer, og endelig skal Transport af Produkter m. m. og Rejser til Handelsstedet finde Sted.

Er Sommeren ustadig, er det et møjsommeligt Arbejde at faa Høet tørret, og Gang paa Gang maa Folkene arbejde derpaa. »Med en Omhu, der er ganske ukendt i Danmark«, behandles Høet paa Tunet. Ustandselig, ofte 3—4 Gange daglig, vendes det for at tørres, og tegner det til Væde, samles det atter og atter i Bunker for igen at spredes, naar Regnen er forbi. Naar det er tørret, samles det i store Bundter eller Knipper, idet man passer, at Hø af forskellig Godhed ikke kommer sammen. To saadanne Bundter paa ca. 40—50 Kilo hver kaldes en »Hest Hø«, fordi det er den almindelige Byrde, en Hest kan gaa med; nu føres Høet enten paa Heste eller paa smaa tohjulede Kærrer hjem til Lader, Høgaarde eller Hølofter, hvor det skal anbringes. Det maa være godt tørt, at det ikke brænder sammen, hvilket ofte sker. Stakkes det, bliver Stakkene dækkede af store Jordtørv.

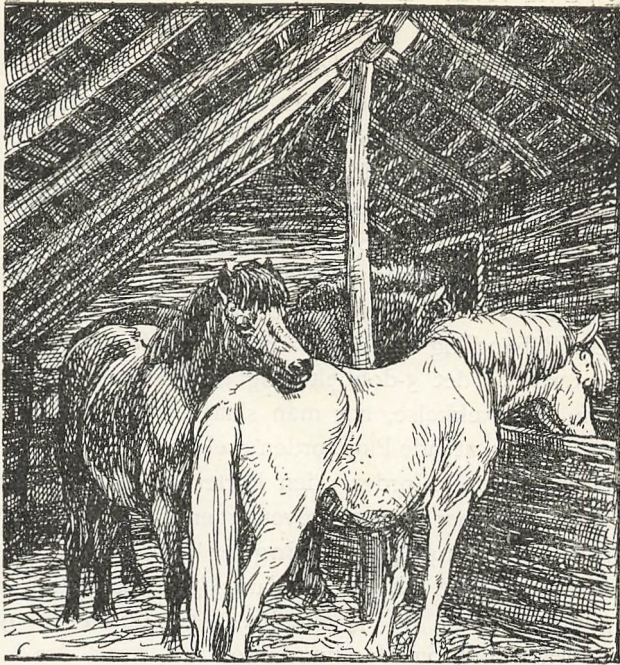
Sortering af Høet til de forskellige Slags Husdyr er en Nødvendighed, hvis man vil tænke paa at kunne vinterføde et tilstrækkeligt Antal. Paa Grund af, at hver Gruppe saaledes skal have sit særskilte Foder, bedre eller ringere, eftersom Nyttens, der kan drages af dem, er større eller mindre, eller eftersom deres Modstandskraft mod Hunger er mindre eller større, er hver Gruppe af Husdyr i Reglen afsondret for sig selv i særskilte Bygninger, hver med sin Hølade eller Høgaard. Dette er Grunden til de mange særskilte Stalde, som findes paa de islandske Gaarde. Det bedste Hø faas fra Tunet og langs Elvene; mindre godt Hø erholdes fra Moser og Kær, og det daarligste faas fra tørre Strækninger, som ikke gødes. Tun- og noget Enghø anvendes til Køerne, medens Heste og Faar maa nøjes med de mindre gode Sorter. Lam, Malkefaar og Væddere faar dog bedre Hø end Bederne; og Hestene maa i slette Tider nøjes med det daarligste Foder. Ridehestene faar dog, om muligt, altid bedre Hø end Pakhestene. Især paa Sydlandet sættes en Del Hø i Ensilage.

Islænderne har mere og mere faaet Øjnene op for, at jo mere Omhu, de anvender paa Græsmarkerne og Høets Behandling, desto fordelagtigere er det. Høet bruges jo ikke som Fyldefoder, og Tunhøet jo som Malkefoder. Pigtraadshegn omgiver nu Jorderne vidt og bredt, hvilket er en Ulempe de rejsende, som ofte maa gøre store Omveje for at vinde frem. Traad og Hegnstokke er bleven opkøbt af Islands Styrelse for at hjælpe Jordbrugerne.

»I de sidste 15 Aar er der hegnat mere Jord paa Island end i de 700 Aar, der gik forud.« (Benedictsen.*)

*) Aage Meyer Benedictsen: »Islandske Livsforhold.« (»Island. Strejflys over Land og Folk.« Kbh. 1917. Udg. af »Dansk-Isl. Samfund«.)

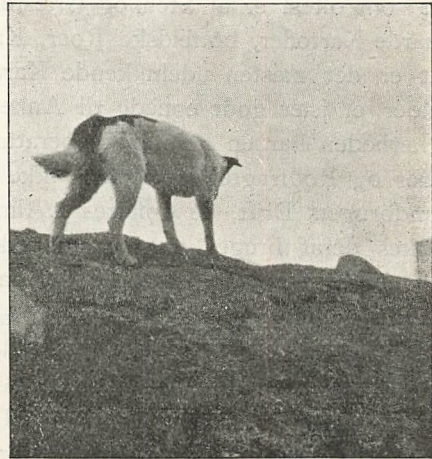

Hestestald fra Sønder Tingø Syssel paa Nordlandet.
(R. Christiansen teg. efter D. B. 1896.)

Der gøres desuden mange Steder et stort og brydsomt Arbejde for at udbedre Tunene. De ældgamle Tuer, som i Tidens Løb er fremkomne ved, at Jorden aldrig pløjes eller graves, hvorfor Regnvandet har frit Spil, søges jævnet derved, at: »Naturbunden skæres bort i frkantede Tørv, Undergrunden udglattes med Spade eller Plov — et Lag Gødning føjes over

Faarestald
med en rund Hølade i Lagarfjøs-Eggen
paa Østlandet.

Husets Vogter
paa Tagryggen.

(D. B. fot. 1908)

denne, og Græstørvene bæres hen og bredes over det hele. Det koster i nyere Tider næsten 300 Kroner at opdyrke hver Tønde Land paa denne Maade, men det svarer sig, giver et Græstæppe, saa jævnt, saa fint og tæt, at det intetsteds i Verden kan være bedre. Driftige Landmænd, blandt dem de faa danske, der har bosat sig deroppe, sætter Ploven ned i det raa Tueland og river det op, medens Hestene forsigtigt venter til Ploven bider i og saa med et raskt Ryk og et Spring frem fører Plovens Tand igennem; den oprevne, jævnt harvede Muld gødes saa og en Havreafrøde til Grøntfoder tages — næste Aar saas Græs.« (Benedictsen.)

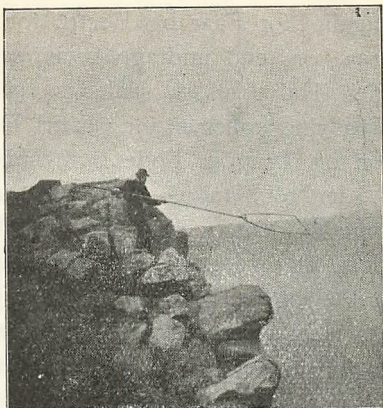
Om Tunets Behandling siger Stefánsson: »I de sidste Aar, siden Arbejdslønnen er steget til det 3-dobbelte, og Mangelen paa Arbejdskraft er ligefrem følt som en Svækkelse, har man slaaet mere til Lyd for den Opdyrkningsmetode end før, at lade Pløjajorden »selvgro« . . . »Nu er man inde paa at pløje, harve og grave Jorden i den kortest mulige Tid om Foraaret.«

Græsfrøsaaning har været prøvet, men ikke faaet saa heldigt et Udfald som ønskeligt. Kunstig Gødning er endnu ikke i nævneværdig Grad indført i det islandske Landbrug. Kun $\frac{1}{3}$ af Landets Høafgrøde høstes paa de opdyrkede Tun, de $\frac{2}{3}$ eller ca. 1,500,000 Hestebyrder (à 100 kg) høstes af udyrket Jord og Vandingsenge. Alt, hvad der i det hele taget bliver slaaet, og som ikke er Tun, kaldes Enge, og det Hø, som avles deraf, kaldes »Udhø« (úthey) eller Enghø i Modsætning til Tunhøet (tada). Vandingsenge kendtes allerede i Middelalderen. Vandingen foretages enten som Opstemning (almindeligst) eller som Overrisling. Der findes ogsaa »naturlige Vandingsenge«, som i Foraarstiden oversvømmes, ofte af de slamholdige Jøkelelve, hvis Vand har en forbavsende frugtbar-gørende Virkning.

Foruden Høavlen maa endnu nævnes Havedyrkning: Indenfor Hegn, der som oftest er af Sten og Græstørv, dyrkes ved mange af de islandske Gaarde Kartofler, botfeldske Roer, Kaalrabi og lidt Grønkaal. Paa Nordlandet er det næsten udelukkende Kartofler, som dyrkes. Steder ved varme Kilder er især godt egnede til Anlæg af slige Haver, eftersom Jordlagene i Nærheden har en højere Temperatur end andet Steds. Dyrkningen af Kartofler og Rodfrugter har endnu ikke nogen gennemgribende Betydning for Landbrugets Drift, de opfattes i Almindelighed som Havesager. Hvad der dyrkes deraf bruges næsten udelukkende til Menneskeføde. Af Kartofler produceres der ca. 30,000 Tønder aarlig.

Husdyrholdet er paa Grund af de store Arealer, som staar til Raadighed, ganske heldigt stillet, og Bøndernes Formue bestaar da ogsaa i Faar, Køer og Heste, hvortil kommer lidt Fjerkræ og nogle Svin hist og her. De Husdyr, som nu findes i Landet, stammer hovedsagelig ned fra dem, som Landnamsmændene medførte. Spredte og tilfældige Indblandinger er dog i de sidste Aarhundreder foretaget med Kvæget og Faarene. De faa Svin, der findes i Landet, er dog indførte i de senere Aar, eftersom Svineavlen forlængst var gaaet ud af det islandske Landbrug.

Paa Fuglefangst

paa Ingolvshøvden paa Sydlandet.

Bonde

fra Øster Skaptafells Sysse, Sydøstlandet.

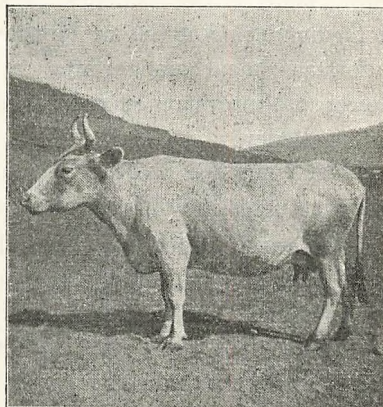
(D. B. fot.)

Ligesom Naturen har sat sit Præg paa Menneskene, er Husdyrene mærkede af det barske Klima og de vanskelige Livsvilkaar. Lige fra de ældste Tider har Hovedmængden af dem i væsentlig Grad maattet søge sig Føden ude i det Frie, selv om Vinteren. Kun Malkekøer, Malkefaar, Lam, Væddere og Ridehestene tog man regelmæssig i Stald; men i den ældste Tid var Landet ikke saa lidt rigere paa Birkeskov end nu. I Ly af disse kunde Husdyrene da, bedre end nu, søge Føden paa egen Haand. I Ruiner af gamle Gaarde har jeg paa Sydlandet, hvor Klimaet er mildere end paa Nordlandet, truffet Stalde til Køer og Heste, men sjældent til Faar; derimod findes saadanne i Ruinerne paa Nordlandet og i de siden uddøde Bygdelag i Landets Indre. Endnu træffer man Folde, byggede af Sten og Jordtørv i visse Egne paa Islands Sydskyst, hvilke har været benyttede og

En Bonde

kommer ridende til Handelsstedet med en Ko. Sydøstlandet.

Malkeko,

Sydøstlandet.

(Fotograf. af D. B.)

ofte endndu benyttes som «Lyggaarde», navnlig for Faar og Heste, for at de i Uvejr kan søge dertil og maaske ogsaa, om end undtagelsesvis, sammesteds blive fodrede lidt. Paa Reykjanes Halvøen ses saaledes runde »Faareborge« (fjarborgir), byggede i Hvælvingskonstruktion, hvori Faarene kan søge Beskyttelse. Strandvegetation og Tang er Føde, som spiller en Rolle for Faarene. Og for de Husdyr, der blev tagne paa Stald, var Sultefodring mangan Gang, hvad der timedes dem, maaske alene Malkekøerne undtaget. Paa denne Maade udviklede der sig nøjsomme og meget haardsføre Racer. Naar der i vore Dage er bleven Tale om at indføre Forbedringer i Behandlingen og Udnyttelsen af Husdyrene, er det derfor naturligt, at man har næret nogen Frygt for, at Racerne skulde degenerere og blive »for kælne«.

Det er ikke sjældent hændt, at islandske Heste, som kom til Danmark og der blev behandlede som vore egne Heste, ikke har kunnet taale Staldluften og det forandrede Foder.

Saa vel Heste som Køer, navnlig de første, er jo, som bekendt, mindre end vore egne Husdyr hjemme i Danmark. Dertil er den islandske Kvæg-Race »meget uensartet, baade hvad angaar Bygning, Farve og andre ydre Tegn samt Ydeevne. Køerne er som Regel noget mindre end de danske; af en ukultiveret Race at være er de ret fint byggede og har mere Anlæg for Mælk end for Kødproduktion«. (Stefánsson.) Da Køernes Foderration er den mindst knappe, er Mælkeudbyttet ikke helt ringe. Hvor Behandlingen er god, er Gennemsnits-Udbyttet gerne op mod 5,000 Pd. aarlig. »For en stærkt malkende Ko kommer den daglige Høration op paa 25—36 Pd. Om andet Foder er der da ikke Tale.« Staldtiden varer gerne ni Maaneder af Aaret. I de tre Sommermaaneder græsser Køerne i Nærheden af Gaardene, men udenfor Turet. Ungkvæget sendes til Fjelds. Landets samlede Kvægbestand er omkring 26,000. Paa en middelstor Gaard er der saaledes gerne 4—5 Malkekøer. De fleste Køer holdes paa Sydlandet. Antallet af Hornkvæg har en Tid været i Aftagende, hvilket forstaas, naar man erfarer, at der paa det samme Foder, som en Ko fortærer i Vintermaanederne, i mange Bygdelag kan holdes 20 Malkefaar eller 40 Beder.

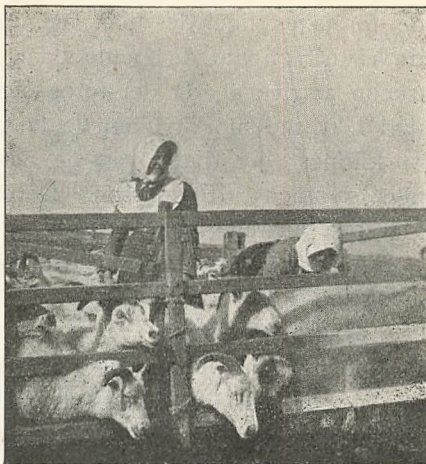
Det islandske Faar er af en særlig fortrinlig Race. De fleste af dem har Horn, nogle endog dobbelte Sæt, enkelte, selv Væddere, dog slet ingen.

Medens Kvæget har større Betydning for den hjemlige Husholdning, yder Faareavlen de vigtigste Produkter, som Landmændene udfører: Kødet og Ulden. Om Vinteren staar de hovedsagelig paa Stald. Der regnes da 200—250 kg Hø til et Faar Vintereu over. Tidligere opstaldede man gerne Beder i særlige Stalde (beitarhús) paa Steder, hvor de i godt Vejr kunde søge Føde ude. Naar Foraaret begynder, drives alle Faarene ud i store Flokke under en Hyrde (smali) paa de Gaarden nær liggende Græsgange. Malkefaarene drives dog om Natten ind i Staldene. Lemningstiden begynder i Maj, og Lammene fødes ude. De følger Mødrene til Slutningen af

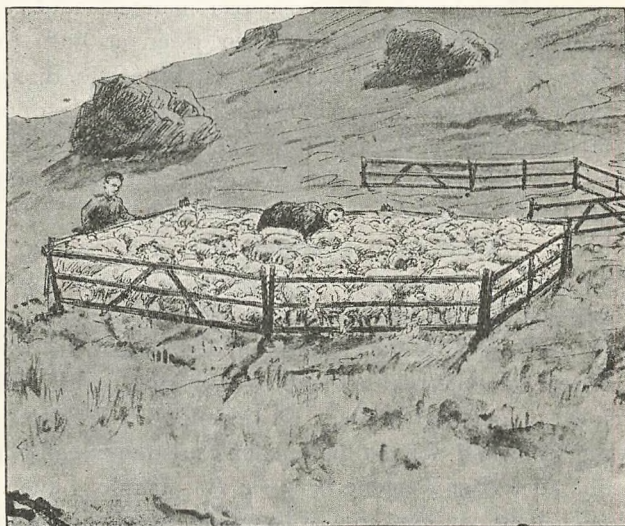

Mødre med deres Lam ved Foraarstid.
Sydøstlandet.
Ulden slæber efter Moderfaarene.
(D. B. fot.)

Faaremalkning paa Nordlandet.
(D. B. fot.)

Juli, da de tages fra Mødrene for at sendes op paa Fjældgræsgangene. Det er forbavsende, hvor godt de smaa Lam kan taale Kulden og boltre sig i Sneen. I ældre Tider skilte man om Natten Lammene fra Mødrene i en i to Rum (et større og et mindre) delt Skillesti (stekkur) for om Morgenen at malke Mødrene, forinden de og deres Lam blev drevne paa Græsgangene igen. Forinden Lammene føres op paa Højfjældene, bliver de af Faarehyrderne mærkede i Ørerne paa en bestemt Maade for hver Ejer, hvilket er en Nødvendighed, hvis man vil kunne kende dem, naar de om Efteraaret kommer hjem fra Fjældgræsgangene i Islands Indre. Et andet Ar-

Transportabel Malkefold („færikviar“.)
Sydvestlandet. (Teg. efter D. B.)

bejde foretages ligeledes paa nævnte Tid, nemlig Uldklipningen eller Uldafrivningen af de gamle Faar. Pelsen sidder ret løs, og den er ikke vanskelig at rive af, da det foregaaende Aars Ulddække danner »en Kaabe af død Uld, indenfor hvilken de fine, nye Haar er begyndt at vokse frem. Disse klippes eller rives over, og hele Ulddækket fra det foregaaende Aar hænger sammen«. (Stefánsson.) Derimod er det ikke let for Hyrderne at faa fat paa Faarene, som spreder sig viden om.

Af hvert Faar faas gennemsnitlig $1\frac{1}{4}$ kg Uld, og der eksporteres aarlig omkring 400,000 kg Uld — for største Delen til Amerika, hvor den bruges til grovere Tøj.

Medens Faar, Ungkvæg og Plage drives op paa Fællesgræsgangene, hvilket ofte er en lang Vej og tager Dage, bliver Malkefaarene tilbage paa Græsgangene og i Nærheden af Gaardene, hvor de malkes i omtrent 80 Dage (Slut. Juni—Medio September). I tidligere Tid dreves de til Sætere. I Gennemsnit giver et Faar i Malketiden ca. 40 kg Mælk. Af 15—20 kg Mælk faas 1 kg Smør. Men det synes som om man flere Steder er ved at komme bort fra at malke Faarene, som saa drives til Fjælds om Sommeren med Pluraliteten af de øvrige Husdyr.

Mælk spiller en Hovedrolle i den islandske Husholdning og er Befolkningens almindelige Drik. Der laves meget Smør, og af Faaremælken laves »Skyr«, en Slags »opløst Mælk«, der smager fortræffeligt. Der laves ogsaa Ost. Baade Smør og Ost er Genstand for Udførsel.

Adskillige Steder, hvor Gaardene ikke ligger alt for fjernt fra hverandre, er der; efter dansk Mønster, bleven oprettet smaa Fællesmejerier. Det var Danskeren Folketingsmand Blem, som gav Stødet hertil. Aage Meyer Benedictsen siger: »Mælken skilles altid paa Gaardene; Separatorens Toner er nu Morgen- og Aftenwise paa mange Gaarde; med de læderbetrukne Flødeflasker over Sadelbommen rider et Barn, om det skal være, til Mejeriet, et lille Træskur nær ved en brusende Bjærgbæk — og her kærnes, æltes og saltet Smørret ved Vandkraft — stoppes i Bøtter, og med én paa hver Side af Paksadlen trasker de smaa Heste i Række til Handelspladsen. For henved $\frac{1}{2}$ Million Kroner har Island solgt Smør aarligt i de senere Tider — og det er alt i sin Vorden.«

Heste findes i Mængde paa Island, ialt over 50,000 Stykker eller over 500 for hver 1000 Indbyggere. Hesten er lille, kun 56—57 Tommer (Baandmaal) høj, laadden og uanselig, men den udmærker sig fremfor de fleste andre af Verdens Hesteracer ved sin Udholdenhed og Nøjsomhed. Den gaar overordentlig sikkert i Fjældene og svømmer dristigt over Floderne.

Der skelnes i høj Grad mellem Rideheste og Pakheste, og førstnævnte er særlig Genstand for Omhu, medens sidstnævntes Behandling ofte er noget haardhændet. Før Hestene er 3—4 Aar gamle, bliver de ikke ansete for brugbare; men saa maa de til Gengæld ogsaa holde for. Til Rideheste udtages de dertil egnede Føl, som lidt efter lidt skoles efter sin Bestemmelse. Ridning, saaledes som Islænderne finder den mest svarende til

Formaalet, er ganske forskellig fra den Maade, vi rider paa. Der er ikke Tale om at skole Hesten paa samme Vis som hos os. Den bevæger sig frit og utvungent, lærer, at naar Tøjlen er lagt frem over dens Hoved, skal den staa stille. Det er som oftest Børnenes Sag at undervise dem deri, idet Barnet rykker i Tøjlerne, hvis Hesten bevæger sig — tilsidst staaer den bom stille; men er Tøjlen først igen lagt tilbage over Hovedet og Rytteren stiger i Sadlen, er den til Gengæld Fyrigheden selv. Den bevæger sig i Trav, Pasgang og »tölt«, der er beslægtet med Trav. »Hesten bevæger højre Forben og venstre Bagben og derpaa venstre Forben og højre Bagben; men ikke som i Trav de to Ben samtidig, men saaledes at der kun er et Ben mod Jorden ad Gangen.« (V. S.) En særlig god Ridehest er da ogsaa af høj Værdi. Den betales 3—4 Gange saa højt som Arbejdshestene — ja, helt op til 3,000 Kroner.

Af Rideheste eksporteres saa at sige ingen; derimod af Pakheste har dette været Tilfældet gennem mange Aar, bl. a. til Kulminerne i England, men ogsaa i stort Antal bl. a. til Danmark. Ungheste og Avlshopper bringes til Fjælds om Sommeren, medens Ridehestene, som der jo stadig er Brug for, græsser i Nærheden af Gaardene, ligesom og de Heste, der skal sælges til Eksport, og som maa være parate til at afgaa.

Om Vinteren gaar Udgangsheste ligeledes i Nærheden af Gaardene. Iøvrigt anses det for den største Skam for en Bonde, at hans Heste omkommer af Vanrøgt.

Ridehesten kan bære en Rytter indtil 80—100 km om Dagen, naar den hviler sig en Gang imellem, og Pakhesten kan Uger igennem transportere Varer paa 100 til 175 Kilos Vægt. De islandske Heste er som Regel udelukkende vænnet til at æde Hø, derimod ikke til tørt Foder (Havre o. lign.), hvilket er en Ulempe paa Rejser i det Indre, hvor der maaske ingen Græssteder findes.

Samkvemmet over Land sker som Regel til Hest, og alle kan derfor ogsaa ride, baade Børn og gamle Folk. I de senere Aar, efter at Vejnættet har bredt sig, og efter at der er bygget mange Broer over Elvene, er der kommet Vogne eller tohjulede Kærrer i Brug, ja, man befarer lange Strækninger som fra Reykjavik til Thingvaller Geysir og til Sydlandet med Automobil, ligesom saadanne ogsaa benyttes andetsteds i videre og videre Udstrækning*). Men vil man færdes frit og ubundet, maa man helst ride.

Rytterne bevæger sig især i afsides Egne ad Ridestier, der bugter sig frem i lange Slangelinier, som snart løber sammen, snart fjerner sig fra hinanden, hvis de ikke ganske forsvinder i sumpet Terræn, ved Elvene eller paa Klippegrund. Somme Steder er de saa dybe og smalle, at den rejsendes Fod støder mod Jordsmonnet paa Siden. Flere Steder, og da især paa de almindeligt befærdede Ruter, staaer Stenvarde til Vejledning for den vejfarende; men kommer man ind i det kun svagt kendte Indre, er

*) I 1912 blev der bevilget over Halvdelen af Landskassens Indtægter til Veje, Broer, Dampskibslinjer, Post- og Telegrafvæsen.

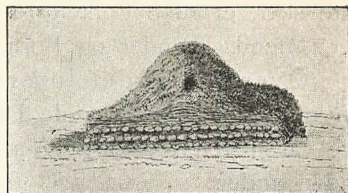
Vejene ofte kun de Retningslinier, som betegnes ved nogle faa og langt fra hinanden staaende Varder. Foruden Fører kan den rejsende derfor ikke færdes i Landet udenfor de almindeligst befærdede Hovedruter. Der gøres dog, som bemærket, meget for at lette Samfærdselen, og Administrationen har Ære af sine Bestræbelser i saa Henseende. Aar for Aar øges Broers og Færgers Tal, Varder bygges, og Vejnettet breder sig, ja der har endog rejst sig Stemmer for at faa en Jernbane anlagt fra Hovedstaden ud til det store sydlige Lavland. Staalhængebroer og faste Broer er der nu ikke faa af, og kommer dertil, at Telegraf- og Telefonnettet har bredt sig til selv ret afsides liggende Egne, vil man forstaa, at Kommunikationsforholdene i Forhold til, hvad de var for 30 Aar siden — som f. Eks. da Forfatteren heraf i 1896 første Gang besøgte Landet — er bleven mægtigt forbedrede. — Dette gælder de beboede Egne.

I det egentlige indre Højland, hvor Klimaet var og er alt for ugæstmildt og haardt, boede og bor som Regel ingen Mennesker, dog hændte det, at Fredløse her midlertidigt havde deres Tilhold. Naar om Vinteren Stormen stryger hen over Højsfældene, er alt Liv som uddød, kun Nordlysene glimter paa Himlen i hurtigt vekslende Bundter over den uforandrede Natur; men om Sommeren kommer Brokfugle og Regnsøver og lader deres Fløjt høre ud over Højsletten, Svaner, Gæs og andre Svømme-fugle yngler i Søer, og mange, mange Tusinder af Faar og Lam, en Del Ungkvæg og Plage spredes over Islands indre Egne for at søge Føden. Da hænder det ogsaa med lange Mellemrum, at der kommer Karavaner med Heste, hvis Fodspor længe staar uudslettet i Jordsmonnet. Der høres ingen Lyd af rullende Vogne eller Hundeglam fra det fjerne, ingen Røg fra menneskelige Boliger stiger i Vejret. Den store Stilhed hersker — overalt. Kun af og til høres en Ravns hæse Skrig uhyggeligt advarende hen over Højsletten eller inde i Jøkeldalene. I Horisonten glitrer den evige Is paa Jøkелens fint tegnede lyse Bue — den Dag i Dag som for tusind Aar siden.

Folk fra Gaardene nede i Dalene bringer, som fortalt, ved Foraarstid Lam og Kvæg op paa Randen af Højsfældene, hvorfra disse selv i smaa Flokke drager videre og videre ind efter, helt op mod Jøklerne. Disse Hjorder gaar, som antydtes, paa Fjældvidderne til September Maaned, da de opledes af øvede, raske Mænd for at samles og føres hjem. I Regelen afsøger Bønderne disse Fællesgræsgange to til tre Gange. Fjældgangene er ligefrem sat i System, og Afsøgningen foregaar efter bestemte Regler. Da der kun findes faa, fjernt fra hinanden liggende Græssteder for Heste, maa Afsøgningen foregaa hurtigt. Ofte overnattes i Hytter, der er byggede paa Højsfældene, og naar Fjældgangerne her sidder sammenstuede om Kaffeleden efter det lange Dagsridt, synes de, Livet paa Fjældene er herligt.

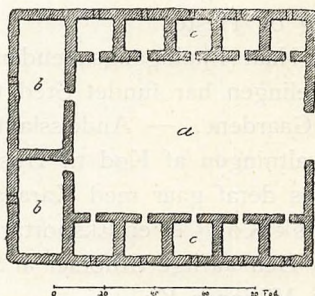
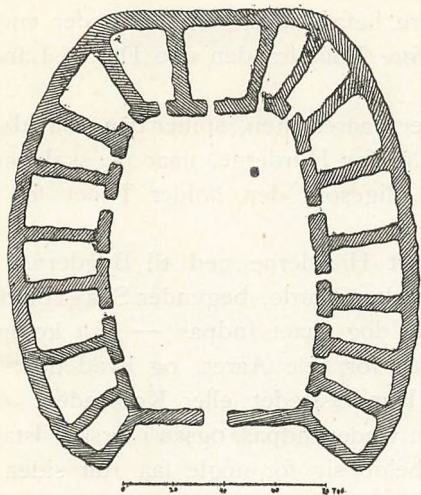
De Faar, de har samlet, driver de hver Aften et godt Stykke i Retning af Bygden. Saa fortsættes der med Riddet næste Dag, til man har samlet Tusinder af Faar sammen. Under øredøvende Spektakkel drives de nu ind i en stor Skillefold, hvor de sorteres ud til hver enkelt Gaard

Kostald, Sydlandet.

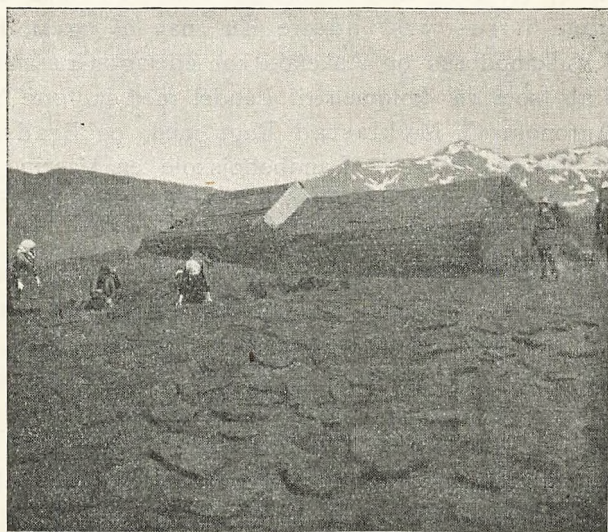
(D. B. 1896.)

Skillefolde paa Sydlandet,

i hvis Midte („Almenningur“) Faareflokkene drives ind, naar de kommer fra Fjældene om Efteraaret, for efter Øremærkerne at blive sorterede ud i de mindre Rum („diikar“).

(D. B. teg.)

Faaregødning bredes

til Tørring efter at være skaaret i Skiver, Sydøstlandet. (D. B. fot.)

eller til Grupper af Gaarde efter Mærkerne i Øerne. De Dage, paa hvilken dette sker, er rene Folkefester, til hvilken der møder en Mængde Mennesker, Mænd, Kvinder og Børn.

Over Højlandet fører ældgamle Ridestier, som nu kun sjældent benyttes, men som i gamle Dage oftere befærdedes, den Gang der endnu ikke var nogen Kystfart, som kunde føre Folk fra den ene Del af Landet til den anden.

Ved Tilsynet med Husdyrene, især Faaredriften, spiller den islandske Hund en stor Rolle; den er uundværlig for Hyrderne, naar de skal vogte Hjorderne og drive Faarene sammen, ligesom den holder Tunet fri for Kvæg og Heste.

Naar Fjældgangsmændene har ført Hjorderne ned til Bygderne, og Fordelingen har fundet Sted til de enkelte Gaarde, begynder Slagtetiden paa Gaardene, — Andelsslakterier har dog faaet Indpas — saa kommer Nedsaltningen af Kød til Husholdningen for hele Aaret, og hvad der skal sælges deraf gaar med Karavanen til Handelsstedet eller Købstaden. »Islandsk Kød« er en Eksportartikel, som vinder Indpas, ogsaa i fersk Tilstand.

Den aarlige Udførsel af Saltkød beløb sig for nogle faa Aar siden til 2—3 Millioner Kr.

Landbruget paa Island drives, som det vil fremgaa af, hvad vi har meddelt, under ret primitive Former, og det har til Tider haft meget at kæmpe imod, saaledes Naturforhold og Kvægsygdomme, hvorhos Islands Bønder har haft Vanskelighed ved at skaffe Penge til Forbedringer. Indtil nu har Island ingen Hypotek- eller Laanekasse haft, som kunde bringe Hjælp.

Sygdomme i Husdyrstandene har man af og til haft, ikke at tale om, naar Vulkanudbrud og Askefald har ødelagt Græs væksten.

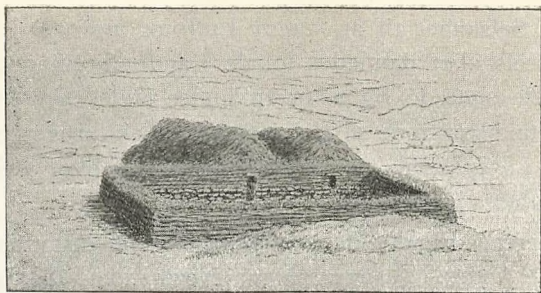
Faareskab, som var kommen til Landet med indførte Væddere, fik den norske Agronom O. Myklastad Bugt med, og Bradsotten fandt Professor C. O. Jensen ved vor Landbohøjskole en Vaccine imod. Øens isolerede Beliggenhed har dog sine Fordele: der er f. Eks. aldrig set et Tilfælde af Mund- og Klovsyge.

Til Landbrugets Fremme har man allerede for en Del Aar siden sluttet sig sammen paa forskellig Vis, ligesom Regeringen er traadt til.

Der findes saaledes et Landbrugsselskab for hele Landet, »Búnadarfelag Islands«, med Hovedsæde i Reykjavik, som støttes af Landskassen, og som staar i Forbindelse med de lokale Landboforeninger. Selskabets Virksomhed er ret alsidig. Det har Konsulenter, som rejser rundt i Landet for at vejlede Landbrugerne vedrørende Husdyrhold, Mælkeribrug, Grundforbedringsarbejder, Havebrug m. m., og man tager sig af Præmieringen ved Dyrskuer.

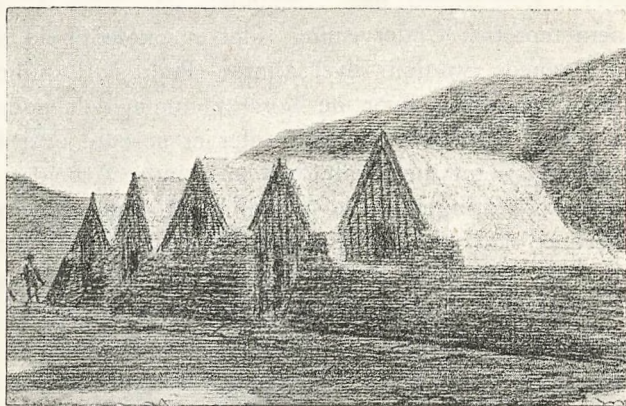
Det islandske Landbrugsselskab oprettede derhos en Mejeriskole paa Hvítárþakki i Borgarfjorden, da Flødemejerierne vandt Indpas. Den bestyredes af en Dansker, H. J. Grønfeldt. Ved at understøtte unge Islændere, som søgte teoretisk og praktisk Uddannelse i Landbrug i Nabo-

Faarestald med Høgaard paa Sydvestlandet.

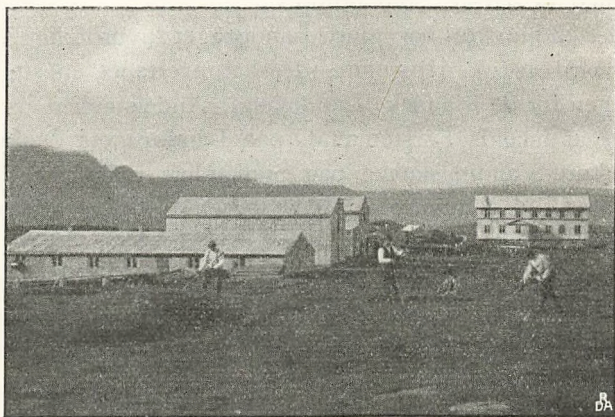
(D. B. teg.)

Gaardfront fra Arnes Syssel paa Sydvestlandet.

Husene ligger hovedsagelig paa én Linie.

(D. B. teg. 1896.)

Landbrugsskolen „Hoanneyri“

i Borgarfjord paa Vestlandet.

(Fot.)

landene, bidrog Selskabet til at faa ny Luftning ind over Landbruget. Foruden Landbrugsselskabet dannedes lokale Landboforeninger, som i de forskellige Landsdele sluttede sig sammen under fælles Styrelse, og som iøvrigt ogsaa blev understøttede af det islandske Landbrugsselskab. Hvert andet Aar holdes i Reykjavik et Landbrugsting, hvor der tages Bestemmelse om Selskabets Virksomhed.

Om Sommeren udsender de provincielle Sammenslutninger, hvoraf den største og ældste findes i Asureyri paa Nordlandet, Konsulenter, som besøger Medlemmerne i deres Distrikter for at vejlede dem. Paa denne Maade er de islandske Landboforeninger ret godt organiserede.

Der findes endvidere paa Island to Landbrugsskoler, som oprettholdes ved offentlige Midler, saaledes Hólar i Hjaltadal paa Nordlandet, og Hvanneyri i Borgarfjord paa Vestlandet. Paa disse drives Studierne rationelt gennem teoretisk Undervisning, idet et Skoleophold altid er 2-aa-rikt med $6\frac{1}{2}$ Maanedes Studium hver Vinter. Praktisk Landbrug deltager de i, dels paa de Gaarde, hvor de hører hjemme, dels som Assistenten rundt i de ca. 120 Landboforeninger, der er spredte over Øen. I disse Foreninger rejser Assistenten rundt med en mindre Arbejdsstyrke og udfører større Grundforbedringer for de forskellige Medlemmer. Praktisk Landbrug lærer Eleverne ikke paa Landbrugsskolerne, hvis Elevantal paa hvert Sted er ca. 40—50. Fra disse Skoler tager de Elever, som søger videre Uddannelse, til Udlandet, imedens Resten gaar over i praktisk Landbrug.

Ligesom for andre Eksportvarers Vedkommende, saasom Klipfisk og Sild, er der for Eksportuldens Vedkommende ved Lov paabudt et Tilsyn, idet Ulden vurderes og klassificeres efter sin Kvalitet af Vragere under Opsyn af 4 Vragerformænd, 1 for Sydlandet, 1 for Vest-, 1 for Nord- og 1 for Østlandet.

Faarekød, som udføres, kontrolleres for en Del, i saa Tilfælde af Dyr-læger, af hvilke der kun er meget faa paa Island. Der er tillige foranstaltet Kontrol med de Heste, som udføres.

Hvad der inddirekte har gjort Landbruget uvurderlig Gavn i de senere Aar, er Andelsforeningerne, der har overtaget en stor Del af Handelsomsætningen for de islandske Landmænd. Andelstanken er iøvrigt slaaet ned i mange af Islands Førstemænd paa Landbrugets Omraade, og der er paatænkt store Vandingsanlæg paa Sydlandets Lavland i den saakaldte Flói. Grundlaget for dette Projekt blev for en Del Aar tilbage udarbejdet af Ingeniør Karl Thalbitzer ved »Det danske Hedeselskab«.

En af dem, der har Øjet aabent for, ad hvilken Vej Landbruget paa Island bør fremmes er Forstanderen for Islands største Landbrugsskole »Hvanneyri«, Halldor Vilhjálmsson, som i en Snes Aar har ledet nævnte Skole, og som i sin Ungdom har studeret praktisk og teoretisk Landbrug i Danmark. Han besøgte i sidste Foraar paany vort Land, hvilket han i det hele taget stedse har haft nær Tilknytning til. Under sin

Øphold her holdt han Foredrag og udtalte sig ogsaa paa anden Maade om: Fremtidsmulighederne for Islands Landbrug.*)

Han tror, at den virkelige rationelle Blomstring af Islands Landbrug først kommer, naar man »forhaabentlig i en nær Fremtid beslutter sig til at flytte sammen paa de Steder, hvor store, samlede Arealer er skikket til Jordbrug«. Der er, udtalte han, visse Tegn til en saadan Udviklings Begyndelse, og med Tankens Realisation vil de betydelige Landbrugscentre hurtigt kunne løse de Fællesopgaver, som de mange spredte Gaarde nu ikke formaar. Mejerier, Veje, Elektricitetsanlæg, Skoler, Kanalisering, moderne Opdyrkningsmetode vil — tror han — hurtigt kunne skabe et blomstrende Landbrug.

Udviklingen af Islands Erhvervsliv skrider jævnt og roligt fremad, og den økonomiske Tilstand er god, takket være navnlig de gode Indtægter, Fiskerierne i de senere Aar har givet. Samtidig med, at Hovedinteressen i disse Aar har været knyttet til Erhvervet paa Havet, er maaske nok Udviklingen af Erhvervene paa Landjorden ikke bleven fremmet med en tilsvarende Energi, hvorved ogsaa Mangelen paa Arbejdskraft har spillet en Rolle; men der er dog ikke gjort helt lidt for ogsaa at følge med paa Kvægavlens Omraade. Øen har, ifølge Vilhjålmsson, 24 Kvægavlsforeninger og Kontrolassistenterne til disse gennemgaar paa Landbrugsskolerne et særligt Kursus. Landbrugets faste Støtte er iøvrigt de 6 Statskonsulenter, der hver har sit specielle Felt. Paa Island findes i Øjeblikket 11 smaa Mejerier, spredt over Landet, og der er derfra til England leveret Smør, som staar nogenlunde paa Højde med det danske Forbillede for Smørproduktion. Til Norge har Islænderne eksporteret ikke saa lidt Kød; der søges nu nye Kød-eksport-Metoder, saa at man ikke er afhængig af Norge; det paatænkes saaledes at sende frosset Kød til England og Belgien; men dertil fordres Fryseanlæg og Indretning af Køledampere, hvortil Statsunderstøttelse maa ydes.

Forholdene i Danmark og paa Island er jo saa forskellige, at der — mener Vilhjålmsson — ikke kan være Tale om direkte at overføre de danske Arbejdsmetoder, »men desuagtet har de Islændere, som har studeret hernede, kunnet hjembringe værdifulde Erfaringer«, og navnlig paa Havebrugets og Kvægavlens Omraade har de, mener han, lært meget.

»Dansk-Islandsk Samfund« har sørget for gensidig Udveksling af unge Landmænd, hvilket ogsaa har bidraget til at styrke Samfølelsen mellem de to Lande.

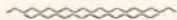
Litteratur:

Forfatteren har udgivet eller medudgivet følgende Afhandlinger om Island:

- 1) Fortidsminder og Nutidshjem paa Island. Orienterende Undersøgelser foretagne 1896.
- 2) Gennem affolkede Bygder paa Islands indre Højland. Undersøgelser foretagne 1897. («Geografisk Tidsskrift» 14. Bd. og Særtryk.)

*) »Berl. Tidende« 25. April 1925 ved B. I. S.

- 3) Arkæologiske Undersøgelser paa Island 1898. («Geografisk Tidsskrift» 15. Bd. og Særtryk.)
  - 4) Ved Vatna Jökulls Nordstrand, Undersøgelser foretagne i 1901 paa Islands Østland. («Geografiske Tidsskrift» 16. Bd. og Særtryk.)
  - 5) Sprengirandur og Egnen mellem Hofs- og Vatna-Jökull. Undersøgelser foretagne i Sommeren 1902. («Geografisk Tidsskrift» 16. Bd. og Særtryk.)
  - 6) Udgravninger paa Island. Hedenske Grave. Et Gudehov (Hörgr). («Geografisk Tidsskrift» 16. Bd. og Særtryk.)
  - 7) Gennem afsides Egne paa Island. Iagttagelser paa Rejser i Skaftafellssystemerne 1899 og 1902. («Tidsskrift for Landøkonomi» 1903 og Særtryk.)
  - 8) De sidste Græstørvskirker paa Island. («Architekten» 1902.)
  - 9) Den islandske Kvinde og hendes Dragt. («Tidsskrift for Industri» 1903 og Særtryk.)
  - 10) Generalstabens Opmaaling paa Island. («Tidsskrift for Landøkonomi» 1905 og Særtryk.)
  - 11) Gammel Bygningsskik paa de islandske Gaarde, arkæologiske Undersøgelser I.—II. («Aarsberetning for Foreningen til norske Fortidsmindesmærkers Bevaring» 1907 og 1908.)
  - 12) Finnur Jónsson og Daniel Bruun: Det gamle Handelssted Gásar (at Gásun), yngre Gæsir ved Øfjord (Eyjafjördur). Undersøgelser foretagne i Sommeren 1907. («Det kgl. danske Vidensk. Selskabs Forh.» 1908 No. 3.)
  - 13) Daniel Bruun og Finnur Jónsson: Om Hove og Hovudgravninger paa Island. («Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie» 1909.)
  - 14) Daniel Bruun og Finnur Jónsson: Dalvik-Fundet, en Gravplads fra Hedenskabets Tid paa Island. («Aarbøger for nord. Oldk. og Hist.» 1910.)
  - 15) Kaptain Daniel Bruuns og Professor Finnur Jónssons Undersøgelser paa Island 1907—1909. («Geografisk Tidsskrift» 20. Bd.)
  - 16) Islandsfærder til Hest over Vatna-Jökull i ældre Tid. («Geografisk Tidsskrift» 22. Bd.)
- Turistruter paa Island (nye Udgaver):
- 17) I. Reykjavik og Kysten rundt med Damper — 1921.
  - 18) II. Udflugter fra Reykjavik — 1921.
  - 19) III. Gennem beboede Egne — 1924.
  - 20) IV. Fjældveje gennem Islands indre Højland — 1925.
  - 21) Kort over Island i 1:850,000 (1921.)

Foredrag ved Askov Højskoles 60-Aars Jubilæum.

Af Forstander *H. Hauch.*

DET danske Landbrug har siden 1880'erne haft en ejendommelig rig Udvikling, der har ført til bedre økonomiske Kaar for vort Lands Landbrugere, store og smaa, end i andre agerdyrkende Lande i Verden.

Hvad er det da, der har givet vort Lands Landbrug dets Stilling og Særpræg?

Det er det, jeg i al Korthed i Dag vil prøve at tale om, netop fordi den danske Folkehøjskole gennem sin ejendommelige Indsats i de danske Bønders aandelige og materielle Udvikling i saa væsentlig Grad har været medvirkende.

Da man ude i Verden blev opmærksom paa det danske Landbrugs særegne Produktionskraft i Forhold til vort Lands Størrelse gennem stor Udførsel af Landbrugsprodukter til Centraleuropa og særlig til England, førte det med sig, at vi fik mange Besøg af fremmede Landøkonomer og Nationaløkonomer. Jeg har i en Aarrække opholdt mig i Lyngby, hvor adskillige af disse Folk blev sendt hen, naar de kom hertil. Her var Forsøgsstation, Landbrugsmuseum, Landbrugsskole og Folkehøjskole.

Jeg mindes især et Besøg af en tysk Landøkonom, der afsluttede sit Ophold her i Landet med et Besøg i Lyngby. Det var en Mand, der havde gode Forudsætninger for at forstaa og lære, og han havde med sædvanemæssig tysk Grundighed gjort Forsøg paa at sætte sig ind i Tingene. Det Resultat, han var naaet til, fører ind til den rigtige Erkendelse af Forholdene, og det skal derfor ansøres her.

Han var kommen til det Resultat, at det ikke kunde være vor Jords Frugtbarhed eller vort Klima, hvori man skulde søge Aarsagen til vor landøkonomiske Udvikling, og deri har han jo Ret. Han havde ogsaa Ret, naar han forudsatte, at det ikke kunde være vore Metoder ved Jordens Dyrkning; thi det maa vi jo erkende, at vi paa dette Omraade kan finde Ligemænd og Overmænd i andre agerdyrkende Lande. Han saa heller ikke forkert, naar han gik ud fra, at det ikke kunde være vore Husdyrracer, selv om vi, navnlig i de sidste 20 Aar, kan henpege paa en rig og værdifuld Udvikling paa Husdyrbrugets Omraade; thi ogsaa i andre Lande er man her langt fremme, og vi henter jo endnu indenfor adskillige Husdyrgrene Avlsmateriale ude fra.

Hvorpaa er det da egentlig, at det hele beror, dersom det, jeg nys anførte, er rigtigt, og det er det!?

Ja, vi skal hen til andre Kilder for at finde den egentlige Forklaring.

Der er to Hovedhjørnesten i vor landøkonomiske Udvikling, som har baaet og endnu bærer hele Bygningen: 1. Det landøkonomiske Foreningsliv med alle dets mange Forgreninger. 2. Andelsbevægelsen.

Da Foreningen af jydsk Landboforeninger for godt og vel 50 Aar siden blev dannet, satte de Mænd, der her havde Ledelsen, som Motto for deres Virke den kærnefulde Sætning: »Ved forenede Kræfter!«. Danske Landbrugere, store og smaa, har ved at forene sig løst de Opgaver, der gennem vor landøkonomiske Udvikling har skabt saa rige sociale og økonomiske Frugter gennem den sidste Menneskealder.

Gennem det landøkonomiske Foreningsliv lærte danske Landbrugere at udnytte de videnskabelige Metodens Resultater til Fremme af Erhvervets Udvikling. Takket være Mænd som Docent Fjord, Statskonsulent P. Nielsen, Tystofte, og Statskonsulent Frederik Hansen, Askov, for at nævne tre, som vi ikke mere har iblandt os, og som hver paa sit Omraade blev fremragende Vejledere.

Gennem vore Andelsproduktionsforeninger løste vi sociale og økonomiske Problemer, som uden disse Foreninger havde været ganske uløselige.

Gennem disse Produktionsforeninger naaede det mindre Landbrug Storproducentens Vilkaar for et fint og ensartet Produkt, og herpaa hviler i Virkeligheden hele det lille Landbrugs Økonomi. For fremmede, der gæster os, ligger, navnlig ved en flygtig Betragtning af vore Forhold, den største Overraskelse gemt i de Muligheder for at ernære en Familie, som vore smaa Landbrug paa en halv Snes Tdr. Land giver. Det er Andelsbevægelsen, der skaber disse Muligheder.

De unge, der er voksede op under den nuværende Tingenes Tilstand, har utvivlsomt svært ved at forstaa hele Andelsbevægelsens indgribende Betydning for vort Lands økonomiske Udvikling, forstaa, hvad man egentlig skylder denne Bevægelse. Det er i og for sig ikke saa meget til at undres over, thi de sidste Tidens Begivenheder med Andelsbanken har vist, at mange af dem, der gjorde hele Felttoget med fra 1880'ernes økonomiske Trængselsperiode til Dato, synes at have glemt — de har jo dog engang vidst det —, at Andelsbevægelsen var Broen, der førte over til det Land, der »flød med Mælk og Honning«.

Det, man nu finder saa selvfølgeligt, at Resultatet af det daglige Arbejde i Bedriften afleveres ved Stalddøren til videre Behandling, stiller i Virkeligheden overordentlig store Krav til Storsyn og Fordomsfrihed hos Landbrugeren. Megen medfødt smaalig Angst for, at man nu alligevel ikke skal faa det ud af det, man kan tilkomme, maa først ryddes af Vejen. Det er derfor heller slet ikke uforstaaeligt, at en Udlænding kan spørge: Hvor er Skolen, hvor alt dette med Foreningsliv og Andelsbevægelse kan læres?

Skolen, hvor alt dette er lært, er i Virkeligheden den danske Folke-

højskole. Det er den danske Folkehøjskole, der, dels direkte, dels indirekte, har skabt det Dannelsesgrundlag hos den danske Bonde, som gjorde ham skikket til fordomsfrit og selvstændigt at bygge den Bygning op, som har skabt ham de økonomiske Kaar, hvorunder han lever.

Landbrugsskolen har taget og tager stedse sit Tag i Arbejdet for den faglige Dygtiggørelse af vor Landboudom. Denne Fagskole har i hele sin Arbejdsmaade lært af Højskolen. Kaptejn J. C. la Cour havde Ret, naar han sagde, at »den danske Landbrugsskole er et Barn af den danske Folkehøjskole«.

Den danske Højskoles store Indsats ligger først og fremmest i den personlige Paavirkning gennem det levende Ord. Jeg har en Bekendt, som er et i alle Henseender rettænkende og dygtigt Menneske, og som under en Samtale om Ungdomsskolearbejde engang spurgte mig, hvorfor man stedse iblandt de Folk, der havde modtaget Paavirkning gennem Folkeskolen, anvendte den fortærskede Frase om »det levende Ord«. Det var ikke det ikke helt ualmindelige akademiske Hovmod eller ond Vilje, der i det foreliggende Tilfælde dikterede Spørgsmaalet; men han havde for sit Vedkommende intet erhvervet ad den Vej, og han forstod overhovedet ikke, at den kunde give Værdier. Af alle Former for Undervisning er Foredragsformen den korteste Vej til Fremkaldelse af en personlig Udvikling hos den enkelte, hvorved alle hans Evner og Kræfter tages i Brug. Det er jo i Virkeligheden Hemmeligheden ved god Undervisning i Ungdomsskolen, at den hos Eleverne kalder alle Evnerne frem til Udfoldelse. Ingens Evner er for smaa; der er Plads for dem alle, selv de allermindste. Det giver Mod, og det fremkalder den Viljekraft, som skal bære Evnerne frem til Udfoldelse.

Jeg skal indskyde den Bemærkning, at selv om den personlige Paavirknings Vej gennem Foredragsformen er den korteste, man kan gaa, kræver den dog en vis Tid. Der skal et vist personligt Kendskab til, før det rigtig gaar. Ludvig Schrøder gav engang et glimrende Udtryk for, hvor Arbejdet egentlig laa i Højskoleundervisningen, og selv om Udtalelsen ikke var fremsat paa Baggrund af de Tanker, jeg her giver Udtryk for, stadfæster den Rigtigheden af dem. Schrøder siger: »Der, hvor Lærerens Evner mødes med Elevens Trang, ligger Arbejdet«. Netop af den Grund turde det ogsaa være tvivlsomt, hvor megen Nytte de saakaldte folkelige Foredrag a 10 Kr. — paa Grund af Dyrtiden noget mere — egentlig gør. Jo »skønnere« de er, skønnere i Gaaseøjne, des fattigere er de i Regelen paa Indhold af blivende Værdi. De kan have nogen Værdi som en Præsentation mellem den, der skal yde Paavirkningen, og den, der skal modtage den, og de kan have Værdi som et Bindeled for gamle Elever; men en Erstatning for et Samliv paa en Højskole kan de aldrig blive, selv om Foredragene er aldrig saa godt tilrettelagt.

Naar jeg nu tænker tilbage paa min Skoletid her paa Askov for 26 Aar siden, ser jeg Lærerne for mig, og da der er tre af dem, som nu

ikke er her mere, men som dengang var med til at give Skolen dens Præg, vil jeg gerne have Lov med et Par Ord at fortælle om det personlige Indtryk, mit Møde med dem har efterladt. Jeg tænker her paa Nutzhorn, la Cour og Schrøder.

Det var for Nutzhorns Vedkommende ikke i første Række hans Sang og Musik, tiltrods for de herlige Evner, han havde til at drage Eleverne med ind heri, der hos mig har efterladt det stærkeste Indtryk af ham. Det skal dog ogsaa her siges, at Nutzhorn har betydet mere for Folkesangen i vort Folk end nogen anden enkelt Mand. Det var heller ikke hans Historieundervisning, selv om han baade i Fremstillingens Form og Indhold her forstod at lægge noget af det ind, der var hans hele Personligheds Særpræg. Baade medens jeg var Nutzhorns Elev, men navnlig i de Aar, der er fulgt efter, er jeg kommen til at skatte ham, fordi jeg i ham og hele hans Færd fandt Udtryk for en Mand, der lige til Bunden af sin Sjæl var en i Ordets allerbedste Forstand god Demokrat, dvs.: gennemsyret af en ægte Menneskelighed.

la Cour fik som Lærer sin største Betydning for mig, og den Opfattelse ved jeg, jeg deler med mange gamle Askovelever ved den Fasthed i Overbevisning, forenet med en ægte Sindets Ydmyghed, som jeg ikke har truffet hos nogen anden Mand, der har haft nogen Betydning for mig, som han kunde give Udtryk for i sin Undervisning, naar han færdedes sammen med os baade i Naturens og Aandens Verden.

Af de Lærere, jeg har haft i min Tid, er Ludvig Schrøder uden Sammenligning den, der fik størst Betydning for mig. Det er vist ikke alle, det er gaaet saadan; vi er jo heldigvis meget forskellige. Det er allerede længe, siden jeg har begyndt at gøre mig klart, hvorfor dette er Tilfældet; thi at det er Tilfældet er i og for sig ikke umiddelbart indlysende, saadan var jo nemlig Ludvig Schrøder ikke indrettet. Alt, hvad der glider let ned, enten fordi det er sødt, eller fordi det er »fedt«, laa Schrøders Personlighed fjernt.

Naar den grundtvigske Højskolebevægelse som Helhed slap fri for at komme ud i aandeligt Fraadseri, der enten kan blive aandløst Pjat eller forhærdet Selvgodhed, begge Dele kan vel i og for sig være lige fordærvelige for en sund Udvikling af et Folks Liv, skyldes det, at Højskolen fik Mænd af Ludvig Schrøders Støbning som Førere for hele Bevægelsen. Det var Religionens, Historiens, Litteraturens, Videnskabens og Kunstens Stormænd og deres Værker, der gennem Undervisningen kom til at tale til Eleverne. Jeg har ikke kendt noget Menneske, der i den Grad kunde kalde paa Elevernes Evner og Kræfter som netop Ludvig Schrøder. Det kunde han gøre, naar han talte til os om den gamle Goethe, om Shakespeare, om Gladstone, om Tietgen eller om Dalgas, og det kunde han gøre, naar han talte til os om den gamle Gudelære, baade Nordens og »Sydens«.

Det var Daadskraften, han vilde indpode os. Det klinger endnu i mine Øren, naar Schrøder citerede:

»Hil de Folk, der bo i Norden,
 tager de end fejl deri,
 for den værste Frygt paa Jorden,
 Dødens Frygt, er de dog fri.
 De har Kæmpemod i Bringe,
 de er Dødens Overmænd,
 finder det ej værd at tinge
 om et Liv, man faar igen.«

Man kan somme Tider i vore Dage høre, at nogle af »Lilleputterne« taler foragteligt om noget, de kalder »Bragesnak«. Man skulde tale saa sagte herom; thi Valget af Vejene, hvorved de personlige Kræfter kaldes frem, er underordnede. Det, at det sker, er Hovedsagen.

Man træffer i vor Tid Ungdomsvejledere, der vil gøre deres Elever til Apostle for socialpolitiske Opfattelser; der skal undervises i Afholdssag, i social Forsorg og Jordfordeling, og selv hvor det ikke gøres til Fag, gøres det til et Formaal i Undervisningen.

Det er farlige Veje, man her betræder, thi man kan let forrykke Elevernes Interesse bort fra deres egen Udvikling og personlige Dygtiggørelse, der dog er det ene fornødne. Denne Fremgangsmaade i Undervisningen fører let til, at Kræfterne spildes i haabløse Forsøg paa at reformere Samfundet i en Tid af de unges Liv, da de har alle Kræfterne behov til deres egen personlige Dygtiggørelse. Anvendes Kræfterne hertil i den rigtige Periode af Livet, ja saa kan den Dag komme, da ogsaa Samfundet kan drage Nytte af de Erfaringer, der er gjort.

Netop fordi Ludvig Schrøder paa dette Omraade var den store Reformator, der kaldte paa hver enkelts personlige Kræfter, havde han ogsaa stor Respekt for Folk, der »drev det til noget«. Folk, der ikke forstod ham, sagde om ham, at han var snobbet; dette er fuldkommen urigtigt. Hans Respekt for Husmanden, der »drev det til noget«, fordi han udnyttede sine Kræfter fuldt ud, var i og for sig lige saa stor som for Tietgen eller Dalgas. Og Schrøders Respekt for Tietgen og Dalgas var ikke lille, det ved vi, der har været hans Elever. Alle vi, der kendte Schrøder, ved, hvor han var opfyldt af Tanker om, at Danmark skulde udnytte alle sine Hjælpkilder. Ludvig Schrøder var gennem sit Arbejde mere og mere ført ind i en Udvikling, der stillede Krav til ham om at være med til at uddybe alle de økonomiske Muligheder, vort Land havde at byde sine Børn. Den samme Stræben ønskede han at bibringe sine Elever, og Forholdene bærer i rigt Maal Vidne om, at dette som Helhed er lykkedes. Ludvig Schrøders egen Udvikling paa det her nævnte Omraade er i Virkeligheden bleven Udtryk for Højskolens Indsats i det praktiske Livs Udvikling gennem den Befolkingsklasse, som Højskolen først og fremmest kom til at præge, den danske Bondestand.

Derfor skal der ogsaa i Dag paa Askov Højskoles Festdag lyde en Tak til Skolen og den danske Højskole i det hele taget, og til de Mænd, der gennem deres Arbejde bar den frem til at blive den væsentligste Faktor i den aandelige og økonomiske Udvikling, som den danske Landbostand har gennemgaaet i det sidste Slægtled.

Polen.

Ved Elevmødet 1925 holdt Hofjægermester *Aage Krabbe*, Rosenlund, følgende Foredrag om sin Delegationsrejse til Polen i 1924 (her efter Manuskript):

EN Polaner betyder paa Polsk en Sletteboer, deraf Navnet Polen; thi Polen er i væsentlig Grad et Sletteland, kun i »Lillepolen«, den tidligere østrigske Del, hæver Landet sig mod Syd i Forkarpathernes smukke Bjærglandskab.

Det efter Verdenskrigen genopstandne Polen er et stort Rige, om ikke saa stort som det Kongerige Polen, der gik til Grunde i Slutningen af 1700-Tallet, men med et langt større Indbyggerantal. Nedenstaaende Tal vil give et Overblik herover:

1600 talte Kongeriget Polen	991,000 km ²	med 15	Mill. Indb.
1772 ved 1. Deling	774,000	- -	12 ¹ / ₂ - -
Ved sidste Deling i 1795			
tilfaldt Rusland	483,000	- -	6 - -
- Østrig	121,500	- -	3,6 - -
- Preussen	145,700	- -	2,7 - -

1918 efter Versaillesfreden udgjorde den nye polske Republik 386,273 km² med 27 Mill. Indb., et Rige 8 Gange større end Danmark og det 6. største Land i Europa.

Verdenskrigen, som paa saa mange Maader har tegnet Europakortet om, som gav Danmark en Del af vort tabte Land tilbage, lod det polske Rige genopstaa efter omtrent 150 Aars Udslettelse og Fremmedherredømme. Vi Danske forstaar, hvilken Følelse der maa besjæle dette Folk ved atter at være egen Herre paa egen Jord, og det er kun naturligt, at vi med Interesse hører om det nye Polen og glæder os over at erfare om, hvad Fædrelandskærlighed og Handlekraft skaber af Fremgang i dette os af Hjertet venligsindede Folk.

Hvor lidt kender vi Danske egentlig om Polen og Polens Historie — mest kender vi til Polens Prøvelsestid, hvor vi, vore Forældre og Bedsteforældre med Sympati og Medfølelse fulgte Begivenhederne dernede, delte Polakkernes Haab og Skuffelser fra Napoleonstiden til vore Dage.

Svend Tveskæg ægtede i længst forsvundne Dage Hertug Mieszko's Datter Gunhild, som blev Moder til vort Lands mægtigste Konge, Knud den Store, men det er saa længe siden, og megen Forbindelse har der ikke

været siden da mellem Polen og Danmark, endda Landet ikke ligger saa fjærnt; men, som vi i Middelalderen var optaget af at kæmpe mod vore Brødrefolk, Svenskerne, saaledes var Polakkerne optaget af indbyrdes Kampe. Ved 1300-Tallet rasede Borgerkrigen overalt i Landet, og i den Svækkelsestilstand faldt Tartarerne ind over Polen, hærgede, ødelagde og affolkede det, hvorfor det blev nødvendigt at indkalde Tyskere for at kolonisere og ordne Forholdene. Det blev en hel tysk Invasion, og flere af Polens Byer har sin Oprindelse fra denne Periode, f. Eks. Krakow, Posan m. fl., de begyndte som Bopladser, hvor Landbrugere og Borgere flyttede sammen, byggede deres Raadhus og Kirke og beskyttede sig ved Volde og Grave mod Overfald.

Skiftende Konger, som snart støttede sig til Tyskland eller Rusland, snart til Østrig, indbyrdes fejdende, dannede Aarhundreders Historie for Polen, kun afbrudt af enkelte lykkelige Perioder. Saa i 1772 kom Polens første Deling og kort efter i 1795 dets Opløsning. Med Napoleon den 1. vaagnede Haabet om Selvstændighed hos det polske Folk. Kejseren vakte og nærrede dette Frihedshaab. Polakkerne dannede i 1795—1807 en frivillig Hær i Frankrig af Polakker under Trikoloren, »Legionernes Tid«, og under Napoleons Krig med Rusland samledes alle unge og gamle i Polen i Kamp mod Rusland for Napoleon, der efter Aars Tøven endelig havde lovet Polen Selvstændighed, naar Sejren var vundet. Sejren blev til Nederlag, og med Napoleons Magt svandt Polens Haab. 100 Aar skulde gaa, til den Brand tændtes i Europa, der endelig gav det hjemsøgte Folk Frihed.

Nu er Kampen endt, Frihedens Time oprunden, Krigens Ødelæggelser delvis bødede, ordnede Forhold overalt. Den nye polske Republik kan med lyst Haab se Fremtiden i Møde, overalt er der Virksomhed og Fremgang.

Polens nuværende Grænse er mod Øst Rusland, mod Nord Rusland, Letland, Lithauen, Tyskland, mod Vest Tyskland og mod Syd Czecko-Slovakiet og Rumænien. Kun paa en Strækning af 60 km har Polen Søgrænse mod Østersøen.

Klimaet er Fastlandsklima med varme Somre og kolde Vintre (ofte ÷ 20 Gr.), $\frac{1}{4}$ -Del af Aaret, 70—90 Dage, er Floderne islagte.

Polen er et udpræget Agerland — mod Nord og Øst med store Søer og Sumpe, der ofte ligger skjulte omgroede med Vandplanter i de udstrakte Skove. Landet er meget skovrigt, idet Skovene udgør 23 % af hele Arealet. Træbestanden er væsentligst Gran, Fyr, men ogsaa af Eg, Birk, El, Elm, Bøg og Asp findes store Bevoksninger.

Det var et i Sandhed hærget Land, som skulde genopbygges, da Krigens Rædsler var endte. Af ca. 18 Mill. Hektarer opdyrket Land før Krigen var i Aaret 1922 kun 11 Mill. Hektarer endnu i Kultur, endda meget alt var bragt paa Fode i de 4 Aar fra 1918 til 22 — over $1\frac{1}{2}$ Million Bygninger var afbrændt, Kvæget bortført, Maskiner ødelagt.

Med beundringsværdig Kraft tog man fat paa Rigets Genrejsning. En

ny Forfatning skulde indføres for udstrakte Landsdele, som saa længe havde været adskilte under vidt forskelligt Styre. Den nuværende Statsforfatning er af 19. Februar 1919.

I Spidsen for Riget staar en paa 7 Aar valgt Præsident. — Den nuværende Præsident Stanislaus Wojcieckowski, en ejendommelig intelligent Personlighed af gammel polsk Adel, præget af Livets Kampe, fik under Russervældet sine Godser konfiskerede, forvistes til Sibirien, hvorfra det

Den polske Republiks Præsident, Stanislaus Wojcieckowski.

lykkedes ham at undfly og bosætte sig i England, hvor han ernærede sig som Typograf. Hjemkommen efter Krigen faldt det i hans Lod at ordne Politiet i Polen; det blev reorganiseret efter bedste engelske Mønster og fungerer fortræffeligt. Nu er han, som sagt, Republikkens Præsident.

Den lovgivende Forsamling bestaar af 2 Ting, »Sejmen«, svarende til vort Folketing, tæller 444 Medlemmer, Valgberettigelse begynder med 21 Aar, Valgbarhed med 25 Aar, og »Senatet« med 111 Medlemmer, Valgberettigelse med 30 Aar og Valgbarhed med 40.

Landet er delt i 16 Guvernementer, »Wojewodskaber«, som det er Meningen efterhaanden at give ret udstrakt Autonomi i Lokalspørgsmaal. I Schlesien og Poznan er det allerede indført, og de andre vil snarest følge

efter — saaledes ordnet for at raade Bod paa Landsdelenes store Forskeligheder, fremstaaede af de højst forskellige Styresæt, eftersom Landsdelene har været under Rusland, Tyskland eller Østrig.

Kongrespolen, den Del, som var under Rusland, blev systematisk holdt nede. Uvidenhed og slavisk Lydighed var den russiske Devise for Polen; derudover lod man Landet leve sit polske Liv, som det ønskede. Tyskland søgte med alle Midler og med brutal kortsynet Embedsmandsvælde at germanisere sin Del af Polen. De under Østrig levende Polakker levede egentlig under forholdsvis bedste Kaar; man respekterede Landets nationale Ejendommeligheder, søgte at fremme Landets Interesser samtidig med, at man gav Befolkningen ret udstrakt Selvstyre.

Man forstaaer, hvilket Kæmpearbejde der er udført og stadig udføres af den polske Stat siden Verdenskrigen. Her skal nævnes nogle af disse Arbejder:

— En veludrustet Hær er med uhyre Ofre skabt for at værgede de udstrakte Grænser og betrygge den genvundne Selvstændighed.

— Et nyt Pengesystem, »Zlotyen«, baseret paa Guld, er indført til Afløsning af de fra 3 Riger arvede sammenbrudte Møntsystemer.

— Et Opbygnings- og Reorganisationsarbejde af de af Krigen hærgede Egne, et Arbejde, der paa Grund af sit uhyre Omfang dog endnu vil tage mange Aar.

— Indførelse af Reforme paa Undervisningens Omraade saavel i Folkeskolen som i de højere Fagskoler — i Erkendelse af det gamle Ord »Kundskab er Magt« —, Reforme, som ikke mindst Landbruget vil komme til at nyde godt af.

— Reforme med Udskiftning af Bøndergaardene, som var en i høj Grad paakrævet Foranstaltning. Jordfordelingen var som hos os for 100 Aar siden med Bygningerne til Landbruget i Landsbyer og Jorderne dels i Fællesdrift, dels særejede og dyrkede i uendelig lange ganske smalle Agre, gaaende fra Byen udefter.

Disse Foranstaltninger for at faa Bønderjorden saaledes mageskiftet, at Jordtilliggendet fik en nogenlunde rimelig Form, mødte til at begynde med Modstand, da begge Parter af de Mageskiftende frygtede for at blive snydt, ligesom det forekom dem som en alt for stor Omvæltning af de Aarhundreder gamle Forhold. Man begynder imidlertid nu at forstaae Godet, og flere og flere er de, som enes om at lade deres Gaarde omlægge. Udskiftningen udføres af Staten, naar mindst Halvdelen af Sognets Beboere andrager derom, og Udskiftningen er da bindende for alle Sognets Gaarde. Føler nogen sig brøsthølden ved et Mageskifte, kan Spørgsmaalet indankes for et Overnævn, som da endelig afgør Sagen.

— Reforme med Udstykning af større Ejendomme, saa der skabes et større Antal af smaa og mellemstore Gaarde. Genstand for Udstykning er Statsdomæner, tildels Privatgodser, forsaavidt de faktisk bliver daarligt drevne, Godser, som er komne i Hænderne paa »Krigsmillionærer«, eller

som tilhører Personer, der har støttet tysk Kolonisation, samt endelig Godser, hvis Beliggenhed i Nærheden af større Byer eller Industricentre gør en Udstykning samfundsnødvendig. — Ejeren faar som Erstatning for den eksproprierede Jord Halvdelen af den gennemsnitlige Markedspris paa Eggen, idet et passende stort Areal forbliver ved Godset. De eksproprierede Arealer tilbydes polske Kolonister til almindelig Handelspris med Købesummen i Prioritet, idet der af Differencen mellem Ekspropriationsprisen og Salgsprisen dannes et Fond til Støtte for de nye Ejere til Opførelse af Bygninger, Besætning o. s. v. Ganske praktisk uddeles disse Lodder særlig til Soldater, som har gjort Krigen paa Østfronten og der, dels i Felten, dels i Fangenskab, har lært Sovjetruslands Landbrugskaar at kende — saa-

Grev Mielzynski's Gods Pawlowice i Posen.

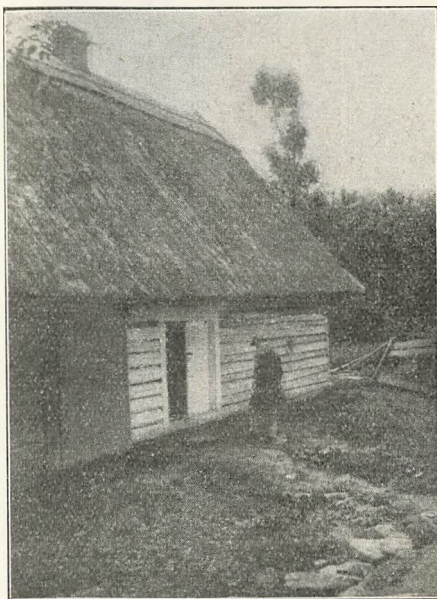
ledes skaffes der disse Soldater Arbejde, og samtidig virker disse spredt over hele Landet som en solid Stab af Agitatorer imod Bolschevismen, hvis »Velsignelser« de med egne Øjne har set og kan vidne imod blandt deres Landsmænd. Udstykningsprincippet i Polen er iøvrigt, at al Jord skal kunne svare sine offentlige Byrder ens, uanset om det er under store eller smaa Landbrug, og intet Landbrug bør skabes, som ikke kan opfylde denne elementære Betingelse. Allerede i Aarene 1919—21 udstykkedes 263,902 Hekt. af de 18 Mill. Hekt. Agerland, der fandtes før Krigen, hvoraf 44 % var under Stordrift; senere synes Kravene til Jord til Smaabedrifter at være tilfredsstillende, saaledes at Sagen nu er i en rolig Udvikling og uden Fare for en for stærk Udstykning, idet der tværtimod agiteres for dens Fortsættelse.

— Bygning af nye Baner og Veje, da disse særlig i Kongrespolen har ladet meget tilbage at ønske. Under russisk Styre anlagdes Veje og Baner kun, hvor militær-strategiske Krav paakrævede dette; derudover fik Befolkningen køre, som de havde Lyst, eller ogsaa blive hjemme.

— Brobygning, Kanalisering af Floderne, Udnyttelsen af Polens rige Vandkræfter til Fremstilling af Elektricitet, Anlæget af en ny stor Havn ved Danzigbugten og Hundreder af andre Arbejder til Fremhjælpning af det nye Polen.

Polen er fra Naturens Side et rigt Land med store Fremtidsmuligheder. Først ejer Polen sine udstrakte Arealer af fortrinlig Jord for Agerbrug, hvoraf meget, især paa de større Ejendomme, er i god og ofte fortrinlig Drift, men som Helhed med Betingelser for en uhyre Udvikling. Dernæst Skovene, der, som sagt, udgør ca. $\frac{1}{4}$ -Del af Landets Areal, og som med mere forstmæssig og rationel Drift vil kunne forsyne Landet og give et betydeligt Overskud til Udførsel. Fremdeles Landets Industri, dels den, der er knyttet til Landbruget som Sukkerfabrikker, Kartoffelfabrikker, Møller, Sprit- og Likørfabrikker, dels Skovbrugets Industri som Savværker, Papirfabrikker o. s. v., og dertil den store Industri, der er knyttet til de mange Slags Raastoffer, som findes i Jordens Skød — Kul, Jern, Zink, Bly, Sølv og Kobber, Petroleum, Salt, Kalisalte o. s. v. Den Dag, da Polen naar at udnytte alle disse Rigdomskilder intensivt, vil Polen være et økonomisk meget stærkt stillet Land — men det vil tage Tid, Energi og sidst, men ikke mindst, Penge og atter Penge. Hvad det sidste angaar, vil det vel nok komme til at knibe mest, selv om Polen maa siges at være velstillet, idet det kun har en Statsgæld paa

Bondehus i Lillepolen.

287 Mill. Dollars eller 10,6 Dollars pr. Indbygger i Riget. Det vil maaske nok blive vanskeligt at fremskaffe de store Kapitaler, som der vil være Brug for til de planlagte og paakrævede Foranstaltninger, selv om de er aldrig saa rentable, idet Pengeanlæg utvivlsomt vil give gode Renter i Polen, naar blot Landet kan faa den Lykke at nyde Freden indadtil og udadtil.

Af Polens 27 Mill. Indbyggere er ca. 18 Mill. beskæftigede ved Landbruget, altsaa ca. 65 $\%$. Til Sammenligning med Danmark kan nævnes, at af vore $3\frac{1}{5}$ Mill. Indb. er kun lidt over 1 Mill. beskæftigede ved Landbruget, eller ca. 32 $\%$. Dette staar tildels i Forhold til, at den menneskelige Arbejdskraft, som er langt dyrere her i Danmark end i Polen, tildels er erstattet af Hestekraft og dels reduceret ved langt stærkere Brug af Maskiner. En Ejendommelighed er, at af Polens Befolkning er ca. 11 $\%$ Jøder; særlig i de store Byer viser dette sig stærkt, i f. Eks. Hovedstaden

Warszawa med sine 931,000 Indbyggere er 27 $\%$ Jøder, altsaa over en Fjerdedel af Stadens Indbyggere. Ogsaa vi har Jøder i Danmark, men kun ca. 6000 eller ca. 2 $\%$ og saa, hvilke Gentlemen at se paa mod disse polske Jøder, som væsentligst hører til det laveste Byproletariat. Selve den polske Nation er smukke adrætte Folk, ikke mindst, naar de ses i deres pynkelige Nationaldragter.

Polens Byer, som under Fremmedherredømmet stagnerede, og som ligesom det øvrige Land led under Krigen, er nu atter i kraftig Udvikling, hvilket ikke mindst gælder Hovedstaden Warszawa, Sæde for Regeringen og Knudepunktet for Handel og Industri. Herlige gamle Bygninger findes i Warszawa, typiske for Polen, som Chr. 4.-Bygninger er det for Danmark.

Polsk Pige i Nationaldragt.

Den nu nedbrudte russiske Kirke.

Under Russervældet var opført en Kathedral i russisk Stil paa Hovedtorvet — i sig selv en stor og smuk Kirke, men vistnok ganske fremmed i disse Omgivelser, og da den ogsaa af Russerne er lagt der som Symbol paa, at Polen var russisk nu og til alle Tider, er det kun taltalende, at Polakkerne nu i 1924 har jævnet den med Jorden for at anbringe Rytterstatuen af Polens Frihedshelt Josef Poniatowski, hvor Kirken stod. — Denne Statue, som er et Værk af Thorvaldsen, skulde efter Ordre af Czar Nicolai 1. efter den polske Opstand sønderlaas. Den russiske General, der havde kvalt Opstanden, og som forstod Statuens store Kunstværdi, udbad sig som Gunst af Czaren at faa Statuen skænket, hvilket blev ham bevilget, hvorefter den førtes til hans Gods i Rusland, hvor den har staaet i næsten 100 Aar, til den nu mod Slutningen af Krigen efter Overenskomst blev tilbageleveret og som et Frihedssymbol pryder Torvet, hvor før Russerkirken laa.

Ingen af Polens Byer er dog saa rige paa herlige gamle Bygninger som Krakow, Polens gamle Hovedstad. Slottet Wawel først og fremmest. Alt taler der om Polens Stortid og Polens Kampe, om Polens ældgamle, bevægede Historie.

Hvad Landbruget angaar, er det jo i meget lig vort. De samme Dyrkningsmaader og de samme Sædarter. Der dyrkes saaledes i Polen

4 ¹ / ₂	Million Hektar med Rug,
1	— — - Hvede,
1	— — - Byg,
2 ¹ / ₃	— — - Havre,
2	— — - Kartoffler,
100,000	— — - Sukkerroer.

Rug, Havre og Kartoffler er saaledes Hovedafgrøden, medens Foderroer kun dyrkes i ringe Grad.

I Sydpolen dyrkes noget Majs, Solsikker og Tobak, ligesom der ogsaa stedvis findes Vinmarker.

Kvæget er dels det røde polske Kvæg, særlig mod Syd og Øst — dels østprøjsisk og frisisk mod Nord og Vest.

Efter Optælling i Oktober 1914 i Polen kan til Sammenligning med Danmark paa samme Tid nedenstaaende Tal have sin Interesse:

Antal Dyr pr. 1000 Indbyggere:			
Heste	i Polen	124,	i Danmark 188
Kvæg	—	308,	i — 821
Faar o. Geder	—	156,	i — 172
Svin	—	191,	i — 837

Kvægets Mælkeudbytte er ikke saa stort som i Danmark, men Fodringen er ej heller saa intensiv og kostbar. Sundhedstilstanden er tilsyneladende meget god.

Hestene er mindre og lettere end vore Heste, men nøjsomme og udholdende; kan to ikke gøre det, sættes tre for Ploven, men rask gaar det. De polske Karles Naturel er af et hurtigere Tempo end vores, og Hestenes Temperament er som Karlernes. Vi kender det samme fra de polske Piger, som kommer her i Kartoffel- og Roemarkerne, de er smidigere og raskere i Vendingen end vore egne til, hvad de kan magte — til det svære skal der 3 til, naar vi kan nøjes med 2. Landboerne er organiserede i to Foreninger, en for de smaa, og en for de større Landbrug, altsaa omtrent som hos os, men det synes, som Samarbejdet er bedre, og at man fra begge Sider arbejder mod og ønsker en Sammenslutning. Begge Forenin-

Kirke i Warszawa.

ger har nye, meget anseelige Administrationsbygninger i Warszawa; disse Bygninger afgiver Lokaler til forskellige Landbrugsinstitutioner som til Administration af Udskiftning og Udstykning, Brugsforeninger, Kreditinstitutioner, Forsøgsanstalter til Fremme af Kvægavl og Plantekultur, Lærestalter, Husflidsskoler og meget andet. Alt nyt og velindrettet med dygtige Specialister som Lærere og Ledere.

Hvad Landbruget i sin Helhed angaar, kan det vist siges, at Husmands- og Bondebruget paa ingen Maade kan klare sig med de danske Bønder- og Husmandsbrug, hvorimod Godserne som Helhed bliver godt, ja ofte udmærket drevne. Meget er jo forskelligt her og der, og dog tror jeg, at unge danske Landmænd kunde have Udbytte og Glæde af et Ophold 1 Aar eller 2 paa polske Gaarde; selv om ikke alt kan overføres til vore Forhold, vil meget kunne læres, ligesom det er sundt at se, »at der kan være Forskel paa Knaphuller«, og det vil give et friere Syn paa meget — et er i hvert Fald sikkert, at ingen Steder vil unge danske Landmænd blive modtaget med mere Venlighed og Sympati end i Polen. Som blivende Sted for unge Danske tror jeg ikke, Landet vil byde særlige Betingelser — det nye Polen vil først og sidst blive for Polakker, hvad baade er forstaaeligt og rigtigt.

Steen Blichers Barnepige.

BLICHER var, som bekendt, Præst i Thorning og Lysgaard Sogne i Aarene 1819—1825. Han havde mange Børn og maatte holde Barnepige.

Da jeg for 40 Aar siden en Dag kom til Fallesgaarde i Dollerup Sogn i Praxis, kom jeg til at tale med en gammel Kone paa Gaarden, der nu var paa Aftægt. Hun fortalte meget livligt om sin Ungdom og den Gang, hun var Barnepige hos Steen Blicher.

Ja, han var jo noget egen i mange Retninger, sagde hun, og til at gaa paa Jagt var han da helt gal. En tidlig Morgen kom han hjem efter at have gaaet ude hele Natten. Jeg var lige kommen ud af Sengen, da Blicher mødte mig i Bryggerset. »Karen, jeg er tørstig, kan du gaa ned i Kælderen og hente mig en Bøtte Mælk?« Da jeg kom op, tog han Bøtten, drak af den, men kom til at spilde ned ad sit Tøj. »Du kommer til at vaske Mælken af Tøjet, Karen, men lad ikke min Kone se noget. Du ved, hun bliver vred.« Karen gjorde, som Blicher havde sagt, hængte Tøjet til Tørring paa et Sted, hvor Madammen ikke saa det.

Ja, dette er kun en lille ubetydelig Historie. Den er uden Tvivl paa-lidelig, og jeg synes, den falder godt sammen med, hvad vi ved om vor store Digters Liv og Færden.

O. P. Pyndt.

Fra Holland.

Af *Lauritz Laursen*, Handbjerg.

DET er sundt og godt at kigge lidt udenfor Hjemmets Kaalgaardsdige — ogsaa lidt udenfor Landets Grænser; ja, man trænger ligefrem til engang imellem at komme ud af sit daglige »Tummerum« — til at lægge det hele bag sig et Stykke Tid. — Og en saadan Tur i det Fremmede kan være baade fornøjelig og lærerig. Det er interessant at se andre Mennesker og andre Skikke; det er kort sagt dejligt at rejse ud og dejligt at komme hjem igen. Naa, maaske lærer en og anden at skønne paa, hvor godt han har det hjemme — og det er jo ogsaa noget . . . .

Først i Juni Maaned var vi tre Landmænd, som rystede det hjemlige Støv af vore Fødder og satte Kursen mod Syd med Holland som vort foreløbige Maal. Vi tog over Byerne Flensborg, Slesvig og Frederiksstad. I Flensborg besøger vi den gamle Kirkegaard med de gamle Krigergrave (fra 1848—49—50). Her hviler Schleppegrell, Læssøe, Krogh og flere. I Slesvig er vi inde i den store, smukke Domkirke, der rummer mange Kunstværker, saaledes en gammel værdifuld Altertavle. Faa Byer har som Slesvig saa mange historiske Minder. — Vi fortsætter vest paa og kommer til Dannevirke, Valdemarsmuren og Thyras Borg — forbi Oversø Mose og Sankelmark, de kendte Steder fra vort ulykkelige Krigsjaar 1864.

I Landsbyen Winnetz besøger vi en Dansker, Ditlev Thomsen. Derfra tager vi over Frederiksstad til Ejdersted, som jo er bekendt for sit gode Korthornskvæg. Vi besaa der et Par Besætninger.

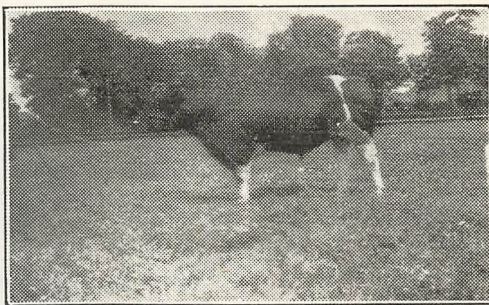
Saa begynder Togtet til Ditmarsken. Byerne Meldorf og Heide tog vi med Storm som i fordums Tid Kong Hans. (Dog stiftede vi ikke nærmere Bekendtskab med Ditmarskernes brede Grøfter eller deres lange Spær og Springstokke.) Paa Grund af sin afsides Beliggenhed har gamle Sæder og Skikke holdt sig længe der, og en særegen Byggeskik holder sig endnu ude i Marsklandet. — Der spores Velstand overalt, selv om Hundene ikke længer staar bundne i Guldkæder . . . .

Fra Brunsbüttel sejler vi over Elbens Munding til Cuxhafen, og ved Gesternmünde kommer vi over Weserfloden. I Essenham beser vi et Par Besætninger; og overalt i Oldenburg træffer vi de store, smukke oldenburgske Heste med den stærke Halsrejsning.

I Nærheden af Byen Leer i Østfriesland besøger vi den kendte Opdrætter Dr. J. A. Oltmann, Loga. Vi er saa heldige at træffe ham hjemme, og han viser os selv rundt. Det kan da heller ikke nægtes, at her virkelig er noget at se paa. Gaardens Størrelse er 250 ha, og det meste ligger ud i Græs. Der holdes 76 Malkekøer foruden Opdræt. Dr. Oltmann er sikkert

Distriktets mest forstaaende Opdrætter; han avler kun med det Formaal at faa Ydelse, og hos ham træffer vi da ogsaa noget af det bedste sortbroget Kvæg, som findes i Egnen omkring Leer. Man forstaaer, at det er gennem et dygtigt og planmæssigt Arbejde, denne Ensartethed og høje Mælkeydelse er naaet. — Dog skal Dr. O. ikke være særlig anerkendt i Østfriesland, men hvad — det er jo den gamle Historie om Profeten . . . Mens vi opholdt os paa Gaarden, ankom et Selskab fra Danzig for at købe Avlsdyr; sammen med dem blev vi beværtet med Kaffe, Likør og Cigar. — Dernæst tog vi til Gaarden »Ostermeedlandshof«, som ligger i Nærheden af Dr. Oltmanns. — Ejeren, Hr. Otto Boekhaf, bor i et helt lille Slot. Han viser os ligeledes rundt, men hans Besætning staar dog ikke nær paa Højde med Dr. Oltmanns; dog finder vi hos ham den bedste Tyr, vi saa i Østfriesland. —

Tyr hos Bror. Schaap.

Besøgene paa de tyske Avlsdistrikter var vi glade for; thi det kan vel nok siges at udgøre noget af det Mellemlid, som der er mellem Kvægavlsopfattelsen i Danmark og Holland.

Et Par Mil vest for Leer kommer vi over Grænsen — og saa er vi i Holland . . .

»Fedt og fladt, paa Kryds og tværs gennemskaaet af Kanaler«, saadan ligger Landet. — Naar lige undtages de østlige Provinser, Gelderland og Limburg, er Horisonten i det »egentlige« Holland som trukket efter en Linial. Landskabet er overordentlig frodigt; Skov er der ikke meget af, men langs alle Vejene staar der store, skyggefulde Alletræer. — Vejr møllerne, som vi ventede at finde saa mange af, præger ikke Landskabet som tidligere. Dels er de nuværende Møller større og betjener flere Kanaler — og dels er de mange Steder afløst af Pumpestationer, der drives ved Damp eller Elektricitet. — I Groeningen, den nordligste Provins, findes der udmærkede Landbrug, hvor der dyrkes Runkelroer, Kartoffler, Byg, Havre og Hvede som hos os. — Særlig i Provins Syd-Holland dyrkes der megen Hvede og Sukkerroer. I Groeningen findes det bekendte Groeninger-Kvæg, et smukt og tiltalende Slag, sorte af Lød og med hvidt Hoved. Vi beser en Del Besætninger der.

Men det er dog Provinserne Friesland og Nord-Holland, som regnes for at være de bedste Avlsdistrikter i Nederlandene. —

Ude i Engene gaar Køerne ikke bag Pigtraad og Hegnspæle, men mellem brede Grøfter eller smaa Kanaler. De gaar ude hele Sommeren og

malkes paa smaa indhegnede Pladser tæt ved Gaardene. — En Tur derud mellem Kanaler og Køer er interessant, men den kan være besværlig, hvis man ikke er en god Gymnast; thi de samme smaa Grøfter eller Kanaler, der ofte er 4—5 Alen brede — springer enhver Hollænder over som ingenting — mens en Dansker ikke altid naar at komme helt over . . .

Her træffer vi det verdenskendte hollandsk-frisiske Malkekvæg, der, som man vil vide, er baade større og bedre bygget end vort hjemlige jydsk Kvæg. De er lidt lette af Forpart, men med en tung og stærkt udviklet Bagpart og et stort og velformet Yver. — Deres smukke lige Rygge savner vi ligeledes hos vort hjemlige Kvæg. Mælkeydelsen er høj, men Fedtprocenten lidt lav; i de senere Aar dog stærk stigende. — Naa, man maa jo til Bedømmelse af hollandske Ydelsestal ikke glemme, at deres Fodringsforhold om Vinteren ikke er saa gode som hos os. —

Almindelig Bondegård i Holland.

Blandt de Gaarde i Friesland, hvor vi saa det bedste Stambogskvæg, kan jeg nævne Brødrene Schaap, Deersom, og Kuperus og Søn, Morsseem ved Leuworden.

Firma K. N. Kuperus og Søn er grundlagt 1879, og fra den Tid stammer Eksport af frisisk Kvæg til Amerika. I Aaret 1884 blev godt 800 Dyr eksporteret til De forenede Stater med K. N. Kuperus som Mellemled. Derefter begynder forskellige Lande, Sydafrika, Rusland og Sverrig at importere frisisk Stambogskvæg. — I 1901 kom den første japanske Deputation for at købe Kvæg, og i Juli 1905 kom Deputationer fra Galizien og Østrig . . . Flere og flere Lande droges nu ind. —

Paa Firmaets Gaarde ved Morsseem-Engene er hele Arealet, 187 Acres (ca. 150 Td. Ld.), under Græs. De $\frac{2}{3}$ af Engene anvendes til Produktion af Hø. — En Del slaas to Gange. — Om Sommeren holdes 65 Malkekøer, ca. 20 Ungkreaturer, 3—4 Bedækningstyre og 45 Kalve — alt Stambogskvæg. Desuden findes der paa Gaardene 6 Heste og 50 Faar. Kvæget kommer paa Græs i Begyndelsen af Maj Maaned og kommer ikke i Stald før November. (Kalvene er dog i Hus om Natten den første Tid —.) Køerne bliver malket 2 Gange om Dagen, Kl. 4 Morgen og Kl. 4 Eftermiddag. Siden 1897 har de staaet under Kontrol. — Tyrekalve og andre Kalve faar en Del Mælk — undertiden ogsaa Faaremælk. Om Vinteren faar Kreaturerne Hø — og Hø igen; som Ekstrafoder gives der Oliekager af forskellig Slags, blandet med Vand. —

Brødrene Schaap, Deersom, har ligesom Kuperus Verdenshandel med Avlskvæg.

De hollandske Bønder er gennemgaaende meget velhavende. De er dygtige og arbejdsomme og i Besiddelse af en Sindighed og praktisk Sans, som godt kan sige Sparto til vore allertørreste Jyder. Faa Steder træffer man en saa konservativ Befolkning, der næsten i alt hænger ved det gamle. Hvad der ikke er hollandsk, du'r ikke, og hvad der foregaar ude i andre Lande, rører dem ikke. Udvandringsprocenten er her saa lav som ingen andre Steder i Europa. — Naa, det et jo forstaaeligt, at de er stolte af deres Land, de har jo ogsaa i bogstavelig Forstand selv været med til at bygge det. — »Gud har skabt Havet, vi Hollændere har skabt Kysten«, siger et gammelt Kærneord hos dem. — Og naar man husker paa, at store Dele af Landet ligger lavere end Havfladen — beskyttet af mægtige Jorddiger — ja, saa maa man indrømme, at der er meget om Snakken.

Samfærdselen dernede lettes i høj Grad ved de mange sejlbare Kanaler, der befares af Sejlbaade, Dampbaade og Bugserbaade. — Og det er ikke Smaaating, saadanne Tingester kan rumme i deres store Bug. Enkelte Steder kan man endnu se de saakaldte Trækskøjter, en af de ældste og ejendommeligste Typer, trukket af Heste eller Folk.

Næsten alt muligt befordres ad Kanalvejen: Hø, Tørv, ja selv Mælk har vi set blive sejlet til Mejeriet, mens »Mælkekusken« i Ro og Mag tog sig nogle dybe Drag af sin uundværlige Kridtpibe; thi enhver Hollænder er saa at sige født med Shagpibe eller Cigar i Munden. — Naa, i Almindelighed sker Mælketransporten pr. Vogn.

Hollænderne elsker Renlighed — der skures og skrubbes evindeligt, saa hver Dag dernede er som en Lørdag herhjemme. Stuehusene vaskes baade ud- og indvendig — men de er ogsaa fine. — Selv i Kostalden holdes der Hovedrengøring, naar Kørerne kommer paa Græs; Loft og Træværk bliver vasket i varmt Sæbevand — og der hænges Gardiner for Vinduerne . . . Vi traf mange Hollændere, der, naar de fulgte os ind i Kostalden, satte »Klumperne«, disse store gule Træsko, der ligner smaa Kanalpramme. Om Efteraaret, naar Kreaturerne kommer paa Stald igen, tages Gardinerne væk, og saa beholder Ejeren forhaabentlig Træskoene paa . . .

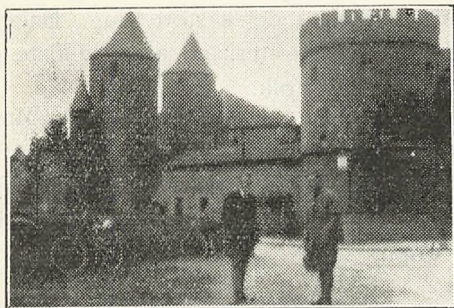
Fra Stavoren sejler vi over Zuidersøen til Enkheusen og er saa i Provins Nord-Holland. Vi passerer Byen Horn med dens morsomme, skæve Huse, der alle vender Gavlen til Gaden. Videre gaar det mod det store, moderne Amsterdam. Vi kommer gennem Egnen ved Eidam, hvor de over hele Verden kendte røde Oste bliver til — og saa naar vi Hovedstaden.

Amsterdam er en af Europas første Handelssteder og Søhavne. Den har ca. $\frac{3}{4}$ Mill. Indb. og er en smuk By, der gennemskæres af 50 Kanaler og altsaa ikke for ingenting bliver kaldt »det nordlige Venedig«. — Vi var bl. a. Steder paa Rigsmusæet og saa der Rembrandts berømte Malerier. — I Zuidersøen tæt ved Amsterdam ligger den lille Ø Marken, der beboes af en Fiskerbefolkning i gamle Nationaldragter og mærkelige Huse. Det skal efter Sigende være derfra vore Amagere kom, da Kristian d. II. og Mor Sigbrit hentede dem herop til Danmark. —

Vest for Amsterdam ligger Haarlem, i hvis Omegn der findes store Blomstermarker af Tulipaner, Hyazinter, Krokus og Ranunkler. — Og herfra forsynes den halve Verden med Blomsterløg. Fra Haarlem gaar Turen syd paa til Haag. (Den Ha'k, som Hollænderne siger.) H. er Pengearistokratiets By og en meget smuk og fornem By, der imponerer ved sine mange Kupler og Spir. Der er brede Gader; Slotte og offentlige Bygninger findes der mange af. Byen er ikke saa stor som Amsterdam, men er jo Residensstad, da Dronning Wilhelmine bor der. — Af Seværdigheder kan blandt flere nævnes Det kongelige Palæ, Raadhuset og Fredspaladset.

Udenfor Haag ligger det mondæne Badested Scheveningen med store pragtfulde Hoteller. —

Folketætheden i Syd-Holland er stor, og Jorden er gennemgaaende stærkt udstykket. Der avles Hvede, Sukkerroer og Humle — samt Løg ikke at forglemme. Vi kom forbi store Løgmarker, hvor mange Arbejdere kravlede rundt og samlede Løg i Kurve, som kunde det være Karotfler. — Desuden dyrkes der Handels- og Industriplanter: Hør, Tobak og Cikorie. —

Byporten i Metz.

Endelig var vi i Rotterdam, som er den næststørste By — men den største Handels- og Søfartsplads i Holland. Imponerende virker de store Broer over Maasfloden. — De

hollandske Byer er næsten alle karakteristiske ved deres Gavlhuse og Gadekanaler, som indrammes af store Elme- og Lindetræer. Der er meget livlig Trafik; thi Industrien, som sysselsætter en Mængde Mennesker, er især knyttet til Marskbyerne. — En Torvedag i en holl. By er altid morsom, thi her prøver Sælgerne paa at overdøve hinanden med høje Raab. —

Ja, der er travl Virksomhed overalt, hvorhen man vender sig i dette flade Land: I Groeningen forvandles Moser til Eng og Agerland. — I Friesland og Nord-Holland drives der maalbevidst Kvægavl. — Ved Zuidersøens Bredder arbejdes der energisk paa Søens delvise Udtørring. I Eidam laves der Ost osv. osv. — Jo, vi Danske kan lære meget af Hollænderne; de er i Besiddelse af en Dygtighed og Udholdenhed, som vi maa beundre . . . Og en Tur ned i dette Land, hvor Landbruget drives intensivt som faa Steder, hvor ejendommelige Skikke og gamle Nationaldragter endnu holder sig, ja, det vil ingen fortryde.

— Vi fortrød det i hvert Fald ikke.

Skønt det ligger udenfor denne Artikels Overskrift, kan jeg dog ikke »dy mig« for at fortælle lidt om Hjemrejsen, som vi lagde over Belgien, Nordfrankrig og Sydvesttyskland.

I Belgien kom vi over Byerne: Antwerpen, Mecheln, Bryssel og Mons, og jeg kan ikke sige, at vi paa den Strækning saa synderlige Spor af Kri-gen. — Omkring Antwerpen besaa vi de store Fæstningsanlæg, som dog ikke kunde staa for Tyskernes Bomber. — Antwerpen er en stor smuk By og Belgiens største Havnestad og Handelscentrum. Af Seværdigheder skal særlig nævnes den monumentale Domkirke, den største i Belgien. — Fra Antwerpen kommer vi over Mecheln til Bryssel, som er en af Europas smukkeste Hovedstæder og fuldt ud svarer til sit Navn »Det lille Paris«. — Vi aflagde der Besøg i det danske Konsulat og paa det kongelige Musæum, ligesom vi var rundt ved forskellige Pragtbygninger: Justitspalæet, Kong Alberts Slot o. fl. — Men bedst husker vi dog Besøget ved den ukendte Soldats Grav. Lidt tilbagetrukket fra Boulevarden ligger Pladsen, og ved Foden af en mægtig, høj Søjle ligger den store, flade Gravsten. To Bronzeløver holder Vagt ved Graven, og foran Gravstenen staar en stor Urne, hvoraf der brænder en blaalig Flamme, som blev tændt d. 11. Novbr. 1922, og som aldrig skal slukkes. Denne evige Flamme brænder til Minde om de mange Belgiens Sønner, der ligesom denne ene ukendte lod deres Liv for Fædrelandet i den store Krig. »— Aldrig var Folket saa stærkt som dengang, dets Liv stod paa Spil, — aldrig var Landet saa stort som dengang, det næppe var til«, har en belgisk Forfatterinde meget sandt og træffende sagt. — Ja, den evige Flamme er et Symbol paa Begejstringens lysende Mod, paa Nationalitetsfølelsen, som aldrig kan dø — men Flammen er ogsaa en Hadets Flamme, thi der mærkes tydelig blandt Befolkningen Had mod den Nation, der som en Voldsmænd faldt over et lille fredeligt Land. — — Graven pyntes daglig med Blomster, og enhver, som gaar forbi, blotter Hovedet — lige fra Bydrengen til den travle Forretningsmand. — —

Fra Bryssel kommer vi til Mons, en gammel interessant By midt i Belgiens Kuldistrikt.

Det belgiske Agerland er frugtbart, og det drives meget intensivt. Næsten alle Vegne er Jorden stykket ud i Husmandslodder eller mindre Gaarde; men Industrien er Landets Hovednæringsvej, ligesom ogsaa Bjergværksdriften beskæftiger en Mængde Mennesker. — —

I Nordfrankrig kom vi gennem Byerne Maubeuge, La Capelle, Reims, Verdun og Metz. I det nordfranske Lavland findes Lerjord med Kridtunderlag. Redskaberne er, særlig paa de mindre Ejendomme, meget primitive — omtrent som for 50 Aar siden hos os. Kvier og Stude anvendes meget til Trækbrug sammen med Heste, og Plovene er mange Steder noget antikke at se til. — Paa store Gaarde findes dog moderne Redskaber. — Landskabet er kønt, og omkring Huse og Gaarde findes gamle Frugttræer. Landsbyerne har ofte en idyllisk Beliggenhed; men — er lige saa snavsede som de hollandske propre. — Naar der blandt den franske Bondebefolkning hersker jævn Velstand, skyldes det sikkert dens Nøjsomhed lige saa meget som dens Brug af Jorden. Paa Egne, hvor Krigen har raset, ligger endnu store Arealer udyrket hen fulde af Pigtraad og Jernstumper.

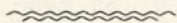
Efter at vi har passeret Maubeuge og La Capelle og set mange af Krigens Ruiner, kommer vi til Reims. — Allerede i lang Afstand ser vi den berømte Katedrals Tvillingtaarne hæve sig over Byen.

Reims er en af Frankrigs ældste Byer. Den har 120,000 Indb. og bestaar af en gammel Bydel, hvor Gaderne er snævre, og en ny Bydel med aabne Pladser og brede Gader. Midt i Byen ligger den skønne Katedral — en af Frankrigs ædleste og rigest udstyrede Kirkebygninger, hvor forhen de franske Konger blev kronede. — Reims har lidt uhyre under Verdenskrigen, saa mange Huse og offentlige Bygninger henligger endnu som Ruiner. Den smukke Katedral er ogsaa slemt medtaget, uden at man dog kan kalde den en Ruin. — Paa Torvet udenfor Kirken staar en Rytterstatue af Jeanne d'Arc (Pigen fra Orleans), og i Byens Udkant findes et Monument over de faldne af Kolonihæren (1914—18). Saa gaar Turen mod Verdun, og vi møder her mange dybe Spor efter Krigen. Vejtræerne er skudt ned. — Hist findes brede Bælter af Pigtraad — og her er en Tank kørt ned i en Skyttegrav. — Men naar man staar ved Soldatergravene, der, Kors ved Kors, dækker flere Tdr. Land, saa først forstaar man, at Navnene Reims, Verdun er skrevet ind i Verdenshistorien med Blod. — —

I Verdun findes der ligesom i Reims endnu mange Ruiner; men Genopbygningsarbejdet fortsættes stadigvæk. — —

I Elsass Lothringen kom vi igennem Byen Metz, som har et smukt gammeldags Præg med maleriske Byporte. Som Fæstning er Metz fremtrædende Militærby. — Mellem Strassbourg og Karlsruhe kom vi over Grænsen og satte saa Kursen mod den sydvesttyske By Heidelberg. Byen ligger i en af Tysklands smukkeste Egne ved Foden af høje Bjerge og ved Neckarflodens Bred. »Kennst du die Stadt, die der Dichter preist?« Jo, Digterne har ikke prist Heidelberg for ingenting, thi tager man med Tandhjulsbane op paa den 566 m høje »Königstuhl«, saa har man derfra en af de skønneste Udsigter i hele Tyskland. — Bekendt er Universitetet, som er meget gammelt; men den største Seværdighed i Alt Heidelberg er dog Slotsruinen, som ligger oppe over Byen paa den skovklædte Bjergside, thi det er den største og smukkeste i Tyskland, hvilket jo siger noget. — Som en Kuriositet findes i en af Slotskældrene det bekendte »Heidelberg-Fad«, en mægtig Vintønde, der kan rumme over 212,000 Liter. Tønden stammer fra den Tid, da Bønderne betalte Skat i Form af Vin, saa ligefrem Afholdsmænd har Datidens Slotsherrer temmelig sikkert ikke været...

Vi boede tre Dage i Heidelberg, tog derpaa til Frankfurt a. M., hvorfra vi rejste direkte til Flensborg. — Vi kom over Grænsen ved Krusaa — og var saa atter hjemme.

Ørslevkloster.

Af *Christian Pedersen*, Rogenstrup.

DET var i Fjor Foraar den 11. April med stille Vejr, høj Himmel og blankt Solskin. Vinteren havde trukket længe ud, saa Landmanden havde travlt med Foraarssædens Saaning, og da der samme Dag var Valg til Folketinget, herskede der Travlhed overalt. Samtaleemnerne Mand og Mand imellem var kun Vejret og Valgresultaterne, men hen over Middag kom noget andet til og optog Tankerne; man opdagede nemlig en kulsort Røg stige til Vejrs ude i det nordlige Fjends Herred i Retning af Limfjorden. Man var straks klar over, at det ikke var en almindelig Bondegaard, der gik op i Luer. Den sorte Røgsøjle holdt sig uforandret hele Eftermiddagen og viste, at der var rig Næring for de graadige Flammer. Det rygtedes snart omkring paa Afstemningsstederne, at det var den store Lade paa Ørslevkloster, som gik op i Luer. Derved mistede Viborgegnen en af sine ældste, smukkeste og solideste Avlsbygninger. Nu var det gaaet i Opfyldelse, hvad Slægt efter Slægt der paa Egnen havde sagt: »Denne solide Lade forgaar aldrig uden ved Ildsvaade.«

Der gik i Folkemunde der paa Egnen flere morsomme Fortællinger fra den Tid, da Laden blev opført (1750), og jeg fik da straks efter Branden den Tanke at nedskrive Ladens Historie, men da jeg senere har erfaret, at Ørslevklosters Historie ikke er optaget i det store illustrerede Værk »Danske Herregaarde«, som afsluttedes for et Par Aar siden (den daværende Ejer har sikkert ikke villet ofre de 500 Kr., som Forlaget forlangte for at samle dens Historie), er det nu lykkedes mig at faa saa meget Kildemateriale samlet sammen, at jeg i store Træk kan give et Rids af det gamle Klosters Skæbne ned gennem Tiderne.

Ørslevkloster ligger 3 Mil fra Asmildkloster (paa hvis Jorder den anseelige Landbrugsskole nu ligger). Asmildkloster var Bolig for Nonner af Augustinerordenen. Fra først af var dette Kloster anlagt i Viborg allerede i Begyndelsen af det 12. Aarhundrede; thi 1133 lod Erik Emun Biskop Eskil af Viborg, som var ivrig Tilhænger af Kong Niels, myrde i St. Margrethæ Kirke, som tilhørte dette Kloster. Viborg havde jo paa denne Tid en Mængde andre Klostre.

Ca. 3 Mil Vest for Ørslevkloster ligger Grinderslevkloster i Salling, 2 Mil nord for Skive, $\frac{1}{4}$ Mil fra Hvalpsund Færgested over Limfjorden. Det

var Kloster for regelbundne Kanniker af St. Augustini-Orden. Stifter og Stiftelsestid er ubekendt; men dets Orden synes at vise, at det maa være temmelig gammelt, og det omtales allerede Aar 1176, da Biskop Nicolaus af Viborg stiftede et Broderskab mellem sin Domkirke og St. Peders Kirke i Grinderslev.

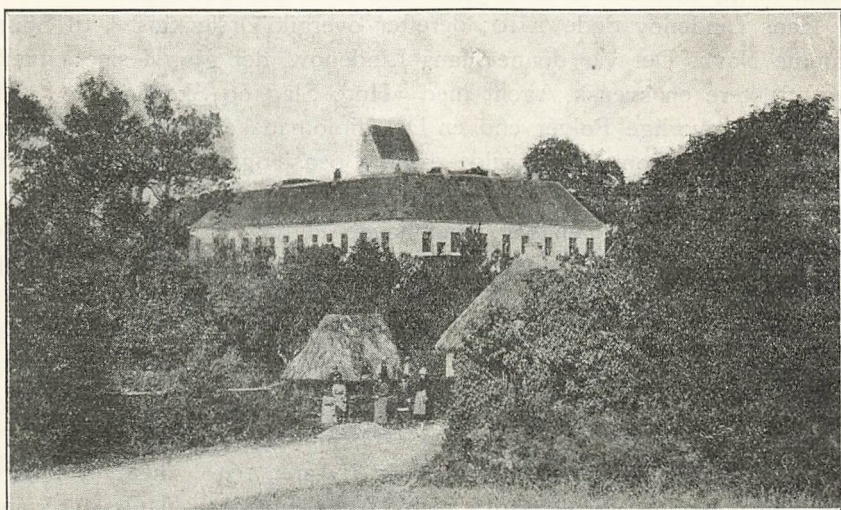
Ørslevkloster er grundlagt omtrent samtidig med de to nævnte Nabo-klostre og nævnes første Gang 1268, var Nonnekloster af ubekendt Orden, indviet til Scta Ursula. Klostret styredes af en Priorinde og en Prior, hvis Valg stadfæstedes af Viborgbispens indtil Chr. d. 1.s Tid, da Nonnerne fik Brev om, at ingen Prior kunde paatvinges dem imod deres Villie. Klostret ejede en stor Del Jordegods, og det havde sit eget Birk. Paa Reformations-tiden kom Ørslevkloster under Kronen og bortforleenedes til adelige, men Nonnerne fik Lov til at blive boende. Naar disse er uddøde og Klostret egentlig ophørt, vides ikke, men førend 1584 er dette rimeligvis sket, thi dette Aar mageskiftede Frederik d. 2. det bort til Hans Lindenov, hvis Descendenter besad Gaarden i over 130 Aar.

De Mennesker, der for de mange Hundrede Aar siden har bestemt, hvor Klostrene skulde ligge, har været i Besiddelse af en ikke ringe Skønhedssans; thi de allerfleste af vore Klostre — baade de nedrevne og tilbageværende — har enestaaende smukke Naturomgivelser: Skov og Sø, Bæk og Dam, Aa og Dal samt vidunderlige Haver med sjældne Blomster, Buske og Træer. — Ørslevkloster staar i saa Henseende ikke tilbage. Det gamle Kloster ligger paa Nordsiden af en lille Halvø, som skyder sig ud imellem Skive- og Hjarbækfjord. Den ældgamle Klosterhave og en stor Skov (40 Td. Ld.) danner en smuk Ramme om Klostret, hvorfra man har en henrivende Udsigt over de nærliggende Fjorde. I Haven findes en Lindealle, som er op imod 200 Aar gl., og mange af de gamle Linde maaler 14—18 Fod i Omkreds. Alleen er meget lang, ca. 1 km. — og den afløses af en Bøgealle, som ligeledes har Stammer paa ca. 16 Fod i Omkreds. Disse Alleer er plantet af Oberstløjtnant Fr. Berregaard († 1724). Bygningerne bestaar af fire sammenbyggede Længer, hvoraf de to skal være fra Klosters første Tid. Ved at se de 2 a 3 Alen tykke Mure, som i Soliditet ikke staar tilbage for de gamle Rhinborge, ved at se de hvælvede Kældre, de mange Loftsmalerier og Kirkens smukke Prydelser, føler man sig uvilkaarlig hensat til den fjerne Fortid. I Klosterkirken findes en sjælden Altertavle og et gammelt Sølvbæger med Inskriptionen: Sophie Amalie Friis 1682. Endvidere findes den bekendte færingske Fribytter Mogens Heinesens Epitafium.

— M. H. var en besynderlig Fremtoning, og hans Historie kan ikke her ganske forbigaaes. M. H. er født paa Færøerne, hvor Faderen var Provst. Da Provsten senere blev forflyttet til Norge, kom Sønnen til Bergen og fik her et Skib at føre. Efter at have været i hollandsk Krigstjeneste vendte han tilbage med Anbefalinger til sin Konge. 1579 fik M. H. og nogle Skibsredere i Bergen Eneret paa Handelen paa Færøerne, og samme Aar

fik han Lov til at udruste sit Skib som Orlogsskib og til at angribe baade Sørovere og de hollandske Skibe, som sejlede nord om Norge for at handle paa Rusland, hvilket var forbudt af Frederik d. 2. Byttet skulde deles lige imellem Kongen og M. H. — Færingerne syntes ikke om M. H., som solgte dem daarlige Varer til høje Priser; hans urolige Liv paa Havet, hans mange Kampe med fredelige Skibe m. m. bevirkede, at der blev indsendt en Mængde Klager over ham til Rustmester Christoffer Walkendorff. — Men M. H. var ikke let at komme til Livs. Hans hemmelige Medreder, Kommandant paa Bergenshus Hans Lindenov, støttede ham. Da M. H. efter en Grønlandsfærd i 1581 kom hjem, blev han anklaget for Voldtægt mod Margrethe Gyntersberg, gift med Lagmanden over Nordlandene, Pe-

Ørslevkloster.

der Hansen. Imidlertid aflagde M. H. Ed paa aldrig at have haft noget utilladeligt med Margrethe Gyntersberg at bestille, og han ægtede derefter hendes Søster, Sophie Gyntersberg. Brylluppet stod paa Bergenshus 1582, — Kort Tid efter Brylluppet farer M. H. atter til Søs. I hans Fraværelse gentager M. Gyntersberg sin Anklage imod ham, og Rustmesteren var ham ikke gunstig; han søgte stadig at faa ham dømt for uærlig Handel. Da Dommen gik M. H. imod, flygtede han til Holland, hvor han af Moritz af Drammen fik udstedt Kaperbrev i Aaret 1585. — Ked af Kaperlivet tog M. H. i Aaret 1587 Ophold i Aalborg — senere blev han forlenet med Øen Egholm i Limfjorden. Hans gode Ven og Beskytter Hans Lindenov var nu flyttet til sit Gods Ørslevkloster. — Hvad der nu fik Bægeret til at flyde over, var en Klage fra England over Mogens Heinesens Adfærd mod de engelske Handelsskibe.

Den 16. Januar 1589 dømte Raadhusretten i København Mogens Heinesen. Han skulde bøde med Livet; og to Dage efter blev han halshugget

ved Københavns Slot, og Liget blev jordet paa Nicolai Kirkegaard. Men Enden var ikke endnu. Chr. Walkendorff havde ikke iagttaget alle Formaliteter under Sagen. Hans Lindenov og M. H.s Enke anlagde Sag imod ham. Dommen blev underkendt, og Walkendorff maatte paa en Herredag i Kolding gaa ind paa at betale 3000 Rd. til Enken og Hans Lindenov. Desuden fik Enken Lov til at give sin Mand en kristelig Begravelse, og med megen Højtidelighed blev nu Kisten gravet op af Nicolai-Kirkegaarden og under Klokkeringning ført til Ørslevkloster, hvor Kisten forsynedes med en Sølvplade, der har følgende Indskrift: »Herunder hviler den ærlige Mogens Heinesen«. Hans Epitafium i Klosterkirken var imidlertid Englænderne en Torn i Øjet. Den engelske Regering klagede derover til Kong Kristian d. 4., som bad Enken fjerne det, men det skete ikke.

Hans Lindenov døde 1610; derefter overgik Ørslevkloster til Sønnen af samme Navn. Det var denne Hans Lindenov, der gjorde sig bemærket ved at traktere en svensk Agent med »Hug, Slag og Skældsord«, hvilket dog ikke fik alvorlige Følger end en Del diplomatiske Forhandlinger. Hans L. var en driftig Sømand og vilde engang paa Togt mod de tyrkiske Galejer. Han kom dog ikke af Sted; thi da han naaede Aalborg, blev han efter Ordre fra Kongen fængslet. Han havde udgivet sig for at sejle i Kongens Tjeneste; han blev anklaget for Drab og Overfald, for Røveri, og desuden skal han have forgrebet sig paa Kongens Højhed ved at udgive sig for Kongens Skibschef. Der var ingen Mangel paa Klager, og en Del af dem var vist begrundede. Han blev i alt Fald dømt til evigt Fængsel, men Evigheden blev dog kun faa Aar. Han blev efter Ansøgning løsladt paa den Betingelse, at han skulde tjene 7 Aar i Ostindien.

Hans Lindenov forlod da Danmark i Aaret 1618, men forinden udstedte han følgende Forpligtelse: »Jeg Hans Lindenov til Ørslev kjendes og gør vitterligt for alle med dette mit aabne Brev, at eftersom jeg for adskillige høje Forseelser og Mishandlinger er til almindelig Herredag af den stormægtige højbaarne Første og Herre, Hr. Christian d. Fjerde, Danmarks, Norges, Vendis og Gothes Konning, min allernaadigste Herre og Konning, og meenige Rigens Raad heden dømt til evig Fængsel, og Hs. kgl. Majestæt haver nu af kgl. Mildhed og Øvrigheds Magt efter min underdanigste ydmyge Anholden og Suppliæren bemeldte Dom, Pøen og Straf naadigst mitigeret og efterladt. Da haver jeg derimod ved min adelige Ære, gode Tro og Love nu hermed underdanigst lovet og tilsagt saa og lover, tilsiger og forpligter mig paa Ceilon og i Ostindien og til Lands og Vands under de Officerer, højbemeldte kgl. Maj., min allernaadigste Herre paa samme Tog beordrer, efter den Institution, højbemeldte kgl. Maj. dennem naadigst medgivendes vorder, og skal samme 7 Aar angaae og begyndes den Dag, fornævnte Flaade af Øresund udsejler. Og skal jeg mig udi alle Maader paa samme Rejse og Tog saavel som der udi Ostindien mod højbemeldte kgl. Maj.s Undersaatter og Bundsforvandte med Ord og Gerninger tilbørligen forholde og saaledes som jeg underdanigst til min

Hjemkomst vil for høib. kgl. Maj., min allernaadigste Herre at svare være bekendt og foruente mig en naadig Herre og Konning. Befindes det, at jeg noget anderledes og imod denne Forpligt paa samme Rejse og Ekspedition mishandlendes vorder, eller at jeg, efter at vi igen (næst Guds Hjælp) hidtil Landet anlange med saadanne grove Forseelser befindes, som forme Damsentents og Straf over mig foraarsaget haver, da skal denne høib., min allern. Herres Benaadning derved aldeles være forbrudt, og jeg siden foruden dette mit Fængsel videre uden al Naade straffes og staa til Rette, eftersom hans Maj. og høib. kgl. Maj.'s Rigets Raad for Rette paa mig kjendendes og dømmendes vorder. Det til Vidnesbyrd og bedre Forvaring haver jeg trykt mit Signet her nedenfor og med egen Haand underskrevet.

Actum Haffniæ, den (Datum mangler).«

Hans Lindenov, egen Handt.

Paa Ekspeditionen omtales han den 27. Febr. 1619, da han paa den saakaldte Ceilonske Gesandts, Bostrouvers Begæring blev udnævnt til Capitain paa et af de erobrede Sørøverskibe, »Jægeren«, som nu blev kaldt »Jagten«. Det maa vistnok synes underligt, at en Mand, som til Straf var sendt med Ekspeditionen, kunde blive betroet en saa vigtig Post, hvorfor ogsaa Admiralen, Ove Gjedde, udtrykkeligen bemærker, at Gesandten forpligtede sig til »at stande kong. Maj. til Rette for alt, hvis Skade og Schimpf, som deraf kunde foraarsages«. Denne og flere Forpligtelser var han formodentlig ogsaa kommet til at løse eller derfor at bøde, dersom han ikke var død paa Rejsen; thi allerede den 27. Juli strandede Jagten i Taffelbay, for hvilken Ulykke Lindenov rigtignok gav sin Styrmand Skyld, men uvist med hvad Grund, da denne var syg og ikke kunde forklare sig, ligesom han ogsaa kort efter døde. Senere har jeg intet fundet om Hans Lindenov, som imidlertid, efter at hans Straffetid var forløbet, maa være vendt tilbage, thi paa Stamtavlerne staar, at han døde ugift, ramt af et Vaadeskud, han selv kom til at tilføje sig. (Ovenstaaende Omtale fra Ekspeditionen, som findes i »Orion« af T. A. Becher, synes ikke at falde i Traad med, hvad der staar i Illustreret Tidende, nemlig at Lindenov døde ugift. Her staar nemlig, at hans Enke, Else Andersdatter Thott blev senere gift med Corfitz Ulfeldt til Krogsdal.)

Ørslevkloster gik i Lindenovslægten fra Fader til Søn, indtil Fru Christence Lindenov 1664 testamenterede den til sin Datterdatter Sophie Amalie Friis, gift med Generalløjtnant Johan Rantzau, som døde 1708. Dennes Datter, Christence Lindenov Rantzau, bragte Ørslevkloster til sin Mand, Generalløjtnant Greve Chr. Fr. Levetzau til Restrup. Han var sødt paa Oxholm d. 13. December 1682 og var en Tid Elev paa det ridderlige Akademi i København, blev 1708 Oberstløjtnant. Han deltog med Tapperhed i Slaget ved Gadebusch 1712 og følgende Felttog. Han fratraadte Kommandoen i Aaret 1717 og blev forfremmet til Generalløjtnant. Ved Arv, Giftermaal og Køb var han i Tidens Løb bleven Ejer af Restrup, Ørslev-

kloster, Aastrup, Overklit, Ruggaard, Albrek og Thorstedlund. Han har bygget et af Amalienborgs fire Palæer. I Aaret 1732 blev Levetzau R. a. Dbg. og 1751 blev han Greve og R. af Elefanten og endte som Gebejme-konferensraad († 1756).

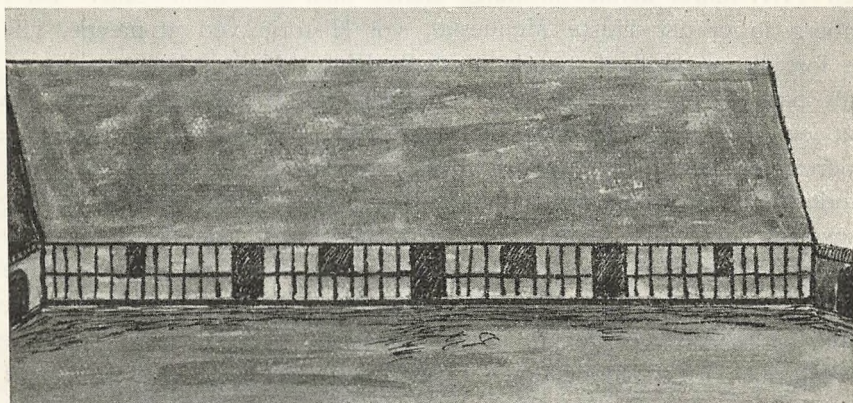
Levetzau solgte Ørslevkloster til Major, Etatsraad og Landsdommer Ivar Nic. Sehested til Nøragergaard, som atter afstod Ørslevkloster til Oberstløjtnant Fr. Berregaard, der med Udmærkelse havde tjent i den spanske Arvefølgekrig og i den store nordiske Krig. Han var en meget rig Mand; han døde 1724; hans Enke, Marie de Lasson, ejede nu Ø. i nogle og tyve Aar. Hun maa have været en god Kvinde med et aabent Øje for Oplysning, thi allerede i Aaret 1725 opretter hun en Skole i Lund By (Lund Skole kan altsaa i Aar fejre 200-Aars Jubilæum). Denne Skole var den første i Fjends Herred, ja formodentlig i hele Vestjylland; vi vil derfor anføre det væsentligste af Fundaten. Fruen skriver da i dette sit Gavebrev, at »Skolehuset holdes vedlige af mig og Efterkommere undtagen Leer og andre smaa Ting, som Beboerne forsyner«. Der kan holdes 2 Køer og nogle Faar, der hitter Føden paa Lund Bys Mark sammen med Fælleshjorden. Skolemesterens Løn er saaledes regleret, at han af Bønderne aarlig nyder, enten de har Børn eller ikke: fra en heel Gaard i Sognet 1 Skp. Rug, fra hver halv Gaard 1 Skp. Byg, af hvert Hus 12 Sk. Penge, af hvert Barn til Indgangspenge 4 Sk. Item fremskaffer hver Mand i Sognet ham i belejlig Aarets Tid et Læs Hedetørv til Brænde. For samme hans Løn at forbedre og de fattige Bønder for mere Udgifter at spare, leveres og tillægges ham af Ørslevklosters Ejere aarlig 2 Td. Rug, og er saa ialt Skoleholderens visse Løn aarlig: Rug 6 Td. 4 Skp., Byg trei Td., Penge 3 Rdl. 1 Mk. 8 Sk., da foruden Hovedgaarden i Sognet er 36 hele Gaarde, 24 halve Gaarde og 26 Huse.

Hvorimod den Skolemester, som nu antaget er og herefter antagen vorder, er pligtig og troelig og flittig at læse udi, at lære og forstaa Catechisemum, øve dem troelig i de Spørgsmaal, som derover er forfattede, vænne dem til daglig Guds frygt med Morgen- og Aften-Bønner, andre gude-lige Bønner og Salmer at lære og bruge, indprændte dem de Bibliske Historier ved at fortælle det for dem og viise Børnene Vejen at bese saavel i Biblen selv — om Hübners Bibliske Spørgsmaale, være flittig tilstæde med dem i Kirken, naar Guds Tjenest forrettes og saavel da som andre Tider med dem at overvære Catechisationer og ellers holde Børnene til ald Skikkelighed og Ærbarhed udi Skolen og formane dem til det samme udenfor Skolen: hand haver og Opsyn med de Bøger, som er givne til Skolen, nemblig: 1 Bibel, 2 Psalmebøger, 2 Bibliske Spørgsmaale, 2 Bønnebøger, saavel som Eendeel ABC, Catechismus og Evangeliebøger — at de ikke forkommes eller forødes. Og at som alle saa især de fattige Børn tillades Adgang dertil. Endelig informerer hand og dem, som det skulde forlange, udi at skrive og regne skikkeligt, dog at han derfor nyder nogen liden á parte Salarium.«

Da der er op imod 100 Børn i Sognet, tillades det Skoleholderen at tage sin Søn til Hjælp.

Dette sker altsammen »til den allerhøjeste Guds Ære, til hans Menigheds og de kjære Børns ønskelige Forfremmelse og Opbyggelse til Salighed«. Skolen i Lund By fik dog ikke dengang nogen lang Levetid; den laa lidt bekvem for Sognets Beboere; i en Betænkning fra 1739 hedder det, at Fruen har lovet »at lade den flytte til Hald By, hvor Ungdommen skal kunne bekvemmelige søge til end paa det Sted, den nu staar. Men i det øvrige behøver Fundatzen nogen Forbedring i Følge af Skoleforordningen, siden Skoleholderen ikke fuldkomelig er tillagt det, han efter bemeldte Forordn. burde have«. Det blev der dog ikke noget af, thi Biskoppen og Stiftamtmanden resolverer, at nævnte Skole, som Fru Berregaard »ved Forskrivning af 11/5 1737 forhen udi Lundby indrettede« skal flyttes til Hejlskov Degnebolig som det bekvemmeste Sted for Skolehold, naar denne

Ørsløvklosters Lade.

Bolig udvides og forbedres. Her skal Degnen besørge hele Sognets Information imod sine Degneindtægter + Skoleholderens tillagte Løn, hvori Fru Berregaard ingen Moderation forlanger for sig eller Bønderne. Degnen faar 5 Rigsdaler af Lysepengene. »Saa og tilsiger Herskabet en Discretion paa 3 Rdl.« »Degnen var tilstede og erklærede sig dermed at være fornøjet«.

Siden var samme Degn, nemlig Peter Hansen Møldorph, ikke saalidt misfornøjet, saa han rent ud nægtede at flytte med Skolen til Hejlskov, hvad der førte til, at han 2. Marts 1741 suspenderedes og senere afsattes fra sit Embede; Skolen selv gik dog heldig gennem alle disse Storme, og Aaret efter hedder det, »at Degneboligen i Hejlskov allerede er behørig indrettet med Skolestue mod Vest«.

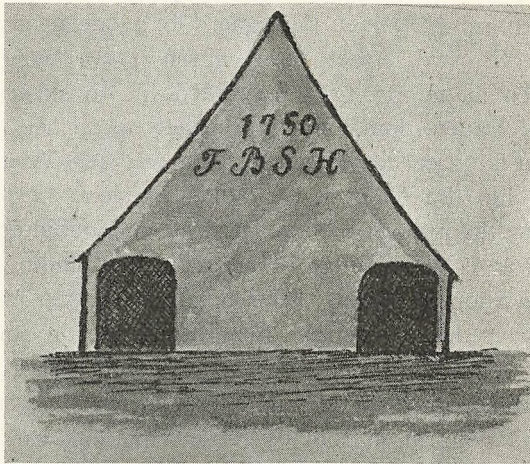
Ogsaa til Ørum (Annex til Øk.) har Fru Berregaard givet en Skole, som nævnes 1739: den ligger i Sønder Ørum, men den vil forbedres med nogle Fag Hus til Skolestue. Degnen kan læse for alle Sognets Børn. Løn: 5 Dlr. og lidt Mulktpenge.

Om Ørum siger en Indberetning ^{6/11} 1744: »Her har Fru Berregaard ladet bygge 3 Fag Skolehus med Kakkelovn, Bord og Bænke, Loft og Vinduer etc., ganske bekvem til Skolehold.«

I 1744 hedder det om Kobberup Sogn: I Søby er forlængst en Degnebolig opført af Fru Berregaard. Ilsø har ingen Skole, og Børnene maa gaa den lange Vej til Fly. Fru Berregaard, som ejer Ilsø, er ude til Fordeel for de Beboere, »som alle ere fattige i Henseende den slette Egns Beskaffenhed«. Hun formoder, at det ikke er Meningen, at de skal søge Fly Skole, langt mindre bidrage til dens Opførelse. Man ser heraf, at Fru Berregaard har været en god Støtte for Skolevæsenet i Fjends Herred, som først efter Regeringens nye Skole-Forordning 1740 rigtig faar Vind i Sejlene. For Fru Berregaard, som sad Enke paa Ørslevkloster i 23 Aar, har Tiden sikkert sommetider været lang, men en stor Del af Tiden har hun haft den danske Søgast Christian Jakobsen Drakenberg til Huse. Han har uden Tvivl moret hende adskillige Gange med sine drøje Løjer. Da Drakenberg jo er det ældste Menneske, vor Historie ved at nævne, vil jeg lige fortælle nogle Træk om de nordiske Rigers Methusalem, som man har kaldt ham — og det med Rette. — Han er født i Norge d. 18. Novbr. 1626 og døde i Aarhus d. 9. Oktober 1772 — altsaa 146 Aar gl. I dette Alderstal er hele hans Adkomst til Berømmelsen; derover er han kun bekjendt for de groveste Tilbøjeligheder, en rigtig Matrostype, altid villig til Slagsmaal og Fylder. Han var en Art Snyltegæst paa flere Herregaarde, saaledes Allinggaard og Ørslevkloster, og han blev ved at gøre Haneben til de unge Piger, efter at han var bleven henimod de halvandet Hundrede! Drakenbergs Alder er der — saavidt vides — ingen, der har naaet her i Landet; men i 1779 døde dog en Smed paa Tjele — Edvard Kenhoff — der skal være bleven 111 Aar gl. Hans Far blev 115, hans Farfar 120 Aar — saadan fortæller i det mindste »Viborg Samler«. Drakenberg var altid — selv op over de hundrede — oplagt til Sjøv. Som en Gubbe midt i Firserne kom han i Slagsmaal med Tordenskjold, der, naar han var paa Landjorden, ikke var saa lidt af en Sprade. Han fandt, at Drakenberg — den 80-aarige Matros — gjorde en lidt for skødesløs Hønnør for hans høje Person og tærskede løs paa den gamle med flad Klinge; men Drakenberg rev Kaarden ud af Næven paa Søhelten og slængte den over et Hustag; til Tak for Daaden blev han sat i Bøjen paa Wessels Skib »Ormen«. — Da han var 126 Aar gl., gik han fra Allinggård ved Silkeborg til Battedé-Marked i Skive, som dengang varede i tre Døgn. En eller anden Hensigt har han jo nok haft med den lange Rejse, maaske at la sig forevise for en ringe Skærv (hvad vilde ikke Methusalem ha kunnet indkasseret ved at la sig vise frem hos Professor Labri!) Nok er det, Drakenberg tog Logis hos en Enke (lur ham, den Rad!), hvor der ogsaa logerede en 6—7 tyske Skjærslibere og Glarkræmmere (dem, vi med et mindre belevent Ord kalder Kjeltringer). Drakenberg var kommet i Seng som et skikkeligt Menneske før Midnat, da Glarfolket begyndte at rasle ind med alle Tegn paa

Fuldskab; de støjede, sang og valsede, hvad der oprørte den søvnige Drakenberg i den Grad, at han sprang ud af Sengen i det bare Linned, fik fat i en lang Kniv og bød dem heran alle sammen. Det blev et vildt Slagsmaal, hvor den nøgne Olding, der havde faaet komplet Berserkergang, gik imod 6—7 føre Karle, der næppe heller var rene Sinker i den Kunst at slaas. Drakenberg ryddede hele Bulen; men en af Skjærsliberne havde været i for intim Berøring med Drakenbergs Matroskniv. Det var gruelig galt! Enhver anden vilde ikke ha gaaet fri for Skives lille nyskelige Arrest, thi Skjærsliberen var haardt ramt. Men Herredsfogden — han hed Dorschæus, men var ikke saa tosset, som Navnet lød paa (betyder: Torsk), han har sikkert nok kjendt Drakenbergs store Velyndere, baade Fischer paa

Ørslevklosters Lade.

Allinggaard og den fornemme Frue paa Ørslevkloster; han fik Sagen ordnet i Mindelighed, saa Drakenberg gav sine fleste Penge til den stærkt punkterede Skærsliber og 5—6 Rdl. til den sørgende Enke, der fik sit Logis skandaliseret. Efter disse Anstrengelser pamprede Drakenberg tilbage over de vilde Heder, renblæst for Kongens Mønt, men stadig med sine 126 Aar paa Bagen. Da han naaede Allinggaard, 7—8 Mil fra Skive, kunde han jo nok mærke, han havde været til Battedé-Marked, for det var, som om alle Skjærsliberne nu havde forlagt deres Virksomhed ind i Hovedet paa ham; som hans Biograf siger: han var saa stiv, saa blaa og krum, at han gik i Seng og blev der i tre Uger. Drakenberg gjorde nu alting saa grundigt. Men han var dog endnu »saa møj Kaal«, at han en halv Snes Aar efter fried til Herskabets Stuepige. Drakenberg ligger vist — saa vidt mig bekendt — begravet i Aarhus Domkirke.

Fru Berregaard døde i 1747, og Ørslevkloster overgik nu til hendes eneste Søn, Fr. Berregaard. I en Alder af 18 Aar foretog denne Fr. B. under Ledsagelse af Tycho Hofman en Udenlandsrejse paa fire Aar; han maa have været et ualmindeligt velbegavet ungt Menneske, thi han blev

gjort megen »Stads« ud af alle Vegne, hvor han kom frem, saavel ved det franske Hof som ved selve Paven i Rom. Det gik ham, som det gik de andre Adelsmænd paa den Tid her i Landet, som havde været paa en Udenlandsrejse, at efter Hjemkomsten fik de et »Ben« ved Hoffet. I 1750 udnævnes Fr. B. til Kammerherre og Envoge (Gesandt) ved det polske og kursachsiske Hof. Efter sin Fader arvede han en meget stor Formue, og han ejede tillige de to Naboherregaarde Staarupgaard og Strandet. Fr. B. var ude for meget Uheld; paa den Tid, da han overtog Øk., hærgede Kvægpesten vort Land (1746—49), og paa Ørslevkloster Gods døde ikke mindre end 199 Kreaturer. I 1749 overgaar en Ildsvaade Øk.s Avlsbygninger og lægger dem alle i Aske lige til Grunden, og dengang havde man sikkert ikke brandforsikret, saa hvis ikke Ejeren havde været velhavende, var han jo bleven ruineret, men Berregaard byggede efter den Tid en ualmindelig solid Avlsgaard. Aaret efter, altsaa 1750, byggede han Laden, 1751 Hestestalden m. m. og 1753 Kostalden; de to sidste Bygninger staar endnu, hvorimod Laden, som nævnt, er gaaet op i Luer, og det er særlig til denne, der er knyttet lidt Historie. Den var 108 Alen lang, 24 Alen vid og 18 Alen høj (fra Gulv til Gavlspeids) Gavlene bestod af over Alen tyk Murstensmur, hvorimod Siderne bestod af Egebindingsværk lige fra Grunden af og var i Modsætning til andre gamle Bindingsværkshuse snorlige og bar ikke Spor af Tidens Tand gennem de 174 Aar. Kiggede man indenfor, da forbavsedes man straks over det svære og smukt forarbejdede Egetømmer; her var to Bjælkelag, det nederste Lag gik kun over Køreloen langs begge Ydermure og var af Eg, hvorimod det øverste Lag gik over hele Husets Vidde og var af rødt Fyrretræ, Spærene var ligeledes af rødt Fyr og var 22 Alen lange, saa Taget var meget stejlt; langs Køreloen stod en Række fuldkantede Egestolper, som var ca. $\frac{1}{2}$ Alen i Firkant; heri var den ene Ende af de nederste Bjælker fastgjort, og de øverste hvilede paa dem. Bjælkerne var saa brede, at man kunde ligge paa dem og tage sin Middagssøvn uden at falde ned (det var alm. Snak paa Egnen), Porte og Døre samt Luger var meget svære og har ikke været fornyet, siden Laden blev bygget, Beslaget (Hængslerne) var af svært Smedejern og gik over hele Porten. Der paastaas, at Laden er hugget og tømret i Norge, færdig til Opstilling og sejlet til Virksund Færgested, men jeg har vanskeligt ved at forstaa, at Egen er kommen fra Norge, da vi paa den Tid vistnok havde Eg nok her i Landet; det forekommer mig ogsaa at have læst et Sted, at efter en Brand paa Ørslevkloster blev der leveret Egetømmer fra Krabbesholm Skov ved Skive og fra Lundø, som i sin Tid var skovklædt. Spærene og øverste Bjælkelag (Fyrretræet) er sikkert nok kommen fra Norge. Ogsaa Bygmesteren skal have været en Nordmand, men nogen slet og ret Haandværker synes han ikke at have været, efter hvad der fortælles om ham. Det hændte saaledes en Dag mens han sad og huggede Trænegler med en dertil særegnet lang Økse, at en af Herskabets Piger kom om bag Gaarden med en Saks i Haanden for at klippe en Skjorte

ud af et stort Stykke Hørlærred, som laa til »Blegen« paa Grønningen. Bygmesteren ser straks, at hun har en Del vanskelig med at faa Lærredet rigtig afmaalt og siger derfor til hende, at hvis hun vil betro ham dette Stykke Arbejde, skal han med tre Hug af sin Økse skære Skjorten færdig til at sy. Pigen ser lidt tvivlende paa ham, men overlader ham Arbejdet. Efter at han havde lagt Lærredet i bestemte Folder, lægger han det paa sin Huggeblok og slaar tre Hug med sin Økse. Til Pigen og Herskabets store Forbavselse passede Skjorten nøjagtig, da den blev syet. En Dag, den unge Fru Berregaard gik over Tømmerpladsen og ser paa de mægtige Dynger af Trænagler (thi der fandtes ikke et eneste Søm eller Spiger i hele Laden, alt var naglet sammen med Trænagler), da siger Bygmesteren, at nu er alle Naglerne hugget, hverken en mere eller mindre. Dette syntes Fruen var noget dristigt sagt, da der jo var flere Tusinde, og for at overbevise sig, om han talte sandt, tog hun engang, uden at nogen saa det, to af disse Nagler og gemte dem i en Dragkisteskuuffe; men da Laden var færdig, savnedes to Nagler, og man søgte alle Vegne efter dem, thi Bygmesteren vidste bestemt, de skulde være der. Fruen fik nu bekræftet, at han var en ærlig og samvittighedsfuld Bygmester, hvad Laden jo ogsaa senere har vist; den har ikke givet efter i Sammenføjningerne gennem de mange Aar.

Fr. Berregaard var gift to Gange, I (1750) med Baronesse Sophie Elisabeth Holck fra Holckenholt († 1751) og II (1752) med Grevinde Henriette Frederikke v. Büenau, men havde ingen Børn med dem. (Som Tegningen viser, staar Aarstallet samt Fr. B.s og hans første Hustrus Begyndelsesbogstaver til deres Navne paa Ladegavlen i svært Smedejernsbeslag, men paa Kostalden staar Bogstaverne af hans 2. Hustru, H. F. B.) Fr. Berregaard døde som ganske ung Mand 1757, kun 33 Aar gl. i Warschau. Som Diplomat spillede han ingen Rolle; derimod omtales han som en Mand med Interesse for Videnskab og Kunst. Paa Ørslevkloster fandtes indtil for en halv Snes Aar siden et meget smukt Maleri af ham med Slægtens Vaabenmærke, 3 Stjerner i et blaat Felt anbragt paa smaa Kvadrater, under hvilket der staar en Fugl (maaske en Trane); ovenover de 3 Stjerner findes nogle Rokokoslyngninger, som ender i to Vinger, der indeslutter en Stjerne. Dette Vaabenmærke findes desuden flere Steder i Klosterkirken, og man ved endnu at fortælle, at Slægten Berregaard har indlagt sig stor Fortjeneste ved at udsmykke Kirken og beplante Haven. I et Kapel, som er bygget op mod Kirken, findes Berregaards Begravelse. Der har været fem Kister, hvoraf de to er store Marmorkister med sjældne Relieffarbejder. Disse Kister ligger nu i en sørgelig Forfatning, idet en Hvælving er falden ned paa dem og har slaaet Laagene itu. — Et af de ituslaaede Laag har følgende for Tiden karakteristiske Inskription: »I denne Kiste hviler den jordiske Deel af Højvelbaaren Friderich de Berregaard, Kongelig Mayestæts høytbetroede Kammerherre Envoye — extraordinaire ved det polske og chursachiske Hof. Hvis Lives Fremfart med Roes fremførtes, hvis Lives

Henfart i Salighed endte.« Fr. Berregaards Enke solgte 1760 Ørslevkloster m. m. til Jakob Lerche, som atter i 1768 afhændede det til M. D. Bering. I Aaret 1794 købte Kammerherre M. P. Richter Ørslevkloster og Kirken samt 288 Td. Hartkorn Bøndergods for 53,000 Rd. D. C.

Om Skoven, som hørte til Ørslevkloster, nævnes 1791 Vesterskoven og Fruelund samt 1743 »den liden Skov Quindsnap (Kvindsnap)« 2—3 Bøsseskud fra det nuværende Ørslevkloster, hvor Gaarden forhen har ligget. I kgl. Skjøde ²⁰/₁₂ 1584 hedder det: »Ørslevklosters Bygninger har i meget gamle Tider staaet 2 a 3 Bøsseskud sønden for Gaarden nu ved den liden Skov Quindsnap, hvor Tegn og Rudera (Ruiner) deraf kan findes.« Hvor Borgergaarden nu staar, har der ufejl før »været en Kirkegaard eller en Høj at begrave de døde udi, saasom de næppe kan grave 2 Alen i Jorden, førend man finder de døde Ben deriblandt og saa store som Kjæmpers Ben. (Se D. Atlas S. 685—86.) Om Ørslevklosters Skovforhold 1825 skriver Richter: Et Stykke Skovbund, Kvindsnap kaldet, er udlagt til Forbedring. Skoven har han omhegnet med en 3 Al. Grøft. »Desuagtet har nogle af Sognets Folk fundet Vej over denne svære Indhegning og stjæler endnu som forhen.« »Saavidt som muligt holdes Kvindsnap fredet; det øvrige smalle Krat, som er her til Gaarden, kan ikke fredes for Bøndernes Kreaturer, der gaar løse For- og Efteraaret, ja næsten hele Vinteren; desuden ligger den paa tvende Bakker, og endeel Veje gaar derigjennem. Tyvene og slette Mennesker sørger Dag og Nat for, at ingen Opelskning kan finde Sted, og siden 1804 er Skovtyveriet meget tiltaget; desuden gaar der en Landevej og tvende Byveje igennem Krattet, saa Indhegningen er til ingen Nytte, Skoven eller Krattet er saa ubetydelig, at der ingen Skovskylld haves.« Om Landbruget paa den Tid ved vi intet ud over, hvad Landinspektøren skrev i Arbejdjournalen 1818—19, da han under Arbejdet paa en ny Matrikel foretog Bonitering over hele Fjends Herred nævnte Aar. Det eneste Sogn, Landinspektøren direkte dadler, er Ørslevkloster, og efter hans Mening stod det her daarligst til, og om Forholdene i dette Sogn siger han: »Beboerne i Ørslevkloster benytte meget Fiskeriet i Limfjorden, men kuns til liden Fordel for Avlsbruget, hvilket undertiden derover forsømmes.« For Bønderne i Ørslevkloster Sogn var Fiskeriet en meget vigtig Indtægtskilde til for ca. en Menneskealder siden; Gaardmænd under 4 Td. Hartkorn drev til Stadighed Fiskeri, mens Konen og Børnene passede Gaardens Drift. De 288 Td. Bøndergods, som hørte til Ørslevkloster, strakte sig langt Syd paa helt op til Feldingbjerg samt Vridsted og Fly Sogne, ejede bl. a. Ilsø (ca. 2 Mil borte). I en gammel haandskreven Bog fra Fr. Berregaards Tid staar der, at Bønderne fra Ajstrup skulde møde til Hove paa Øk. om Morgenen ved Solopgang (ca. 1½ Mil). Det var strenge Tider for Bonden dengang. Richters Enke, Elisabeth Hollhus Hofmand solgte igen (1828) Ørslevkloster Hovedgaard med Sognets Konge- og Kirketiende til sin Svigersøn, Justitsraad H. J. R. de Fønss, efter hvis Død (1859) Gaarden ejedes af Enken, som døde 1874, i hvilket Aar deres Søn, Fr. de

Fønss, overtog Gaarden. Da han døde kort Tid efter (1878), blev Ørslevkloster overtaget af Svigersønnen, cand. pharm. A. Herskind, som først havde været Apoteker i Kjettrup i 13 Aar. Herskind tilhører en meget gammel og anset Købmandsslægt i Aalborg, hvor hans Fader, Frank Thestrup H., var Købmand. Herskind var en dygtig og meget interesseret Landmand, hvorfor han i en Aarrække var Næstformand i Viborg Amts landøkonomiske Forening, hvor han gjorde et stort og uegennyttigt Arbejde; som Paaskønnelse herfor skænkede Foreningen ham en Sølvpokal med Inskription. I sin Hjemkommune sad han inde med mange Tillidshverv, var en saare agtet og afholdt Mand og ikke mindst blandt de smaa i Samfundet, Han døde 1903. Enken tilskødede saa i 1907 Ørslevkloster til Svigersønnen, Frederik Grotrian, som solgte den nogle Aar efter, og siden den Tid har den haft flere Ejere, men Ørslevkloster staar endnu som et smukt Minde om Fortidens Byggekunst. Det kan naturligvis ikke nægtes, at der hist og her er begaaet Vandalisme under Restaureringen, men som Helhed er den oprindelige Karakter bevaret, og det er at haabe, at den herlige Fortidslevning maa bevares for kommende Slægter. —

Nonnernes Tid er forlængst forbi, men Sagnet ved endnu at fortælle, at de ofte fandt Livet indenfor Klosters Mure for trangt. Fra de hvævede Kældre gik mange underjordiske Løngange ind under den dunkle Skov, og naar Mørket faldt paa, sværmede Nonnerne ind i disse Gange, gik op igennem et hult Lindetræ og holdt i den sene Nattetime i Rosenlunden Stævnemøde med Munkene fra et nærliggende Kloster.

Kildemateriale.

Det vigtigste Kildemateriale er følgende:

Biografisk Lexikon — Trap — Illustreret Tidende — Danske Klostre i Middelalderen af J. B. Daugaard — Skivebogen (Historisk Aarvog for Skive og Omegn) — Danske Adelsmænd II Bd. — »Orion« (Historisk Kvartalsskrift af T. A. Becher 1843) — Samt gamle Folke minder, som er fortalt mig af gamle Folk der paa Egnen. *Forf.*

Store Vildmose.

II.

Af Professor, Dr. phil. A. Ments.

NAAR jeg i Aarsskriftet 1924 forbeholdt mig at maatte vente med at fortælle Læserne om det Arbejde, der i de sidste Aar er foretaget for at skabe nye Tilstande paa Store Vildmoses øde Flader, indtil Sommeren 1925 var endt, var det af gode Grunde. Thi først i indeværende Aar er det tekniske Bevis for, at der i Løbet af forholdsvis kort Tid og i stor Stil *kan* skabes gode og sunde Græsgange, hvor før var en lyngklædt og mosset Sump, blevet ført.

Man vil heroverfor kunne anføre, at Beviser for en tilsvarende Forvandling af øde Arealer her i Landet er ført adskillige Gange gennem Statens og Hedeselskabets Forsøg i samme Retning og praktiske Landmænds Efterfølgelse. Dette skal villigt erkendes. Og dette Arbejde har i overordentlig høj Grad været Grundlaget for, hvad der nu er gennemført i St. Vildmose. Men ingensinde tidligere er saa store Højmosearaler i saa kort et Tidsrum blevet forvandlede til frugtbare Græsgange, og næppe er et saadant Arbejde lykkedes bedre end her, hvad enhver, der i Sommeren 1925 saa Arealerne, sikkert vil være villig til at indrømme.

I.

Ved Udgangen af Aaret 1924 var der efter forudgaaende Behandling, hvorom senere skal siges nogle Ord, udlagt ca. 465 ha af den nordøstlige Del af Store Vildmose (»Lunefennerne« og et tilstødende Areal af »Toften«). Sommeren igennem (indtil saa sent som i August) havde man saet den Blanding af Græs- og Kløverfrø (uden Dæksæd), som det var vedtaget at benytte. Dette Udlæg maatte ved en Besigtigelse i September 1924 siges at være lykkedes godt. Ikke uden en vis Spænding imødesaa man dog derefter Vinteren. Vilde den blive som den umiddelbart foregaaende haarde Vinter 23—24? I saa Fald var der alvorlig Fare for, at de spæde Udlægsplanter vilde tage uhjælpelig Skade. Til alt Held blev Vinteren mild. Kun i Marts 1925 indtraf en Kuldeperiode, som formentlig satte sit Spor ogsaa her paa Vildmosens ny udlagte Græsarealer. I April var alle Arealerne meget fugtige, og de sidst udlagte frembød kun en tynd og svag Bestand af Kløver og Græs. Men da Foraaret og Sommeren kom med en for Vegetationens videre Udvikling gunstig Tilførsel af Vand og især Varme,

kunde det siges, at ikke alene var alle Kulturerne reddede, men de aller fleste Arealer fremviste en Frodighed, der maatte virke i høj Grad tilfredsstillende saavel for Beskueren som for de Kreaturer (730 Stk.) og Heste (140), der i Foraaret blev anbragte bag Indhegningernes Pigtraad.

I Juni Maaned stod Flertallet af Fennerne som én stor snehvid Græsmark, i første Linje præget af en dominerende Hvidkløver- og Alsike-Bestand, sekunderet af en solid Fremvækst af de i Frøblandingens anvendte Kulturgræsser. Selv Fenner, der i April syntes at have en kun ringe Hvidkløverbestand, havde forbedret sig meget væsentligt. Og det var allerede da ganske tydeligt, at Dyrene vilde være ude af Stand til helt at udnytte denne Rigdom, selv om Fennerne var godt besatte. I en af dem, der er

Fræseren i Virksomhed.

17,8 ha stor, græssede 57 Dyr, men endog dette Antal var langt fra i Stand til at udnytte Græsset. Desværre satte Mund- og Klovesygen Grænser for en forøget Besættelse med Kreaturer, ligesom for Anvendelse til Høslæt.

En Del af Arealerne, de sidst saede Fenner, havde man med Rette unddraget Græsning, idet man frygtede for, at de kunde blive for stærkt optraadte af Kreaturerne. Den herlige Hvidkløver-Vegetation paa nogle af disse Arealer inspirerede imidlertid til en anden Form for Udnyttelse, nemlig Udvinning af Kløverfrø, et Foretagende, som blev sat i Scene ved fælles Kræfter, og som, da det fra anden Side vil blive omtalt, ikke skal berøres nærmere her. — Andre af de sidst saede Agre havde saa tynd en Bestand, at de maatte eftersaas med Hvidkløver.

Naar Resultatet paa enkelte af de tidligst tilsaede Fenner ikke var fuldt tilfredsstillende, skyldes det, at de af Grunde, som ikke er lette at udrede, var stærkt inficerede af Engkulturens værste Fjende, Sivene. Selv om disse Fenner ikke græssede daarligt, idet der foruden den iøjnefaldende Indblanding af Siv var en god Bestand af Kløver og Græs, afgav de dog

ikke noget tiltalende Skue, og Bestræbelserne vil blive rettede mod bedst muligt at bekæmpe Sivene og bringe Græsgangene i en lige saa god Tilstand som den, der raader indenfor de fleste andre Fenner.

Endnu han det tilføjes, at de sidste (vestligste) Parceller af Lunefennerne og yderligere et Areal af Toften i Foraaret 1925 blev besaaet, saaledes at det nu udlagte Areal ialt andrager 567 ha.

Hvorledes er nu denne totale Ændring af et Landskab fra øde Sump til frodig Græsgang gennemført? Svaret herpaa maa blive en kort Gennemgang af Vildmosens seneste Historie.

II.

Det er forunderligt at tænke paa, i hvilken Grad Verdenskrigens Virkninger — ogsaa udenfor de krigsførende Lande — blev afgørende for Mennekens Ve og Vel. Mest lagde de vel øde, hvad hidtil var i sund Vækst. Men paa et og andet Punkt har Krigens Virkninger dog bragt Fremgang. Og for Udviklingen i Store Vildmose har dette utvivlsomt været Tilfældet. Under Krigen kom der Bevægelse i Spørgsmaalet om den store, døde Moses Værdier og deres Udnyttelse. Uden at kunne komme nærmere ind paa de da udførte Forarbejder og Motiverne dertil — Aflhjælpning af Brændselsnød og Arbejdsløshed — skal jeg minde om, at et Lovforslag om Statens Køb af begge Vildmoserne blev forelagt i Folketinget 5. Februar 1918. Det blev egentlig vel modtaget i begge Ting, men naaede ikke at blive færdigbehandlet, før Rigsdagssamlingen sluttede. Derimod blev der bevilget Pengemidler til en grundigere Undersøgelse af Forholdene i Mosen, et Arbejde, der foretoges med stor Energi af det da oprettede Statens Grundforbedringsvæsen. Allerede i Februar 1919 afgav det en meget omfattende og grundlæggende Betænkning, og paa Basis heraf udarbejdedes et nyt Lovforslag om Statskøb af i det mindste en Del af Store Vildmose. Af Hensyn til de efterhaanden mindre gyldne Tider blev dette Lovforslag aldrig forelagt Rigsdagen.

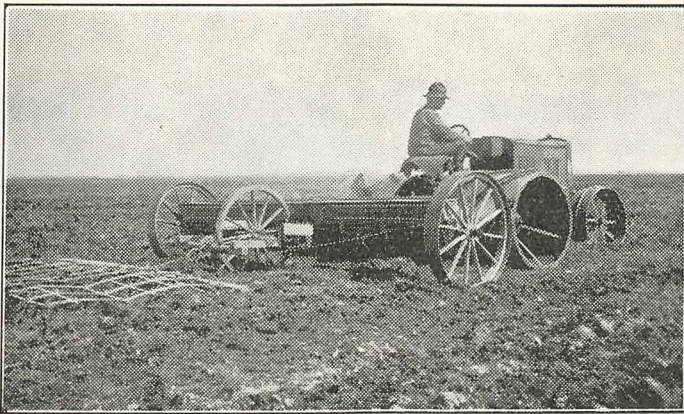
I hened et Aar var der stille om Spørgsmaalet Vildmosens Udnyttelse. Men Januar 1920 forelagde Landbrugsministeren et Forslag om Nedsættelse af en Kommission paa 5 Medlemmer med den Opgave paa Grundlag af det foreliggende Materiale at undersøge Mulighederne for en rationel Udnyttelse af Moserne i tørveteknisk eller landbrugsmæssig Retning og derefter stille Forslag derom. Lovforslaget blev færdigt fra Rigsdagen April 1920, og Vildmosekommissionen nedsattes i August samme Aar. Under dennes Ledelse er der for Store Vildmoses Vedkommende foreslaaet og gennemført en Række Foranstaltninger, som kortelig nedenfor skal nævnes, medens man indtil videre og af gode Grunde ikke har villet røre ved Forholdene i Lille Vildmose.

Som bekendt ejedes det meste af St. Vildmose af Stamhuset Birkelse, der ligesaa lidt som de øvrige Lodsejere udnyttede Mosen paa anden Maade end til Gravning af en for Størstedelen daarlig Brændtørv. Da Kommissionen derfor ikke mente at kunne regne med det private Initiativs Indgriben

i Spørgsmaalet om Mosens Udnyttelse, og da der i December 1920 bød sig en gunstig Lejlighed for en Forhandling om Køb af Birkelses Part af Mosen, indstillede Kommissionen, at Staten købte 2800 ha til en Pris af 250 Kr. pr. ha. Købet blev i Marts 1921 bragt i Orden, og desuden købtes efter samme Indstilling Retten til Opstemning af Ry Aa ved Hammelmose Mølle.

Man anbefalede naturligvis ikke Købet af saa stort et Moseomraade uden at have overvejet og i store Træk stillet Forslag om Formen for Benyttelsen deraf. Paa Grundlag af Erfaringer fra Ind- og Udland var man naaet til den Erkendelse, *at man maatte tilraade at foretage en Kultivering af den uafgravede Mose* i Stedet for at vente paa, at der gjernem intensiv

Saaning af Græsfrø ved Hjælp af Tractor.

tørveteknisk Udnyttelse kunde tilvejebringes saa store Arealer af afgravet Mose, at Spørgsmalets Løsning derigennem kunde fremmes i væsentlig Grad. Det Forslag, der blev Ledemotivet i den af Kommissionen i December 1921 afgivne Betænkning, var nærmere bestemt en *Omdannelse af Mosens Overflade til Græsgange*. Og dette Maal er nu altsaa naaet for de første 567 ha Vedkommende.

De for Formaalets Gennemførelse nødvendige Foranstaltninger, det egentlige Kulturarbejde, skal omtales i det følgende, hvorunder ogsaa enkelte Tal for Bekostningen derved vil blive nævnt.

III.

I Henhold til den af Statens Grundforbedringsvæsen foreslaaede Plan blev *Afvandingen* af Statens Moseareal paabegyndt allerede i Marts 1921 og paa et Tidspunkt, da der herskede stor Arbejdsløshed. Et betydeligt Antal af Egnens uden egen Skyld ledige Arbejdere fik Beskæftigelse ved Gravning af Afvandingsgrøfter. Disse blev gravede med en foreløbig Afstand af 200 m og til en Dybde af 2 m. Mens den nævnte Afstand mellem Grøfterne paa Lunefennerne viste sig at kunne give den før Arbejdsredskaberne nødvendige Bæreflade, har senere Erfaringer indenfor Ørnefennerne

krævet Anvendelse af en mindre Afstand, ca. 100 m. Og medens man til at begynde med ikke havde taget Dræning af Arealerne med i Betragtning, er man senere gaaet over til Anvendelse af en saadan.

De samlede Udgifter til Afvanding og Dræning har naturligvis været meget betydelige, nemlig ialt 361,009 Kr. Men der er da ogsaa gravet 203,7 km (rigelig 27 Mil) Grøfter, et Arbejde, der naturligvis ikke er begrænset til den nu græsklædte Del alene, men har fundet Sted ogsaa paa de øvrige, endnu ikke videre behandlede Afdelinger. Herunder maa det dog bemærkes, at Grøfterne paa disse Afdelinger ikke er udførte i fuld Dybde.

Ogsaa efter Grundforbedringsvæsenets Plan er udstukket og delvis (som Græsveje) bygget de fremtidige *Færdselsveje i Mosens Statsareal*. De

Græsfenne med Kreaturer Sommeren 1925.

danner Grænse mellem de forskellige Afdelinger: Lunefennerne, Ørnefennerne, Sandels Fennerne og Damfennerne. Men desuden er i Udkanten af Mosen ældre Veje, der giver de nødvendige Adgange til Statsarealet, istandsatte. Den samlede Udgift til Vejarbejder har været 56,877 Kr.

Det efter Afvandingen følgende Skridt i Retning af Arealets Udnyttelse har været *den mekaniske Behandling af Mosens Overflade* og dermed Tilintetgørelsen af det oprindelige Vegetationsdække. Herved har den i 1921 indkøbte Motorfræser, det første Apparat af denne Art, der kom til Brug her i Landet, gjort et fortræffeligt Arbejde, og uden dette vidunderlige Redskab vilde det overhovedet have været ugørligt at fremme Kultivering i saa stærkt et Tempo, som sket er. Allerede i Løbet af 1921 havde Fræseren bearbejdet et ca. 430 ha stort Areal af Lunefennerne; herunder maa dog bemærkes, at dels var Sommeren 1921 meget tør, dels krævede Maskinen, der var indkøbt som ny, ikke straks saa store Reparationer, som senere blev Tilfældet. Fræsning og anden Jordbearbejdning af Lunefennerne og Ørnefennerne har hidtil medført en Udgift af ialt 175,993 Kr.

Den for Grundforbedringen nødvendige *Tilførsel af Mergel* er foregaaet fra et ca. 2000 m Øst for Lunefennerne liggende Mergelleje. Der er givet ca. 50 m³ Mergel pr. ha. Den er efter Spredningen bragt ned i Mosens Overflade, idet Fræseren er kørt hen over det allerede en Gang fræsede Areal. Udgiften til Mergling (eller for mindre Arealers Vedkommende Kalkning) af Lunefennerne har været 192,773 Kr. (eller 336,90 Kr. pr. ha).

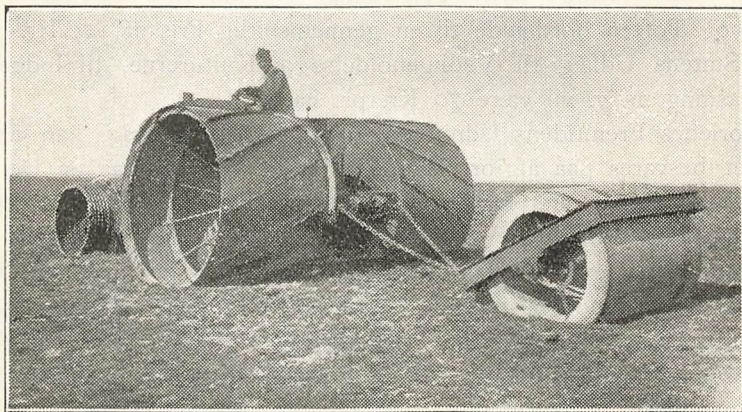

Af *Kunstgødning* er anvendt 300 kg 37 % Kaligødning og bornholmsk Fosfat, svarende til 45 kg opløselig Fosforsyre, alt pr. ha. Udgifterne herved har for Lunefennernes Vedkommende været 42,114 Kr. (eller 73,60 Kr. pr. ha).

Efter Mergelens og Gødningens Udbringning er Arealet besaaet med en *Frøblanding*, der tilsigter at danne et varigt Græsleje og bestaar af Hvidkløver, Alsike-Kløver, Eng-Rapgræs, Timothé, Eng-Svingel, Alm. Rajgræs og Eng-Rævehale. Ialt er saaet 36 kg pr. ha.

Efter Udsaaingen er Lunefennerne tromlet stærkt ved Hjælp af Fræseren og en dertil hæftet svær Cementtromle. Udgifterne ved Frøudsæden har været 51,411 Kr. (eller 89,85 Kr. pr. ha).

Af største Vigtighed for Græsarealernes fremtidige Benyttelse har det

Tromling med Fræser.

naturligvis været at kunne sikre de græssende Kreaturer Drikkevand, hvilket ogsaa lykkedes. Boringer, Brønde og andre Vandingsindretninger har kostet 9471 Kr. (eller 16,55 Kr. pr. ha).

Med Købesum og en Række andre Udgiftsposter end de ovenfor anførte (nemlig Opmaaling og Udstykning, Mergel- og Jordundersøgelser, Løn til Arbejdsformand, Forsikringer og Administration) beløber Lunefennernes Kultiveringsudgifter sig til 1291,65 Kr. pr. ha, idet der regnes med 572 ha (567 ha + de af Grøfter beslaglagte 5 ha).

Det siger sig selv, at Arbejdet for Kultiveringen af Statsarealet ikke i Længden kan gennemføres uden de fornødne Bygninger til Opbevaring af Maskiner, Gødning o. a. Varer, til Værksted o. lign. Takket være Hjælp-somhed fra Statens Forsøgsstation »Fossevangen« klarede man sig længst muligt uden saadanne Bygninger. Senere maatte man gaa til Opførelse deraf, ligesom der i indeværende Aar er bygget 3 gode Boliger for Arbejdsformand, Maskinmand og Kreaturpasser, som nu alle kommer til at bo i Arealets umiddelbare Nærhed.

IV.

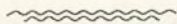
Man kan nu med god Grund spørge, hvorledes man har tænkt sig at udnytte de kultiverede Dele af Store Vildmose og at tilvejebringe en rimelig Forrentning af de med Køb og Kultivering forbundne store Udgifter.

I saa Henseende har man foreløbig valgt den Vej at lade Græsarealerne afgræsse, idet Afgræsning af saadanne Arealer er langt at foretrække for Anvendelse til Slæt. Begyndelsen til denne Udnyttelsesform blev, som allerede ovenfor nævnt, indledet i Aar, da en stor Part af Lunefennerne var besat med løsgaaende Kreaturer. Indtægten herved var ialt ca. 23,000 Kr., og den gennemsnitlige Lejeindtægt var 93 Kr. pr. ha.

At en saadan Leje var for lav, siger sig selv. Men af forskellige Grunde maatte det første Udlejningsaar ogsaa i denne Henseende blive et Prøveaar. Saa meget des glædeligere blev derfor Udfaldet af den i afvigte Oktober afholdte Auktion over de til Græsleje udbudte Arealer, gældende for Tiden Maj—Oktober 1926. Ved denne Auktion blev 540 ha af Lunefennerne og Toften bortlejede til en gennemsnitlig Pris af 117 Kr. pr. ha, medens Statens Udlæg til Vedligeholdelse af Kulturerne, til Indhegning, Kreaturpasning m. v. vil være 70 Kr. pr. ha.

Hvorledes Fremtidens Udnyttelse iøvrigt vil forme sig, kan næppe i Øjeblikket besvares paa afgjort Maade. Maaske vil der paa en Del af de nu opdyrkede Lunefenner kunne etableres mindre, selvstændige Landbrug. Og efterhaanden som større og større Arealer af Mosen inddrages under Græskultur, vil disse Arealer formentlig kunne udnyttes i en vis Samhørighed med de allerede bestaaende Landbrug i Mosens Udkanter og med de nye Landbrug, som uden al Tvivl engang vil vokse frem paa de omkring Mosen liggende store og let opdyrkelige Engdrag med en ganske ringe Tørvedybde.

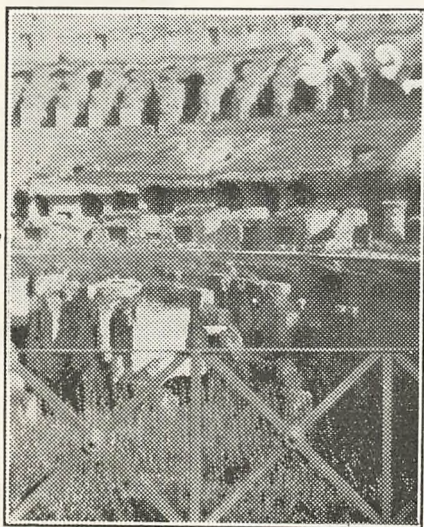
Under alle Omstændigheder er der nu i Mosens nordre Del gjort et meget væsentligt Skridt henimod en total Ændring af det hele Landskabs Karakter og Udnyttelsesmuligheder, en Udvikling, der tør ventes at ville give gode Frugter og paa forskellig Maade at ville komme Egnen om Mosen til Gode.

Fra en Uges Ophold i Italien.

NAAR vi hører Italiens Navn nævne, drages vore Tanker vel ofte til den gamle Verdensstad Rom, eller de fremkalder Ordene: »Se Neapel og dø!« Nogle ønsker vel at se Vesuv eller Byen, der ligger omgivet af Havet, og hvor Gondoler er et meget benyttet Befordringsmiddel, nemlig Venedig o. s. v. Lad mig først lige gøre Læseren opmærksom paa, at ofte synes man, naar man har været dernede, at der jo er meget mere at

Coloseum-Interiør.
Kun et Hjørne.

se; men det at være Turist er ogsaa anstrengende. Jeg tror, en Fodtur gennem Landet med nogle Dages Ophold hist og her vil være den bedste Maade, men dertil havde jeg nu ikke Tid, og med Randsel paa Ryggen eller rettere paa Hylden, bragte Toget mig ind i Landet. Vi har altid let ved at orientere os, da Havet er paa vor højre Side og Bjærgene paa venstre Side, naar vi drager ind via Vintimille og omvendt, naar det gaar tilbage igen, hvis vi da ikke gaar op langs den anden Side. Gennem en Mængde Tunneller gaar det næsten hele Vejen; det maa have været besværligt at anlægge en Jernbane, hvor der har været saa mange Hindringer. Den første store By, vi standser ved,

er Genua. Den har en mægtig Havn, en prægtig Kirkegaard (den berømteste i Verden) og nogle aldeles pragtfulde Kirker, Museer o. s. v. Den kan deles i den gamle Bydel og den nyere. I den gamle Bydel er Gaderne smalle og egner sig bedst til Æseldrivere og Fodgængere, men i den nyere er alt som i en anden Storstad, kun kommer Tiggerne jo ofte og rækker Haanden frem. Byen har ca. 800,000 Indb. Atter bringer Toget mig videre ned mod Rom; i Forbifarten hilser man Goddag til det skæve Taarn i Pisa, der endnu staar meget roligt. Hvad der forundrede mig allermest var, at Jorden allevegne var holdt pænt ren, selv i Hvedemarkerne saa jeg Kvinder

og Børn, der fjernede alt Ukrudtet. Naa, jeg kom til Rom Kl. 7 Aften. De holder jo Sabatsaar dernede i Aar, saa Byen var besøgt af Turister eller i mange Tilfælde store Selskaber, der, ofte ledsaget af 1 eller 2 katolske Præster, besaa alle de seværdige Steder og velsagtens hilste paa Paven, naar han gav Audiens. Det gaar til paa den Maade, at de defilerer forbi Paven, der sidder i sin Stol, bøjer Knæ for ham og kysser hans Fod. Det skulde jeg nu ikke med til. —

Paa Tur rundt i Byen efter et Værelse mødte jeg en ung Bankmand fra Schweiz, der var i samme Knibe. Vi slog os sammen og havde Heldet

St. Peterskirken i Rom.

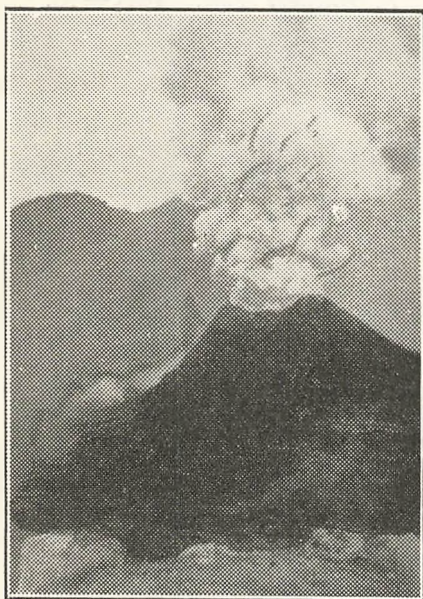

Kasino, Monte Carlo.
Jeg har dog ikke forsøgt at sprænge Banken!

med os, saa vi næste Morgen Kl. 5 atter veludhvilede var paa Benene og begyndte at granske i Levningerne af det gamle Rom: »Foro Romano«. Det er jo kun Ruinerne, der er tilbage, men det giver dog altid et klart Billede af Fortidens Pragt; dog, naar man betragter Gaderne nøjere, forstaar man godt Æselets Klage: »I Orangelundes dæmrende Skygger...«, det har sikkert været fælt at skulle med Kaal til Rom. Nu kommer denne for en stor Del i store Lastbiler. Efter at have filosoferet over de gamle Levninger af Triumfbuer, Støtter og lign., begav vi os til Coloseum eller Amphiteateret, der opførtes under Kejser Flavius i 3 Etagers Højde, og siden, under Titus, blev der tilbygget 2 Etager (Stenene dertil toges af Kejser Neros Slot), saa der ialt var 5 Etager med Plads til 80,000 Mennesker paa Tilskuerpladsen, 80 Ind- og Udgange, det tog 20 Minutter at fylde eller rømme Theateret, der overalt var beklædt med Marmor. Paa Scenen var det jo, at Gladiatorene udførte deres Kampe enten mod vilde Dyr el-

ler indbyrdes. Da det første Gang blev aabnet, var der 5000 vilde Dyr, der maatte lade Livet. Festen varede i mange Dage. Scenen var omgivet af et Rækværk, hvor der var Ruller, saa om ogsaa de vilde Dyr kunde springe op og naa den øverste Tremme, rullede de tilbage igen; desuden var der Plads til 4 Hold Soldater, der skulde tage Vare paa sligt. Her er det jo, at de Kristne har maattet lade Livet for deres Tro. Lige overfor Kejserens Tribune, som han kunde komme op til gennem en Tunnel under Jorden, var Pladsen, hvor Ofrene kunde række en Finger i Vejret for at slippe for Døden blandt de vilde Dyr. Der var 50 smaa Kamre ind under Tilskuerpladsen, hvori der kunde være ialt 500 Fangere. Naar de var kommet frem paa Scenen, kom de vilde Dyr fra deres Opholdssted inde

Vesuv.

under Scenen, hvor der var saa megen Plads, at de lige kunde gaa oprejst; der var saa Huller, hvorigennem de sprang op paa Arenaen og faldt over deres værgeløse Ofre. Naar dette var forbi, lededes der Vand ind overalt. Dernæst kom Gladiatorerne i deres Baade og forlystede Folket. Nær Rom ligger jo Katakomberne, de underjordiske Gange, der jo nok kunde fortælle en Del, hvis de kunde tale. Vi dumpede ind sammen med et Selskab fra Tyskland og fik en glimrende Beretning om alt samt havde en interessant Tur i Gangene, hvor der nu er elektrisk Lys. Der var blandt andet en mægtig dyb Brønd dernede. Husker ikke Dybden. Til Katakomberne fulgte vi den gamle berømte Vej »Via Appia«,

men tog selvfølgelig en anden til Rom, da alle Veje dernede jo fører til Rom. Blandt meget andet er der jo St. Peterskirken, som nok er et Besøg værd, og et lille Indtryk kan man jo ogsaa faa af Vatikanets 11,000 Værelser. Der var tillige en mægtig Missionsudstilling, hvortil der var sendt prægtige Ting fra Østens Lande, eller rettere fra alle de Lande, hvor der er Missionsvirksomhed. Det nytter ikke, jeg dvæler længere ved Rom; jeg vil lige lade Neapel drage forbi: En meget snavset By; kun ligger den i et smukt Landskab og har jo ogsaa prægtige Ting i Kirker, Museer og lign. Ca. 10 km fra Byen har vi det rygende Vesuv. Det besteg vi til Fods, men man kan ogsaa benytte Æsler eller elektrisk Bane. Det vil dog altid blive en Del dyrere. Vi startede om Aftenen og kamperede paa Bjærgsiden om Natten; havde et prægtigt Skue ind over den oplyste By, og Maanen, der venligt lyste ned til os, var »meget højt oppe«. Kl. 7 Morgen

var vi uden Uheld paa Toppen af Bjærget og viste os selv rundt; de ellers saa hensynsfulde Førere var endnu ikke paa Benene. Jeg maatte desværre efterlade min Følgesvend deroppe, han vilde ikke ned igen. Efter en Times Ophold havde jeg dog faaet nok, og i raske Spring gik det nedad mod Pompejs Ruiner; det var meget morsomt, og siden førte den elektriske Bane mig til Neapel. Hermed vil jeg saa bede Klosterbrødrene modtage min bedste Jule- og Nytaarshilsen. Jeg haaber ikke, Artiklen vil kede eder for meget.

p. t. Edinburgh.

Eders forb.

P. Blichert Toft. 1915—16.

Varige Græsningsarealer, deres Anlæg, Pleje og Benyttelse.

FOR nogle Aar siden kunde man fristes til at tro, at Græsmarker paa Agerjord snart vilde forsvinde. De gamle 3- og 4-Aars blev mere og mere sjældne, særlig paa Øerne og i Østjylland, og en 2-Aars Græsmark var og er ikke tilfredsstillende, idet den giver alt for lidt. Sommerstaldfodring blev lyst i Kuld og Køn, og Høet var ikke i høj Kurs, saa hvorfor ikke helt stryge Græsmarkerne i Sædsiftet?

I saadanne Betragtninger er der sket noget af en Ændring. Kørne skal igen have Græs om Sommeren og Hø om Vinteren. Dette har dog ikke medført nogen ny Renæssance for 2- og 3-Aars Græsmarkerne, men Interessen har vendt sig mere imod varigt Græs i en Del af Arealet og en 1. Aars Græsmark i Sædsiftet; og der kan heller ikke være Tvivl om, at man derved forøger Udbyttet af sine Græsarealer.

— — — —

Ved Anlæg af vedvarende Græsmarker maa der tages Hensyn til Markens Beliggenhed og Jordens Beskaffenhed. Stærkt kuperet Terræn vil man ofte benytte til varigt Græs, selv om Jorden iøvrigt ikke egner sig for det. Benyttelsen af saadan Jord til Korn og Roer støder nemlig paa store Besværligheder. Stærkt fugtig Jord, der ikke kan afvandes tilstrækkeligt, lægges ogsaa ud med Græs, endskønt det langt fra er ideelt. Og endelig kan en særlig Beliggenhed i Forhold til Ejendommen ogsaa bevirke, at man foretrækker en Mark, der ellers ikke er ubetinget velegnet, til varigt Græs.

Bortset fra saadanne særlige Forhold, maa man kræve af den Jord, der tænkes benyttet til vedvarende Græsmark, at den har gode Fugtighedsforhold. Man er oftest klar over, at den ikke maa være for tør, men det modsatte skænker man altfor lille Opmærksomhed. Der er talt og skrevet saa meget om, at Græs kan klare sig med en langt svagere Afvanding end Korn og Roer, og mange har faaet dette galt i Halsen. Det er i alt Fald ganske afgjort, at utallig mange Græsningsarealer ligger i en saa fugtig Tilstand, at det er under al Kritik. I Foraaret, ja Forsommeren med, er de vandsyge Græsarealer langt bag efter med Væksten, og kommer vi til Efteraaret, har de samme Arealer afsluttet Væksten længe før de sunde Græsmarker; m. a. O., en daarlig Afvanding giver kort Græsningstid. Der-

til kommer, at Udbyttet bliver mindre og Kvaliteten daarligere. Bestanden bliver Fioringræs, Star, Siv, Vandgrenet, Ranunkel m. fl. — i det hele taget Planter, der kan taale sur og kold Bund.

Afvanding af vore Kær- og Mosejorder burde finde meget større Interesse. I Stedet for ser man mer eller mindre kunstfærdige Stemmeværker stillet op i Grøfter og Kanaler for at forvandle Græsmarken til en Sø i flere Maaneder. Nyttens af en saadan Opstemning er man stærkt overbevist om, idet man ved at undlade en Opstemning af Vandet et enkelt Aar ofte ser Udbyttet formindsket. At det gaar saadan, er i og for sig ret naturligt. Vegetationen vil i Aarenes Løb indstille sig efter Forholdene, og ændres disse, maa der ogsaa ske en Ændring af Bestanden. Denne bliver dog sjælden blot nogenlunde, ifald man ikke gennemfører en virkelig Afvanding og samtidig en Omlægning af Arealet.

Afvandingen maa være i Orden forinden Udlæg. Det modsatte er kun Spild af Frø og giver Masser af Ærgrelser. Kun paa sund Jord er der Betingelser for at vedligeholde en god Bestand, Betingelser for en mere økonomisk Anvendelse af Gødning, og man opnaar at faa mere og bedre Foder til Husdyrene.

Foruden Afvanding maa ogsaa Mergling (Kalkning) foretages, hvor det tiltrænges. Den Side af Sagen er der dog mindre Grund til at opholde sig ved, da vi lever i en Tid, hvor man har en Tyrkeretro til et saadant Arbejde. Blev Afvandingen blot skænket halvt saa megen Interesse som Merglingen, var meget naaet.

Endnu skal nævnes, at Jorden maa være ren for Ukrudt. Det er ikke nok, at man lægger ud efter Roer, thi Roemarkerne er langt fra altid, som de bør være. (Vi har utrolig mange beskidte Roemarkere endnu, og disse maa vel desværre mere tages som et Udtryk for Mangel paa Energi end som et Udtryk for Velstand.) Marken skal være ren, hvad enten det saa skal ske ved Hjælp af Roedyrkning eller Brak. Undertiden kan det være rart at kunne klare det med Halvbrak og saa lægge ud, i Juli f. Eks. Resultatet af Halvbrak er dog sjældent betydeligt. Det maa være en ikke alt for beskidt Jord og en paapasselig og energisk Mand, ifald Marken skal blive ren ved denne Omgang.

Ved Udlæg i Foraaret benyttes i Almindelighed Dæksæd, men det maa tilraades at saa en Del tyndere end sædvanlig, f. Eks. Halvdelen af det, man plejer at saa, og saa lade det staa til Modenhed. Afhugning ved Skridningsstadiet efter normal Udsæd af Dæksæden er ikke saa godt; thi ofte har en svær Dæksæd ved Skridningen allerede forvoldt en Del Skade paa Udlægget, og fjernes nu Dæksæden, og en tør og solvarm Tid falder ind, kan det blive haardt nok ved det nye Udlæg. Af Gødning maa Superfosfat og Kali benyttes, hvorimod man maa anvende Kvælstofgødning med en vis Forsigtighed, saa at man enten undlader Benyttelsen af den eller dog kun anvender mindre Mængder.

Et af de Spørgsmaal indenfor vedvarende Græsmarker, der har inter-

esseret mest, er Frøblandingerne. Desværre maa man sige, at ingen endnu ved noget afgørende her, og derfor finder man ogsaa en Mangfoldighed af Frøblandinger. For faa Aar siden var man stærkt paavirket af Tyskerne, hvad der førte med sig, at man bl. a. benyttede Fioringsgræs, Rødsvingel, Kamgræs, Sump-Kællingtand, Kommen m. fl. Med Undtagelse af Kamgræs er de antagelig alle gaaet ud af Sagaen, og dette Græs benyttes ogsaa kun i ringe Udstrækning. At Kamgræs findes i mange gode gamle Græsmarker, er uomtvisteligt, men at det ofte vrages af Kreaturerne, er lige saa afgjort. Dertil kommer, at det er sent om Foraaret, og at man kun ved lidt om dets Udbytte.

Paa almindelig sund Agerjord anvendes nu en 4—5 kg Morsø Hvidkløver, 15—20 kg Alm. Rajgræs og 2—4 kg af Alm. Rapgræs, af Eng-Rapgræs, Engsvingel og Timothe. Har vi at gøre med sortmuldede, mere fugtige Sandjorder samt Kær- og Mosejorder, anvendes mere af Rapgræsser og især Engsvingel paa Bekostning af Alm. Rajgræs. Her er ikke tænkt paa vandlidende Jorder, hvor man omtrent lige saa godt kan anvende let og tung Afrensning, Blandingsfrø, eller hvad det nu hedder, som godt Frø. Paa for tør Jord kan der benyttes lidt Alm. Kællingtand og Hundegræs.

Med Frøblandinger som de førstnævnte er der i de senere Aar ikke udlagt saa ganske faa vedv. Græsmarker, som ser meget lovende ud, hvor Forholdene for et godt Udlæg iøvrigt har været i Orden. Kontrollen med enkelte af dem viser ogsaa, at Udbyttet er godt. Men det er muligt, at vi kan faa dem endnu bedre. Der kan ogsaa tænkes særlige Stammer af Græsser og Hvidkløver, som vi i Fremtiden maa tage Hensyn til.

En god Frøblanding er ikke af lille Betydning, hvor Forberedelserne til Udlægget — Afvanding, Mergling, Rensning af Jorden — er foretaget, som de skal. Derimod nytter selv den fineste Frøblanding ikke i en vand-syg, kalktrængende eller uren Jord.

Paa Kær- og Mosejorder maa der tages særlige Hensyn. Kan man rense Stykket ved Roedyrkning — enkelte har jeg set i Aar praktisere det paa 1. Fure i 1. Aar, og de paastaar, at der ikke har været store Vanskeligheder derved — er det det bedste; men Afstande, Vejforhold m. m. gør det ofte økonomisk umuligt, og saa maa man vælge andre Fremgangsmaader. Det daarligste maa man sikkert sige er Udlæg paa 2. Fure i 2. Aar. Man pløjer der gammelt Grønsvær op, som kun er lidt omsat. Bedre er Harvning 2. Aar og saa Pløjning og Udlæg 3. Aar.

Det nemmeste er Udlæg paa 1. Fure, og paa sine Steder synes det ogsaa at gaa helt godt. Her er det af meget stor Betydning at have en svær Betonromle, som enhver nogenlunde let og billigt kan fremstille — antagelig for en 50—70 Kr.*) Saa snart der er pløjet om Efteraaret, lader man Tromlen gaa over Stykket, hvorved Furen trykkes godt til. Tidlig Foraar — saa tidlig som muligt — tilsaas med en 60—70 $\bar{a}$ Havre og

*) Ved Henvendelse til undertegnede kan der faas Plan for Fremstilling af en Betonromle.

Udlægsfrøet, og der tromles igen kraftigt for at skaffe bedre Fugtighedsforhold under Spiringen og den første Vækst. Enkelte lægger ud uden Dæksæd, og det synes at gaa godt. Allerede omkring 1. Juli kan man regne med en god Græsning.

En stærk Afgræsning forinden Pløjning maa anbefales. For et stort Udbytte i kommende Aar er et godt Udlæg nødvendigt; men der maa stadig Paapasselighed til. Paa løsere Jorder maa Betontromlen benyttes flittigt. Muldvarpeskud maa jævnes, og Ukrudt som Tidsler, Skræpper, Brændenælder m. fl. maa bekæmpes ved Afhugning eller Oprykning. Man maa være opmærksom overfor Afvandingen. Grøfterne renses om Efteraaret, og Drænledningerne ses efter. Græsmarken maa i Græsningstiden være under Tilsyn, og der maa ses efter, at Afgræsningen hverken er for stærk eller for svag. Det første fører let med sig, at Ukrudt som etaarig Rapgræs, Tusindfryd, Vejbred m. fl. breder sig, og det sidste hæmmer Hvidkløveren og bevirker maaske ogsaa, at en Del mindre gode Græsser tager Overhaand, idet disse vrages af Kreaturerne og derfor faar Lov at kaste Frø. Daarlig Afgræsning giver ogsaa daarlig Genvækst, og en lempelig Benyttelse af Slaamaskinen paa et tidligt Tidspunkt maa foretrækkes fremfor at lade det gamle Græs staa.

For at holde en vedvarende Græsmarks Udbytte oppe er en solid og fornuftig Gødskning nødvendig. Forholdene ligger dog her vidt forskellige, alt eftersom det er Sand-, Ler- eller Humusjorder, der er Tale om. Desværre maa det siges, at meget vedrørende dette Spørgsmaal er for lidt undersøgt og derfor ligger uklart. Forsøg er vanskelige og kan let kritiseres. Vi maa benytte Le eller Maskine i Stedet for Kreaturerne Afgræsning. Om denne Forskel er af nogen større Betydning, ved man intet om. Derimod er det utilstrækkeligt med 2 Gange Slæt — man maa gaa til en 5—6 Afhugninger i Løbet af Sommeren. Gødningsspild fra Kreaturerne kan heller ikke godt komme i Betragtning ved Forsøget, og helt uden Betydning er disse Kokasser sikkert ikke, selv om de bliver daarligt fordelt.

Trods mangelfuldt Forsøgsmateriale er der dog Beviser nok for, at Gødningstilførsel er nødvendig. Det gælder først og fremmest Fosforsyregødning, der gør Græsset mere appetitligt, giver et sundere Foder for Kreaturerne og forøger Udbyttet. Fosforsyrens Betydning for Hvidkløveren er ogsaa meget iøjnefaldende. Naar dertil kommer, at denne Gødning er i en relativ lav Pris, vil det forstaas, at man ikke maa spare paa den.

Kali maa især anvendes paa Kær- og Mosejorder og er her absolut nødvendigt; men heller ikke Sandjorder kan undvære Kali. Mere tvivlsomt stiller det sig sikkert med dets Anvendelse paa Lerjorder; her maa dog ikke overses, at Hvidkløveren sætter Pris paa Kaligødning, og at det store Udbytte, som man nu opnaar i gode vedvarende Græsmarker, øger Sandsynligheden for rentabel Anvendelse af mindre Mængder Kali paa Lerjorder.

Fosforsyregødning og Kaligødning er absolut de vigtigste for vedvarende Græsmarker, og i anden Række kommer Kvælstofgødning. Noget bestemt

om dennes Anvendelse kan vanskeligt siges i Øjeblikket. I en god vedvarende Græsmark skal der være godt med Hvidkløvergødning; og Anvendelse af større eller mindre Mængder Kvælstofgødning maa rette sig efter Hvidkløverens Befindende under saadanne Forhold. Nu er det ganske vist ved at være god Praksis hos Landmænd, at Bælgplanter skal have Kvælstofgødning, og drister man sig til at hævde en anden Opfattelse, bliver man anset for at være meget teoretisk. Spørgsmaalet er dog ikke afgjort endnu. Man er noget tilbøjelig til at overvurdere Virkningen af Kvælstofgødning, fordi den kommer saa hurtigt og omgaaende, og man tager ikke i Betragtning, at der oftest følger en Reaktion efter, særlig hvor man har med Bælgplanter at gøre.

I 1924 blev nedenstaaende Forsøg foretaget paa Lermuld. Bestanden var ikke særlig god, tynd og med nogle faa Procent Hvidkløver. Tallene er kg pr. ha.

Slætdato	Grundg. 400 Sup. + 200 Kali			
	Uden Kvælstofgødning	300 sv. Amm. 16. April	300 sv. Amm. 27. Juni	100 s. Amm. 16. Apr. og 200 sv. Amm. 26. Juli
1. Slæt 27. Maj	2150	6350	2275	3725
2. — 27. Juni	5000	9375	5300	6075
3. — 26. Juli	1400	1250	6075	1275
4. — 29. August	2150	1500	3725	5675
5. — 13. Oktober	2250	1950	1850	2950
Merudbytte...		7475	6275	6750

Forsøget viser et ret stort Merudbytte — størst for Foraarsudbringning. Men samtidig viser Tallene os ogsaa, at Virkningen kommer ret hurtig efter Udbringningen af Sv. Ammoniak, og at den kun strækker sig over 1 a 2 Mdr. Derefter synes der at være en lille Reaktion. Vi ser i andet Spørgsmaal, at vi kan skaffe tidlig Græsning ved Hjælp af rigelig Kvælstofgødning; og 3. og 4. Spørgsmaal viser os, hvordan samme Gødning, udbragt paa et andet Tidspunkt, giver en god Sommergræsning. Her maa dog Sommerregn til, thi Mangel paa Nedbør kan Kvælstofgødning desværre ikke erstatte.

Lad os nu forudsætte, at Merudbyttet er størst for Foraarsudbringningen — at Tallene for Merudbyttet f. Eks. forholder sig som 3—2, hvor det første gælder Foraarsudbringning og det sidste Sommerudbringning. Hvor er Fordelene saa størst? Spørgsmaalet lader sig ikke uden videre besvare. Mere Græs i Juli—August er af mere Værdi for de fleste Landmænd end mere Græs i Maj—Juni. I Forsommeren har de fleste Landbrug rigelig med Græs; men siden kniber det for mange. Regnestykket maa enhver gøre op for sig, fordi det vil stille sig meget forskelligt for de enkelte Landbrug.

Et stort Slætareal giver rigelig Eftergræsning, og Lucerne som Staldfoder gør Græsmangel mindre følelig.

Ovenstaaende Tal maa ikke tages som et Udtryk for det Merudbytte, man kan vente sig af en vis Mængde Kvælstofgødning. Det er kun et enkelt Forsøg og tilmed 1. Aars, saa man vil let opleve at faa andre Tal at se. Dertil kommer, som før nævnt, det lille Hvidkløverindhold.

Hvorvidt Kvaliteten forbedres, ved man kun lidt om. Paa Forhaand vil man maaske antage, at de kvælstofholdige Stoffer forøges ved Tilførsel af Kvælstofgødning, men sikkert er det ikke. Hvidkløveren Betydning svækkes — dens Andel i Udbyttet bliver meget mindre, og da Hvidkløveren indeholder forholdsvis meget kvælstofholdige Stoffer, vil man forstaa, at Spørgsmaalet er tvivlsomt. Det er dog nu Genstand for en Undersøgelse, og det er at haabe, at de nærmeste Aar vil bringe mere Klarhed her.

Endnu maa nævnes, at Ajle synes at være en fortrinlig Kvælstofgødning til Græs, naar den udbringes i Regnvejr. Den kan benyttes baade Vinter, Foraar og Sommer. Staldgødning har været en Del anbefalet, men kun saa lidt prøvet i Forsøg. At den skulde være en Slags Steinachs Foryngelseskur for gamle, daarlige Græsmarker, er der dog ingen Grund til at tro.

— — —

For Økonomien er det ikke tilstrækkeligt, at man faar et stort Udbytte af Græs. Det er kun den ene Side af Sagen, og det er mindst lige saa vigtigt at faa Udbyttet godt afsat. Denne Afsætning sker hovedsagelig til vore Kreaturer, medens Heste og Faar nu til Dags spiller en mindre Rolle ved den.

Overalt, hvor man ønsker en sund, ydedygtig Besætning, som skal rekruttere sig selv, maa Opdræt og Malkekøerne ud det mest mulige Sommeren igennem. Men her melder Spørgsmaalet sig, om det skal være Tøjring eller Løsdrift. For Opdrættets Vedkommende er man forlængst gaet over til Løsdrift, og med Malkekøerne gaar det i Øjeblikket samme Vej.

I og for sig er der dog meget godt ved Tøjring. Græsmarken faar en Hvileperiode mellem hver Afgræsning. Køerne har fuldt Bid — burde i hvert Fald have det, og man sparer Udgifter til Indhegningen. Men der er ogsaa Ulemper derved. Pasningen er for besværlig for vor Tid. Særlig hvor Køerne kan drives fra Kostalden og ud i Folden, lettes Arbejdet særdeles meget ved Løsdrift. Og Flytning til bestemte Tider og med smaa Mellemrum er afhængig af en paalidelig Mand. Man er ogsaa ved Løsdrift tilbøjelig til at sætte Køerne paa Græs nogle Dage før end ved Tøjring. Man kræver ligesom rigeligere Græs, naar Køerne skal staa i Tøjr.

Skal Løsdrift ordentlig udnyttes af Malkekøer, maa der Skiftefolde til. Disse fører med sig, at der kan være fuldt Bid for Kreaturerne, saa disse i Løbet af kort Tid faar Vommen fyldt. Arbejdet med at bjerge Føden ind bliver mindre, fordi de ikke behøver at overgræsse saa stort et Areal hver Dag. Selve Græsmarken har sikkert godt af at være fri et

Stykke Tid. Der sløses mindre med Græsset, end hvor man kun benytter en Fold.

Skiftefolde kræver mere Hegn; særlig i smaa Folde vil det fordyre Indhegningen pr. ha. Ogsaa af den Grund vil Løsdrift vinde langsommere frem paa smaa Ejendomme end paa de større. Hegnet mellem Skiftefoldene bestaar dog ofte kun af en enkelt Traad, lidt højt anbragt, for at Køerne ikke skal gaa over og derved rive Yveret. Der sker jo iøvrigt ikke nogen større Ulykke ved, at en Ko bryder ind i en anden Skiftefold.

I Forbindelse med Afgræsning melder sig ogsaa Spørgsmaalet om en Regulering af Græsningsudbyttet Sommeren igennem. Oftest er der Overflod af Græs i Forsommeren og for lidt senere hen. Særlig hvor der ikke er store Slætarealer at støtte sig til, gør ovennævnte Forhold sig stærkt gældende.

Hvor man har en 4—5 Skiftefolde, kan der være Tale om at indrette disse saa store, at en eller to kan undværes i Forsommeren til Slæt. Denne maa falde tidligt. Derved skades Afgræsningsplanterne mindre, og det giver rigeligere Eftergræsning. Ogsaa ved Hjælp af Kvælstofgødning kan man som før nævnt opnaa en Del, og endelig er en tidlig Udbinding af stor Betydning for at opnaa en jævnere Græsning. Kommer Køerne ud paa et noget sent Tidspunkt, kommer de ingen Vegne i Stykket, men maa en Tid tvinges til at æde langt Græs. At dette er i høj Grad uøkonomisk, burde staa enhver Landmand klart. Køerne træder meget Græs ned, Eftergræsningen bliver ringe, og Mælkeudbyttet gaar ned. Hvor der er Løsdrift og ingen Skiftefolde, faar store Partier af Græsmarken Lov til at staa temmelig urørte under saadanne Forhold.

For en tidlig Udbinding er Læspørgsmaalet af stor Betydning. Des bedre Læ, des tidligere Udbinding. Vi har her en dobbelt Virkning af Læbælter, idet disse er til Gavn baade for Græsmarken, men sikkert ikke mindre for Kreaturerne. Dertil kommer, at man vanskeligt kan paavise nogen skadelig Virkning af Læet. Alt i alt bør man i Fremtiden interessere sig meget mere for dette Spørgsmaal.

I ovenstaaende er ofte nævnt Malkekøer som Afgræsningsdyr. Det ligger da ret nær at spørge, hvilken Værdi Græsset har for Mælkeproduktionen, og af hvilke Forhold dets Værdi afhænger. Det Næringsstof, som vi i denne Forbindelse ikke mindst interesserer os for, er Æggehvidestof.

Analysen af Græs viser os, at Procent kvælstofholdige Stoffer er faldende med Græssets Alder. Jo ældre Græs, des fattigere paa kvælstofholdige Stoffer. Heri er sikkert den bedste Forklaring paa, hvorfor Køerne slaar af paa Mælken, naar de skal nøjes med Græs, der er passende til Slæt. Man vil maaske indvende, at ungt Græs er rigere paa Amider, men har forholdsvis lidt færdigdannet Æggehvidestof. Nu ved man dog lidt om Amidernes Værdi, og denne er for os steget ikke saa ganske lidt de senere Aar. Dertil kommer, at Amidindholdet i alt Fald efter svenske

Analyser ikke synes at være særlig stort i ungt Græs — kun lidt større end i ældre Græs.

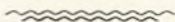
Hvidkløver synes at være særlig rig paa kvælstofholdige Stoffer, og naar den undertiden forvolder Diarrhoe hos Køerne, er det vel ikke utænkeligt, at Overflod af kvælstofholdige Stoffer er Skyld deri. Fodring med Roer synes i hvert Fald at modvirke Diarrhoen i dette Tilfælde.

Gødskningens direkte Indflydelse paa Mængden af kvælstofholdige Stoffer ved man kun lidt om; men indirekte er der ikke Tvivl om, at den betyder meget. Des kraftigere vi gøder, indtil en vis Grænse, des kraftigere skyder Græsset, og des hyppigere er der Græs til Køerne. Disse faar saaledes kun ungt Græs og derfor ogsaa rigelig kvælstofholdige Stoffer.

I ovenstaaende er ikke sjældent taget Forbehold overfor et eller andet Spørgsmaal, fordi vi ikke har noget sikkert at holde os til. Vi savner i Virkeligheden en Del gode fleraarige Forsøg her. 1-Aars Forsøg er alt for lidt værd og kan let blive mere misvisende end vejledende, idet det her ikke alene drejer sig om at opnaa et stort Udbytte, men ogsaa at kunne beholde en god Græsmark gennem mange Aar, og om dette fortæller kortvarige Forsøg os intet.

Skanderborg, i Oktober.

J. Fastrup.

Skolens Virksomhed.

FOR vore gamle Elever, som fra deres Ophold her paa Asmildkloster er fortrolig med Arbejdets daglige Gang, er der ikke noget egentlig Nyt at berette. Det almindelige Vinterkursus var 1924—25 besøgt af 96 Elever. Paa vort aarlige Kontrolkursus i April havde vi saa mange Elever som aldrig før, nemlig 48. Det er formentlig den stærke Efterspørgsel efter Kontrolassistenter* i Foraaret 1924, der har foranlediget den store Tilgang. Paa Sommerkursus'et for Skovbrugselever havde vi i Aar 44.

Der er stadig stærkere Tilgang til dette Kursus, end der var forudsat ved dets Oprettelse. Det er øjensynlig Udsigten til den fastlønnede Stilling i Forbindelse med den Tilløkkelse, det friske Liv i Skoven har for en rask Dreng, der skaber den lidt for store Tilgang til dette Kursus. I Fremtiden skal Kursus'et strække sig over 6 Maaneder fra April til Oktober.

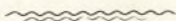
Vi havde glædet os til Besøg af mange gamle Elever sidste Sommer i Anledning af det Ungskue, Foreningen af jydsk Landboforeninger havde planlagt til Afholdelse i Viborg. Den stærke Udbredelse af Mund- og Klov-sygen foranledigede imidlertid, at Skuet blev aflyst. Paa det nys afholdte Delegeretmøde i Foreningen af jydsk Landboforeninger blev det besluttet, at Skuet skal afholdes i Viborg Sommeren 1927.

Vi sender til alle vore gamle Elever en venlig Hilsen med de bedste Ønsker om en glædelig Jul og et godt Nytaar.

Asmildkloster Landbrugsskole i Novbr. 1925.

Deres

Ellen og H. Hauch.

Elevmødet

paa Asmildkloster Landbrugsskole

Søndag d. 28. Juni 1925.

ELEVMOEDET formede sig, som det plejer. Efter Markvandringen bændedes man om Bordene i Gymnastiksalen, hvor Forstander *Hauch* bød Velkommen, idet han udtalte sin Glæde over at se saa mange gammelkendte Ansigter. Ikke mindst glædede det ham at se Aargangen før alle de andre Aargange, Hofjægermester Krabbe, Rosenlund, som deltog i Elevmødet, og som havde lovet at tale. Hauch takkede de gamle Elever, fordi de hvert Aar sørgede for at sende nye Elever til Asmildkloster Landbrugsskole.

Paa Elevforeningens Vegne takkede Folketingsmand *Laust Nørskov* for den Velkomst, der havde lydt, og fordi der var bleven gjort saa festligt paa Skolen.

Klokken halvtre blev der holdt Generalforsamling. Formanden, *Laust Nørskov*, bød Velkommen og aflagde Beretning om det forløbne Aars Arbejde, der i det væsentligste havde bestaaet i Udgivelsen af Aarsskriftet og Ordningen af Elevmødet.

Sekretæren, Konsulent *Aidt*, oplæste det reviderede Regnskab, som blev enstemmigt godkendt.

Derefter blev der foretaget Valg. *Laust Nørskov* blev genvalgt til Formand med Akklamation. Endvidere genvalgtes til Medlemmer af Bestyrelsen *Niels Hartvig*, *Tange*, og nyvalgtes *Niels Arvad*, *Brande*. Som Revisor genvalgtes Konsulent *K. Møller*, *Bjerringbro*. Som Repræsentanter genvalgtes *Anton Petersen*, *Vammen*, *Georg Mikkelsen*, *Engmarksgaard*, *Silkeborg*, *Niels Velling*, *Grundfør*, *Hinnerup*; nyvalgt blev *Valdemar Nytoft*, *Haunstrup*, *Herning*.

Bestyrelsen bestaar derefter af følgende:

Niels Nielsen, Kjølsengaard, Løgstrup,	genvalgt	1923
Søren P. Hansen, Gl. Asmild,	nyvalgt	1923
Laust Nørskov, Nørskovgaard, Møldrups,	genvalgt	1925
Kr. H. Støvring, Bjergby, Randers,	—	1924
Konsulent A. Pedersen Aidt, Viborg,	—	1924
Niels Hartvig, Tange,	—	1925

Peter Bøgh, Nysum pr. Arden,	genvalgt 1923
Peter Giversen, Skals,	— 1924
Niels Arvad, Brande,	— 1925
Revisionen M. Udesen,	genvalgt 1924
bestaar af: Kr. Møller, Overlund,	— 1925

Repræsentanter for de forskellige Aargange er:

1. Aargang: Jens Jensen, Østerborup, Bisballe, Skelhøje (08—09), nyvalgt 1923.
2. — Niels Kr. Nielsen, Albæk, Herning, nyvalgt 1923.
3. — J. C. Jensen, Søndergaard, Gimsing, Struer (10—11), genvalgt 1923.
4. — Niels Lausten, Hørrupgaard, Møldrup (11—12), genvalgt 1923.
5. — Munck Østergaard, Haurdal, Frederiks (12—13), genvalgt 1923.
6. — Konsulent Møller, Bjerringbro (13—14), valgt 1923.
7. — N. Nicolajsen, Gytrupgaard, Hørdum (14—15), nyvalgt 1924.
8. — Anton Pedersen, Vammen, Viborg (15—16), genvalgt 1925.
9. — Hertha Hougaard, Granly, Hvam (16—17), genvalgt 1923.
10. — Ejvind Kjær, Viborg (17—18), valgt 1924.
11. — Georg Mikkelsen, Engmarksgaard, Silkeborg (18—19), genvalgt 1925.
12. — Jens Jespersen, Kvorning, Viborg (19—20), genvalgt 1923.
13. — Aage Lidegaard, Bønding, Skive (20—21), valgt 1924.
14. — Niels Welling, Hvilsager Præstegaard, Mørke (21—22), genvalgt 1925.
15. — Martin Hartvig, Laastrup Præstegaard, Skals (22—23), valgt 1923.
16. — Laurits Laursen, Gammelby, Hanbjerg (23—24), valgt 1924.
17. — Valdemar Nytoft, Haunstrup, Brande (24—25) valgt 1925.

Sluttelig bragte Sekretæren en Hilsen fra en Del af de Klosterbrødre, der for Tiden befinder sig i Udlandet.

Efter Generalforsamlingen

talte Landbrugslærer *Johs. Pedersen* om det danske Landbrugs Organisation og kom derunder ind paa en Omtale af Andelsforeningernes Stilling i Øjeblikket. Det interessante og udmærkede Foredrag blev hilst med Haandklap.

Efter Afsyngelsen af en Sang talte Hofjægermester *Aage Krabbe* om Oplevelser og Indtryk fra en Delegationsrejse i Polen. Talen blev lønnet med en Klapsalve.

Ved Aftensbordet takkede *Laust Nørskov* for de to udmærkede Foredrag og udtalte Haabet om, at man ogsaa siden maatte se Hofjægermester Krabbe ved Elevforeningens Aarsmøder. Forstander Hauch og Frue bragte han Foreningens Tak for den fornøjelige og festlige Dag, man havde tilbragt. Han udbragte tilsidst et Leve for Asmildkloster Landbrugsskole, adresseret til Forstanderparret.

Forstander *Hauch* holdt en lille Tale, hvori han pegede paa den Indsats, Folkehøjskolen havde gjort gennem sit Arbejde for at vække og oplyse den danske Landbostand, et Arbejde, der var lykkedes fuldt ud, og som for Landbrugsskolen som Fagskole bød et langt bedre Grundlag end de landbrugsfaglige Skoler i andre Lande, hvor Folkehøjskolen ikke havde virket, har at arbejde paa. Iøvrigt er det ikke vor Opgave at sammenligne os med de Stater, som staar tilbage for os, men derimod at sammenligne os med, hvad vi kunde være blevet til, hvis vi udnyttede vore Evner og Anlæg fuldt ud. Det er Ungdommen, der ejer Fremtiden, og det er den, der skal overtage Ansvaret og Pligten, og det gælder om, at den enkelte føler sit Ansvar og sin Pligt til at udrette noget i det godes Tjeneste.

Nyt fra gamle Elever.

Aargang 1909—10.

Niels Mølgaard, Aulum, er ikke længere »den rolige Mølgaard«. Hans Prøver af Markafgrøder er stadig blandt de bedste paa Planteavlsudstillingerne, og gennem Foredrag lader han sin Viden gaa ud til andre. Det er vistnok udelukkende Planteavl, han taler om.

Laust Nørskov har i Sommer bygget et nyt Stuehus; om de andre Klosterbrødre ved han intet; men han skal jo ogsaa være alle Steder. Han ser ikke særlig lyst paa Fremtiden; men det er maaske det røde Regimente, der har bragt hans Termometer til at synke.

Anthon Stordal er gift og bor i Frederiks, hvor han har en Forretning; det er vistnok Cykler og Fødtøj, han handler med.

Kr. Vestergaard, Krog, har sidste Vinter haft Mund- og Klovsyge og som Følge deraf en Del Uheld i Kobesætningen. Han har det ellers godt; dog er han ikke tilfreds med, at Andelsbanken lukkede.

Mads Bødker Madsen og N. Vestergaard Løvskaal lever i bedste Velgaaende.

J. P. Nielsen bor fremdeles i Holmstal ved Gjern, men han tænker dog paa at faa en større Gaard. Han er Formand for den stedlige Venstreforening, saa han skal jo nok drive det til noget stort engang.

Selv har jeg i Sommer bygget en ny Ko- og Svinestald. Iøvrigt har jeg det vel; kun beklager jeg, at det næsten ikke er til at opdrive noget Nyt. Vær mere beredvillig næste Gang eller ogsaa vælg en ny Repræsentant.

Venlig Hilsen til eder alle.

Niels Kr. Nielsen.

Aargang 1913—14.

Jens Chr. Frandsen, Vinkel, har i Sommer bygget Kohus og Lade. Det er meget dyrt at bygge, siger Frandsen; det samme siger

Niels Tind, Tindbæk, der har bygget Kohus.

Peder Sørensen, Tastum, der nu har været Kontrolassistent i ca. 10 Aar, har indgaaet Alliance med en af sine kære Malkepiger og købt Gaard i Hammershøj.

Lars Vestergaard, Kjeldbjerg, fører som sædvanlig en ret omtumlet Tilværelse. Har nu købt Ejendom i Laanum; handler med Kælvekreaturer.

Chr. Hedegaard, Vinkel, købt Bil. (Kører efter Sigende, som han er tosset.)

Niels Nielsen, Lærkenborg, har ogsaa faaet Bil! Hvilket vel nok er det mest utrolige, der kan meldes om Holdet i Aar.

Kristian Røhr, Demstrup, der er Assistent ved Hedesselskabets Afdeling i Aalborg, er vel nok den, der har forstaaet at gøre det bedst; han er bleven gift med en lille Pige, der med et rundt Tal kan anslaaes til at medbringe 100,000 (skriver Hundrede Tusind Kroner). Hvem kunde endda gøre ham dette efter.

Søren P. Hansen, Vindum, beklager sig over, at han i »Nyt fra gamle Elever« er bleven gift to Gange, men ønsker, at det skal meddeles, at han endnu har Kirsten samt to Sønner og en Datter.

Jens Fastrup maa igen bide i Græsset; han er nemlig bleven gift.

Holger Lund er gift og bor paa Skovsgaard Mark; holder fra 1. November op med at være Mælketransportør til Andelsmejeriet i Viborg.

Vilhelm Madsen, Lysgaard, er sikkert den af os alle, der er naaet højest med offentlige Hverv. Da jeg sidste Sommer stod paa Lyshøj og saa mig omkring derfra, hørte jeg ovenfra en sige »God Dag«, og jeg fik da Øje paa Mads Vilhelm, der sad og drejede rundt paa Vingene af en Vindmotor — han er nemlig bleven Formand for Vandværket. Kunde den Iver og Interesse for de forskellige Sager, Vilhelm Madsen har med at gøre, smitte mange i vort Samfund.

Af dem, der har haft Mund og Klovsyge i Besætningen, det jeg ved af, er S. P. Hansen (Vindum), Gl. Asmild, Peder Cløemann (Hammershøj), Hejring, Marinus Mikkelsen, Hammershøj, og her paa Skibelund Mølle. Ellers behøver jeg jo ikke at berette om mig selv; det besørger Sekretæren jo.

Saa maa jeg vel ogsaa i al Beskedenhed berette, at Sekretæren er bleven forlovet, som han selv siger med den dejligste Pige i Verden.

Mine bedste Hilsener med Ønsket om en god og glædelig Jul til Aargangen 1913—14. Skibelund Mølle, i Oktober 1925.

Kr. Møller.

Aargang 1916—17.

Sommer-Jensen har nu i fem Aar været i Udlandet (London, Hamborg, Berlin, Bryssel, Antwerpen, Paris og Marseille) for at uddande sig i Handelskundskab og Sprog. Kommer hjem nu til Nytaar for at bliver herhjemme. Er bleven forlovet.

Skovbøll er Gaardejer i Sundstrup og er bleven gift i Sommer.

Magda Beck (hun kan vist godt tages med ogsaa) er Gaardmandskone, gift med Chr. Melchiorson, Elev 1917—18, og bor nu i Tingskoven, ca. to Kilometer syd for Aarhus.

Hermed en venlig Hilsen til eder alle. *Hertha Hougaard, Støttrup.*

Aargang 1918—19.

Det gaar vist ofte saaledes, at de noget ældre Aargange bliver tavse med Nyhederne; vore Aarsskrifter kan fortælle derom. Ogsaa jeg havde nu efter to Perioders eller seks Aars Repræsentanthverv regnet med til dels at standse, thi det er jo ret forstaaeligt, at det efterhaanden som Aarene gaar, og Holdet spredes mer og mer, og hver enkelt helt gaar op i de vidt forskellige Forhold, vi nu er stillede overfor, bliver vanskeligt at faa Føling med Kammeraterne, og det, man saadan Tid efter anden er saa heldig at faa Besked om, kan meget let blive Gentaalser, omend Ordene ikke bliver de samme. Men der er i Aar sket noget, der er Aarsag til, at jeg tog den Beslutning endnu et Par Aar at forsøge paa at samle lidt sammen, noget, der viste, at den Skole- og Kammeratskabsvinter, vi oplevede paa Asmildkloster, har haft en Betydning udover det rent praktiske, og den har det endnu den Dag i Dag, og den rækker viden ud, saa langt, at det at høre om gamle Kammerater vækker Minder helt hinsides Atlanten. Jeg fik nemlig i Sommer Brev fra Niels C. Nielsen, Djursland, der er i Kanada, med Tak for Oplysningerne i sidste Aarsskrift. Han rejste derover for halvandet Aar siden, fordi han ikke rigtig syntes at kunne komme i Gang med noget selvstændigt herhjemme. Han har det godt, omend Kaarene ikke svarer til det, Agenterne lovede, paa langt nær. Han mener dog ikke at have fortrudt Rejsen derover; det kommer nok til at gaa. Byager har det vel; det var blevet fortalt, at han havde haft et vældigt flot Bryllup i Stege, hvori deltog 5—6000 Mennesker. Jeg tænkte da, at han var blevet Præsident eller Premierminister af Møen, men siden erfarede jeg desværre, at det bare var Generalprøve med dette Bryllup. Det var Møens Landboforening, der holdt Stiftelsesfest; der fremvistes da et Optog med gamle historiske Dragter og Skikke, bl. a. ogsaa et Brudepar; Byager var Brudgom, og Bruden var hans Søster; altsaa var det ikke Alvor. Forøvrigt har han nu »Overland«-Bil; hvorledes den er kommen over Land til Møen, forstaar jeg ikke!

Otto Jørgensen er hjemme; han opdrætter Hingste, leverede i Sommer en i Grenaa, altsaa nu begynder han at konkurrere Kr. Møller og Korsgaard ud. Pas godt paa, mine Herre! Randersfolkene holder til paa Hjemegnen.

Aage Boye har købt Ejendom i Drastrup og holder om ikke saa længe Bryllup.

Holch Espersen har det ved det gamle, dog faar han ikke saa mange private Breve, som mens vi var paa Asmildkloster.

Johs. Foget er Forvalter paa Brandberg ved Jellinge; tænker paa at købe Gaard til sig og »Kæresten«.

Søren Hornbech er hjemme, deltog i Aar i Efteraarskrigen, fik dog ikke alvorlige Skrammer, der giver varigt Men.

Ole Krogh og Hustru befinder sig vel i Tebbestrup, saa de ønsker ikke Forandring.

Ejnar Mehlsen er i dette Aar bleven baade forlovet og gift; Hvedebrødsdagene fejres i al Stilhed, bl. a. fordi de er indespærret — har I hørt noget saadant før — paa Grund af Mund- og Klovsyge.

Niels Nielsen er hjemme og tilfreds med det.

Hougaard Ogstrup har Gaard i Hvedsten, og det slider slet ikke paa hans uopslidelige Humør.

Ejnar Møller har solgt »Sølund« og har nu en Forpagtning i Hørning og er tilfreds med Forandringen.

Lorents Skjødt gaar fremad sejt og uforsagt og ej i store Sving.

Aage Skrivers kører i den gamle Skure.

Rasmus Thomsen er Forvalter hos Hestehandleren paa »Fjarbogaard«. Har heller ikke tabt Humøret, omend det kniber lidt med Bentøjet engang imellem. Har Besøg af en Søster fra U. S. A. for Tiden.

Kr. Møller farter rundt paa Motorcykle; maaske er der noget, der trækker. Det er nok den Slags Heste, der ejer den bedste Fremtid.

Bonde og Borch gaar derude i No og venter paa at blive Selvejere; de er hverken forlovet eller gift eller andet lignende, men for dog at vise, at de kan begaa en Daarskab, har de i Fællesskab købt en Grammophon, som de skiftevis har en Maaned ad Gangen.

Chr. Nedergaard har giftet sig og ejer nu Gaarden »Dalsgaardhave« ved Viborg. Han klarer nok Begreberne.

Hans Thorsager er nu Kontrolassistent i Vorde; han avancerer stadig og faar nok med Tiden en flot Karriere.

Anders Kristensen befordrer daglig mange Mennesker mellem Aalborg og Viborg i sin Rutebil; er meget afholdt af dem, der benytter Ruten.

Martin Vestergaard slaar nu ind paa Politikken, kørte i Sommer med selve Klaus Berntsen i den flotte Sedanvogn.

Peter Eriksen har ogsaa giftet sig og købt Gaard i Tindbæk; er overmaade lykkelig derved.

Peter Thougard har det sidste Aar oplevet meget. I Pinsen blev han forlovet med en smuk, ung Pige fra Nabosognet. Kort Tid derefter slog Lynet ned og antændte Udbygningerne ved hans Hjem; det gav noget at tænke paa. Nu staar Bygningerne opførte gode og og tidsvarende.

Anders Jensen er, saavidt jeg ved, derhjemme i Sønderjylland.

Lajgaard-Nielsen er vistnok Assistent paa »Blangstedgaard«.

Ingvard Petersen har lige faaet Mund- og Klovsyge til »Vinderslevgaard«.

Vagner Nielsen leder Gymnastikken paa Levring Efterskole.

Jens Peter Jensen fra Voel har ogsaa i denne Sommer haft Bryllup; det var dog ikke med en Pige fra Salling, men Løgstrup er vist ikke saa langt derfra. Det er paa »Balle Brogaard« pr. Hadsten, han bor, læg endelig Mærke til det; jeg fik i Fjor ved Ørene, fordi jeg havde skrevet, det var ved Langaa. Undskyld min Fejltagelse.

Søren Hedegaard har ogsaa haft Bryllup; det sled for meget paa Motorcykle, Landeveje og Nerver, det kun at være forlovet. Han har forpagtet Godset deroppe i Flantrup.

Chr. Rasmussen har i Sommer næsten helt omhygget »Thaarupgaard«, en mægtig stor og flot Ko- og Svinestald og meget mere, al Ting er »up-to-date«, med Luftkanaler og Patentbindsler, saa Køerne kan frigøres paa een Gang. Skal I bygge, maa I endelig se dette, før I foretager videre, det skal være en Del udover det almindelige, og i Vinter faar Rasmusen Tid til at præsentere det.

Ejnar Juhl har det godt; Jagten torsømmer han ikke; det nyeste i hans Bedrift er Læplantning i Marken og et Forsøg paa at være Biavler, altsaa et lille Bierhverv.

Undertegnede har det ogsaa vel; har haft et noget uroligt Aar, dels paa Grund af Mund- og Klovsyge, men dog mest fordi det meste af vor Kostald væltede under Stormen den 2. Januar, samtidig med Epidemien, det gav en arbejdsrig Vinter og Sommer, men nu er Bygningen som »Thougaard«s opført igen. Ja, saa en Tak til de faa, der sendte mig Oplysninger og mange Hilsner til jer alle.

Eders *Georg Mikkelsen.*

Aargang 1919—20.

Herren til »Hostrup«: Lønborg, gift.

Hahn-Jakobsen, der, som tidligere spaaet, bjergede sig en Kone i Skals, har desuden en god Gaard i Nærheden af Møldrup.

Chr. Gregersen, der er gift endnu, men ingen Børn har, bor i Fly.

Næsted og Vinde driver ligeledes mønsterværdigt Landbrug uden Børn.

Ladefoged, der nu har slanket sig, saa han maa lade Bollerne ligge, naar han spiser Suppe, bor stadig i Salling.

Jørgen Knudsen har opgivet Traverbanen og er nu velsitueret Gaardejer og Familiefader.

Sv. Dich, der i Fjor var Mejerivognskørekarl, er i Aar Forkarl paa et større Herresæde i Nørager.

P. Magnussen beklæder en lignende Stilling ved Funder.

Meldgaard, gift, stor, vist ikke 1. Kl.s Gaard, saa er det godt at være langbenet.

Pas paa, Kellertup! Nu kommer Ungkarleskatten snart.

Jens Mikkelsen beklæder med Ære et Dommerembede i Silkeborg (ved Dyrskuet).

Frøde Hansen: Forpagter af Granddal Præstegaard.

Joh. Pedersen og J. Jørgensen er gifte og i gode Stillinger.

J. P. Nielsen er hjemme.

Martin Andersen er Ejendomsbesidder i Mausing ved Kjellerup.

R. Bøje reviderer hvert Aar sin Gaards Regnskab til stor Tilfredshed for sig selv.

Bækgaard skal i Aar tildeles Medaillen for lang og tro Tjeneste — med Ret til at bære samme — som Forvalter paa Sjørupgaard ved Kolind.

Om Niels Nymanns sidste Forlovelse ved jeg intet, om hans foregaaende mindre. Han er endnu hjemme paa Maarupgaard.

Joh. Knudsen studerer Fugtighedsforholdene i den store Vildmose.

Den 21. August d. A. havde jeg den Fornøjelse at overvære Mar. Christiansens Eksekution over i den hellige Ægtestand. Han var til det sidste rolig, bleg, men fattet, selv da Musikken ved Bordet spillede: »Brat af Slaget rammet«.

Det siges, Dr. Fiil p. t. arbejder paa en Afhandling om Amerika.

Den, der befandt sig i Onsild Natten til den 26. Maj 1925, glemmer det aldrig. Han har Minder, der aldrig glemmes, Indtryk, der aldrig slettes. Fra Middag hvilede alt Arbejde — tilsyneladende — men i alle Jomfrubure og Ungkarlehybler raadede den vildeste Forvirring: Silkekjolerne blev eftersete, glattede og strøget ud, og Pudderkvaster og Krøllejern var i fuld Aktivitet. Barbermaskinerne fløj i rastløs Hast hen over gyseligt fortrukne Fysiognomier med 14 Dage gamle Skægstubbe. Endelig mod Aften var alt klappet og klart, og alles Fjed vendtes mod Byens Forsamlingshus, der længe havde lokket med Duften fra friskbagt Kage, Chokolade samt en anden kendt, men dog fremmed Duft. Ankommen til Døren lavede man tre Rynker mellem Øjnene, trak Overlæben op, aabnede Døren, rakte Haanden frem og — nøs. Værten vinkede afværgede med Haanden: »Gør ikke noget, jeg nyser selv!« Pigerne nøs, alle nøs! Tilsidst lærte man at holde sig borte fra alle mistænksomme smaa Pakker og Blomsterdekorationer, der var Aarsagen: Peber. Naa, Natten gik lystigt, der blev danset og filmet, og et Par af Gæsterne leverede gratis Vrøvl samt lavede det prægtigste Fyrværkeri af gamle og nye Brændere, og til Slut blev, under kraftige Hurraraab, P. Søndergaard sendt over i Pebersvendenes Rækker. Dog, der bliver han næppe længe; jeg maatte ikke sige det (det er hemmeligt), men jeg skriver jo ogsaa bare.

J. Jespersen, der i Fjor var Fodermester i Onsild, har nu købt en mindre Ejendom i Kvorning og sender nu alle sine Klosterbrødre en venlig Hilsen samt Ønsket om en rigtig god og glædelig Jul.

F. Jespersen.

Jens Jørgensen er bleven gift og har købt Ejendom i Frederiksdal.

Frode Hansen er Forpagter paa Grønbæk Præstegaard.

Martin Andersen har været syg, men er nu rask.

J. P. Nielsen er hjemme og arbejder ihærdigt paa at omsætte Teorien i Praksis.

R. Andersen har solgt sin Gaard og overtaget sin Fødegaard.

J. Christensen har bygget sig en ny Gaard i Sommer.

A. Nielsen er bleven gift.

Marius Nielsen spekulerer vist paa det samme.

J. K. Andersen, Thorning, har Gaard og Kone.

Peter Thomsen er hjemme hos sin Mor.

P. Magnussen trives godt, er stadig paa Sejlgaard.

Aldal er bleven forlovet.

Kresten Madsen, Vinderup, er hjemme.

Johan Petersen har det godt, han ses til Silkeborg (engang) Marked.

Meldgaard har Kone + Datter.

Kjærsgaard Mark skal efter Forlydende have været gift i to Aar.

Fens Mikkelsen.

Aargang 1920—21.

Gade er hjemme og hjælper sin Far med at lede Bedriften; han er er bleven Bilejer og gør nu Landevejene i Skals og Omegn usikre.

Navntoft er hjemme og har det godt.

Kristiansen har vist overtaget Fødegaarden, men gaar ene og forladt og tænker paa, hvordan det kan være, at »Kopatterne altid er runde«, som han fortalte os i en Overhørings-time paa Skolen.

Sandborg er hjemme; han har forlovet sig og bliver snart Ejer af Fødegaarden.

Laust Hinrup har i Aar taget Ærespræmie for veldrevet Landbrug.

Bundgaard er i Aar hos Konsulent Vester i Løgstrup; det er nok ikke Konsulent, men Svigersøn han aspirerer til?

Boas har købt en Proprietærgaard, »Vejrhøjgaard«, ved Arden Station og er bleven Ægtemand.

Saabye har i Sommer været Soldat i Viborg, og paa Grund af Soldaterlivets haarde Strabadser og ingen Generalembeder er ledige, foretrak han at blive hjemsendt som menig. Han har bygget sig en flot ny Gaard ude paa Marken, saa der skal nok drives Mønsterlandbrug.

Clemmensen har købt »Skovkildeggaard« ved Taastrup. Gaarden er paa 63 Tdr. Ld. god Jord, 7 Tdr. Hartkorn; den er noget forsømt, saa Clemmensen mener, der er rigeligt at tage fat paa Umiddelbart efter Overtagelsen holdt Cl. Bryllup med sin Kusine, Frk. Inger Juul Clemmensen fra Kjøbenhavn; og han skriver nu »min Kone« med en Rutine og Værdighed af den anden Verden.

Peter Andersen, der i Fjor købte »Tønning Overgaard«, er godt tilfreds i sin Stilling; han har bragt en glimrende Høst i Hus.

Orla Baunggaard er stadig og støt i sit Arbejde paa sin Fars Gaard.

Therkild Therkildsen har sig en Datterlil; det er vel overflødigt at bemærke, at han er vældig stolt.

Søren Poulsen gør sig uundværlig paa »Ungstrupgaard«, der snart er et helt Mønsterlandbrug.

Gabrielsen overtog 1. November Forvalterpladsen paa Herregaarden »Overberg« ved Frederikssund. Gaarden er paa 550 Tdr. Ld.

Holm Thøgersen har forlovet sig med en nydelig ung Pige, vistnok fra Ry, og er efter dette knap saa stadig hjemme paa Mønstergaarden »Hvidsminde« som før.

Henning Andersen er hjemme, har vundet sig en Livsledsagerinde, men har ikke Helbredet i særlig god Orden.

Laurids K. Jensen har meget travlt hjemme paa sin veldrevne Gaard; han forbedrer stadig sit Korthorn og har allerede begyndt at sælge Avlsdyr. Han har næsten ingen Tid til overs til sin ellers meget yndede Sport, »Jagten«.

Støvrlng har det stadig godt.

Karl Knudsen residerer vedblivende paa »Essenbek Ladegaard«, hvor han nu snart har faaet Orden paa Tingene.

Peter Rønning tjener hos Knud Bak, Røngegaard pr. Ulstrup.

Jakob Haugaard er hjemme; han passer Hingst og andre Præmiedyr med stor Dygtighed.

Frederik Madsen er gift og har en Gaard ved Lauerberg St.

Thorup er stadig Inspektør paa Karmark Mølle og har det udmærket.

J. Nørskov har i Sommer bygget ny Kostald, hvilket har til Følge, at han skal have mere for sine Tyre, da de, som han siger, »skal betale større Husleje«; man venter snart at se ham i Selvejebil.

Svenningesen er stadig Kontrolassistent i Skals; hvad mon der holder ham fast der saa længe?

Jens Bech kører Lastbil i Knudby.

A. Andersen, Vammen, er hjemme; han forsøger sig i Aar som Hingsteopdrætter. Han studerer endnu ivrigt »Vore Damer!«

Lyngsø er hjemme endnu og glæder sig ved sine Ungkarledage.

Lars Jensen, Mors, har overtaget Fødegarden og praktiserer sin Uddannelse til Ære for sine Lærere; men endnu mangler der et — Konen!

Anders Jensen, Mors, har avanceret godt; har overtaget Fødegarden og Sognefoged-hvervet efter sin Faders Død. Han har giftet sig med en smuk Morsøpige og bygget sig et nyt Stuehus af de verdensberømte Molersten, der forebygger Fugt og Svamp.

Firmaet Buch og Vestergaard lader atter høre fra sig. Buch har bygget sig en ny Gaard, er gift og har sig en Arving til hele Herligheden. Vestergaard er hjemme og leder Bedriften. Han har det godt, er hverken gift, forlovet eller paa anden Maade straffet.

Brunsgaard, Volling, skal til næste Aar være Fodermester hos Ole Westergaard, Houkjærgaard.

Kr. Lund er den gamle, altid glade Kammerat, som vi alle kender ham. Han har i Aar et særligt Punkt paa Dagsordenen, idet han mener, at Mund- og Klovsygen »ikke« er smitsom.

Niels Andersen, Balling, er stadig »ene« om Fødegarden, »Haldborggaard« i Balling.

Magnus Clausen var i Sommer paa Cykletur til Paris; han nærmer sig Tobaksplantens Hjemstavn.

Selv er jeg hjemme og hjælper min Får med Bedriften.

Hermed en venlig Julehilsen til Kammeraterne af 1920—21.

Aage Lidegaard.

Aargang 1921—22.

Anders Almind lever som anstændig Ægtemænd med Kone og en lille Arving paa Fødegarden »Bækgaard« i Ungstrup. Det haabes, at den lille maa arve nogle af Faderens musikalske Evner. Han har nu aflagt den slette Vane at trække Folk ud af Sengen ved Nattetid.

Kristian Jensen, Almind, er fremdeles hjemme og arbejder ihærdigt paa de sandede Jorder. Han bærer nu tydelige Mærker af Kvindens lunefulde Spil, har Ring om højre Haands fjerde Finger.

Kristian Nielsen, Bygum, og Arne Jensen, Bjerregrav, er bleven forlovede, og muligvis høres der nok snart noget lignende om Kristian Jensen, Lysgaard, han er fremdeles hjemme.

Jens Chr. Nielsen, Sdr. Rind, har raadført sig med Kvinden, giftet sig den 24. Maj, og bor i Hornskov pr. Sjørlev (Konsul).

Alfred Østergaard fremviste ved Viborg Dyrskue i Sommer »Vordegaard«s bekendte Tyre.

Porskrog er nu funden igen og bor sammen med sin Kone i Gjedsted.

Helle Søndergaard var til Elevmøde i Sommer; han er den samme jævne og rolige Natur som i Vinteren 1921—22.

Holger Vestergaards Kusine har nu muligvis helt faaet Overtaget over ham, da man aldrig hverken hører eller ser noget til ham, ikke engang til Elevmødet.

Emil Knudsøn er bleven forlovet. Til Lykke med Skæbnen.

Kristian Rasmussen, Sjørring, lever som værdig Ægtemand, har opsagt Pigen til November. Ønsker nok selv i den kolde Vinter at træde Vuggens Gænger.

Alfred Simonsen, »Linnegaard«, saas ved Planteavlsudstillingen i Mørke. Er bleven gift, har det ellers meget godt.

Tommy Pedersen har forladt Uggelbølle og lever vist som Rentier ved Aarhus.

Karl Rasmussen er paa Vej til Taburetterne, avanceret til Formand for »Venstres Ungdom«.

Hans Rasmussen, Carl Hansen og Ejnar Thuesen er fremdeles gode Ebdrupborgere, ikke det mindste større, men mere betydelige i Kraft af deres Evne som Forpagtere af deres Fødehem.

Og, undertegnede har forpagtet Bakkerne ved Hvilsager Præstegaard via Mørke, nyder baade Udsigt og Hvedebrødsdage i fuldt Maal.

Hilsen til alle Klosterbrødre med en »Glædelig Jul!«

Niels Welling.

Aargang 1922—23.

Niels Holm Andersen rejser efter Besøget hjem til Novbr. Han er forresten bleven forlovet.

Søren Bach gaar det stadig fremad for. Han er Bestyrer paa en Gaard i Midstrup hos en ældre Mand, der har en eneste Datter. Iøvrigt er han Formand for den selskabelige Forening i Almtoft.

Axel Danielsen er hjemme, dog vist kun om Dagen.

Peder Elgaard er ogsaa hjemme. Er stadig Venstremand og Tilhænger af det røde Kvæg.

Anton Flarup gaar hjemme og hjælper sine Forældre. Det er pænt af ham.

Jørgen Hermansen er Forvalter paa »Sønderborg Ladegaard«. Har været syg og ligget paa Sønderborg Sygehus en Tid, men er nu rask igen. Han var indespærret en Tid sidste Vinter paa Grund af Mund- og Klovesyge; det var en streng Tid for Jørgen.

P. Hougaard har sidste Aar været hjemme. Hvor han er nu, vides ikke.

Rs. Kirkegaard har været i Rødkjærbro den sidste Tid og har levet af at rejse rundt og se paa Ejendomme. Han er forlovet.

Peder Korsgaard er en grundig Mand; han vil se og kende den Jord, han arbejder paa. I Øjeblikket er han paa den anden Side Kloden. Han er der som her Landmand. Hans Adresse er: P. Korsgaard, c/o J. Brandt, Roy, Wash., U. S. A.

Lundgaard Larsen er stadig i Skals; klager sig over de daarlige Tider, men har det ellers godt.

Kr. Kjeldsen er stor Opdrætter af Smaagrise. Han har haft en Rekordhøst med op til 25 Fold.

J. Th. Larsen er vedblivende Forvalter for Moesgaard-Kjeldsen, men er nu paa Lidsø. Var i »Trøjen« i Efteraaret.

J. Chr. Nielsen driver et fint Landbrug i Laastrup. Er stadig ene.

Niels Nielsen er hjemme i Kjellerup.

Chr. Sørensen er Forkarl paa »Kjelleruplund«.

Vilh. Sejersen er bleven Proprietær i Nærheden af Silkeborg. Har Masser af Tønder Land.

Niels Pedersen har Selvejerbil, skal fra November være Fodermester paa en Gaard i Oddereggen.

J. P. Rasmussen har sidste Aar været Forkarl paa »Elsborggaard«. Har udviklet sig til en vældig Skytte og tager mange Præmier hjem.

P. Chr. Pedersen er nu Selvejer af baade Bilen og Gaarden i Raavad. Hvor længe mon han kan holde Pigerne paa passende Afstand?

Frode Rasmussen, fortæller flere Meddelelere, er bleven forlovet; men hvor i Verden han er, vides ikke.

Skovgaard Larsen er blevet en Hjemmets Mand, ses aldrig udenfor Fjellerup. Vi Jyder kan godt opgive Haabet om at se ham mere.

Hans Granhøj er hjemme og er Fodermester. Han er leveringsdygtig med røde Tyre.

Peder Jensen er bleven gift og har sat Foden under eget Bord i Jelstrup ved Haaubro. Ejendommens Størrelse er 16 Tdr. Land.

Arnold Pedersen er stadig hjemme og studerer til Kromand.

Peder Pedersen er ogsaa hjemme og kører som sædvanlig Landet rundt i sin Bil.

Axel M. Christensen befinder sig stadig godt som norsk Gaardbruger. Han uddanner unge norske Landmænd, første Aar hos Christensen, andet Aar i Danmark.

Niels Feddøsen har købt Gaard i Tange og skal giftes i November.

Hvad mig selv angaar, saa befinder jeg mig i bedste Velgaaende, nu i Laastrup; men paa Grund af de daarlige Tider har jeg optaget en Kompagnon (kvindelig) i Foretagendet. Begivenheden fandt Sted den 29. Oktober. Tak for Meddelelserne, og en særlig Tak til dem, der uopfordret sendte Meddelelser.

Venlig Hilsen og glædelig Jul.

Martin Hartwig.

Aargang 1923—24.

Kr. Schiøler-Jensen ligger for Tiden paa et Sygehus ved Dianalund; det er Benene, det er galt med.

Korsbech har sidste Sommer opholdt sig paa Sjælland i Nærheden af sin Kæreste.

Kristian Møller og Bovbjerg fører et muntret og virksomt Liv hjemme paa Mors. I sin Fritid rider Bovbjerg sin politiske Kæphest.

Gunnar Sørensen gaar med guldtræsset Kasket, han er nemlig Hotelkarl paa Ortveds Hotel, — har travlt med at gaa til Togene og løbe Ærinder for Køkkenpigerne.

Jørgen Birk er fremdeles Fodermester i Sønderjylland.

Christoffersen er bleven ked af at kontrollere nede paa Als og har nu flyttet sine Teltpæle til Randerseggen.

A. Johansen har en lille Gaard i Over Feldborg pr. Skive. Han er gift. (Det blev dog ikke Sørine.)

Kristian Hansen har i Sommer med stor Energi forrettet Tjeneste som Arbejdssoldat.

Voetmann har förlængst ombyttet Kongens Klæder med sine egne og er nu Forvalter hjemme paa »Hald Hovedgaard«.

Flarup har nu overtaget sin bortforpagtede Gaard i Rise; han kører af og til en Tur paa »Mokkebikkeren«.

Kristian Sørensen, der stadigvæk kan henregnes til Sværvægtsklassen, er paany bleven forlovet.

Søren Jensen skal være Fodermester i Vinter paa Aarhuseggen; han agter at købe Ejendom til Foraaret.

Jens Chr. Kristiansen har Plads nede paa Als.

Jørgen Hoberg er hjemme hos sin Far i Kjellerup, har endnu ikke købt Ejendom eller giftet sig, vil se Tiden an.

H. P. Davidsen, der forrige Sommer var paa Mors, er nu Gaard- eller rettere Godsbestyrer hjemme i Engesvang. Han har i den forløbne Sommer haft ikke saa faa anstrengende Ture til Grauballe; der var en Magnet, som trak.

Hans Christensen (maaske bedst kendt under Kælenavnet »Syl og Pløk«) er hjemme paa »Impgaard« i Kjellerup. Han er den rolige og sindige Mand som altid, ikke nem at tage Pippet fra.

Kresten Iversen, »Kirkeministeren«, blev som Infanterist tvunget ind paa Korporalskolen. Jo, den graa Militarisme er ubønhørlig og hensynsløs!

Henrik Madsen er Lærer paa en Opdragelsesanstalt ovre paa Fyn. Han er sikkert Pladsen voksen.

Hans P. Lihn og Kr. Thomsen er hjemme i Vindum pr. Bjerringbro.

Jørgen Chr. Jørgensen er nu perfekt i Motorkørsel og undgaar herefter alle Lygtepæle.

J. Jørgensen, Jegstrup, Ravnstrup, har Lillebil og kører Lystture med sig selv og andre.

Magnus Larsen tjener endnu paa »Søby Møllegaard«, kommer af og til til Skive.

Jens Haase er hjemme paa »Rygaarden« i Vokslev pr. Nibe.

Valdemar Sørensen, Tastum, har faaet 1800 Kr. i Erstatning for Mund- og Klov-syge; deraf er de 1500 Netto-Fortjeneste, siger Valdemar.

Magnus Sund, Hvibjerg, er en dygtig Landmand. Han driver Gaarden op.

Frederik Nielsen, Resen, er Kontrolassistent — og holder Motorcykle.

Ole Andersen, Hinnerup, der ligeledes har Motorcykle, farer Salling rundt til Fodholdkampe.

Peder Urup er Forkar! paa en Gaard ved Langaa. Ogsaa han har faaet Motorcykle.

Kristian Pedersen, Brøndum, er bleven forlovet med en af Nordsallings kønne Piger. Han kan sagtens!

Niels Christian Lidegaard, Hvidbjerg, avler Kæmperunkelroer. Han har anlagt en stor Have til Gaarden samt faaet installeret elektrisk Lys og Kraft, — saa nu mangler han kun en — Kone.

Alfred Trørup er hjemme paa Lem Nygaard. Han er endnu ikke forlovet, men Rygtet vil vide, at der er stærkt Optræk til det.

Sigvald Hansen bestyrer Gaarden hjemme. Hans Far døde sidste Foraar.

Kristian Svenningsen er fremdeles i Vroue og har det ved det gamle.

Alfred Madsen har en lille Gaard mellem Struer og Holstebro. Han er en dygtig Landmand, der avler godt; og har under de sidste Aars Travlhed helt glemt at spille Mausel. Han er stadigvæk uforlovet.

Johannes Smith, »Postmesteren«, har købt en Ejendom ved Skjern. Han har længe været forlovet, og Brylluppet skal stande nu inden Jul.

Verner Husum, Sønderbæk, har forlovet sig og er med Kæresten rejst til de store Muligheders Land, Amerika.

Carl Pedersen har købt en Gaard i Vardum ved Nr. Sundby.

Robert Hansen er Kontrolassistent paa Sæby-Egnen.

Brødrene Thorup ligner stadigvæk hinanden meget og følges ad i ondt og godt. Sidste Vinter blev de begge opereret for Blindtarmsbetændelse. For Tiden har de hver en Forkar!spads paa deres Hjemegn.

Peter Giversen blev sidste Efteraar forlovet med J. P. Møllers Datter fra Løvel. Saa glædelige Følger kan et »Klosterbal« have.

Kristian Keedal er hjemme i Sevel pr. Vinderup. Han er Formand for Ungdomsforeningen.

Mailund og Damgaard, kendt fra det pæne, gæstfrie Hjem Nr. 8, har i Sommer opholdt sig i Nærheden af hinanden. Sidste Aar var Peder Damgaard Kontrolassistent paa Randersegnen.

Om mig selv er der ikke stort at fortælle. Jeg har i Sommer været en Tur i Udlandet, men er ellers herhjemme i Handberg, hvor jeg rimeligvis ender som — Pebersvend.

Mange Hilsner til jer alle fra

Lauritz Laursen.

Forskellige Aargange.

Jens Jungblot Jensen (1910—11) boer som bekendt i Almind; agter nu at trække sig tilbage som Leder af Gymnastikken, hvilken han nu har ledet i 15 Aar til Gavn og Glæde for Ungdommen, for hvilken han i Aarene, der er gaaet, har opofret sig meget.

Søren Poulsen (1915—16). Har faaet overdraget Fødegarden og er tillige Slagter og kører Bil; ja, Slagterne tjener gode Penge. Er tillige gift og maa i de lange Vinteraftener nynne Vuggesange.

Chr. Christensen, Most Møllegaard, har udnyttet sine Evner flittigt for Landbruget; han dyrker Lucerne, Ærter og er godt i Gang med Læ- og Hegnsplantningen. Men ogsaa om ham maa man tænke: »Kvindelist er uden Ende«. Han er nemlig forlovet.

Anders Johansen har købt en Gaard paa 30 Tdr. Ld. i Over Feldborg ved Skive. Han er bleven gift med en dejlig Pige.

Vald. Mortensen er bleven Gaardejer i Iglø pr. Stoholm.

Marius Christiansen har købt Gaard i Neder Bjerregrav.

Svend Byager sender Kammeraterne fra 1918—19 en venlig Hilsen. Han har det godt.

Magnus Clausen, der var med L. Lauritzen i Holland, er kommen godt hjem og sender Hilsen til Aarg. 20—21.

1916—17.

Dalgaard bor endnu stadig paa Mors. Hvordan mon det gaar ham med Fedestudene, gav de Overskud i Aar?

Søndergaard har det som sædvanlig godt og lever et muntert, virksomt Liv paa »Foldager« i Outrup, Mors.

Pullen er gift, bor nu i Oakland, California, er Medindehaver af et stort Bogtrykkeri der.

Hyldig blæser Prisfald, Kronestigning og daarlige Tider en lang March. Han købte sidste Sommer 40 Tdr. Land af sin Fader, byggede en prægtig Gaard, indsatte Besætning, og er nu godt i Gang med at afskrive Saldo; lad os haabe, at Lykken staar den kække bi.

Spanggaard bor stadig hjemme paa »Solbakken«. Han har opgivet Giftermaal foreløbig.

1921—22.

Jens Andreas Jensen har efter Faderens Død overtaget Ejendommen i Fjeldsø. Er dog ikke gift.

Anders Almind, der bor paa Bækgaard i Ungstrup, og Jens Christian Nielsen (Sdr. Rind), der bor i Hornskov, maa begge nu hver for sig i de lange Vinteraftener sidde og nynne »Sov mit Barn, sov l. . .«. En Kammerat af dem tænker paa dem med en Blanding af Fryd og stille Medlidenhed.

Der siges, at Porskrog er helt ukendelig, men han er jo ogsaa bleven gift.

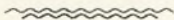
Anders Haarbo begynder at faa sit Navn i Avisen; det har han haft før.

Jens Th. er rejst til Samsø, men Adressen er uforandret Almind pr. Rindsholm.

1923—24.

Jesper Andreas Nielsen, Almind, som rejste fra Skolen som Kontrolassistent til Egtved, tog Plads fra Maj som Forkarl paa en Gaard paa Sjælland; han interesserer sig dog bestandig for rød, dansk Malcerace; men muligvis kunde der være en eller anden Sjællandspige, som kunde fange noget af hans Interesse.

Niels John Nielsen og Niels Kr. Nielsen, Sdr. Rind, praktiserer i Rind saavel med Landbrug som Kemi, hvilken de oversætter paa dem selv med Gyldigheden overfor Dameatomer, og har haft Held med Foretagendet.

Regnskabsaaret

1. Maj 1924 til 30. April 1925.

	Indtægt		Udgift	
	Kr.	Ø.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning pr. 1. Maj 1924.....	1348	94		
Porto.....			90	00
Tryksager.....			27	00
Skrivearbejde (Frk. E. Pedersen).....			15	00
Girogebyr.....			2	19
Girorenter.....	1	19		
J. Knudsen for Billeder til Aarsskriftet.....			10	00
Elevmødet Foredrag af Claudi West.....			50	00
Sekretæren Løn.....			100	00
do. do.....			100	00
Brevkort.....			3	75
do.....			3	75
Porto.....			405	00
do.....			28	00
Frugt.....			0	30
Forfatterhonorar til Daniel Bruun.....			100	00
Trykning af Aarsskrift, Konvolutter m. m.....			1406	80
Bogbinderen for Hefkning.....			125	00
Gyldendal for Trykning af Billeder.....			128	70
Medhjælp.....			43	00
Opkrævningsadressekort.....			43	50
Girorenter.....	1	37		
Glas til Elevbillede.....			10	00
Billede til Cliche.....			4	00
854 Aarsskrifter a 2,50.....	2135	00		
3 do. a 1,50.....	4	50		
Renter.....	45	11		
Aktie i Asmildkloster Landbrugsskole.....			200	00
Kassebeholdning den 30. April 1925.....			640	12
	3536	11	3536	11

Revisorernes Paategning:

Regnskabet er D. D. revideret og fundet rigtigt.

p. t. Viborg, den 20. Juni 1925.

Kr. Møller.

A. Kjeldsen-Rasmussen.

Elevforeningens Medlemmer.

1924—25.

Andersen, Poul, »Toppenberg« pr. Vestervig
Arvad, Niels, Arvad, Brande
Andersen, Houmark, Nygade 18, Holstebro
Andersen, Otilius M., Lemming, Lemming St.

Bundgaard, Viktor, Stubbegaard, Hobro

Christensen, Martin Th., Wilsongaard, Vægger St.
Christensen, Niels, Saxkærgaard, Frøslev, Nykjøbing M.
Christensen, Johannes, Knudby, Løgstrup

Dalsgaard, Erik, Klotrup, Aalestrup St.
Danielsen, Holger, Hald, Højslev

Frøkjær, Peder Tofting, Sundby pr. Sundby, Mors
Frederiksen, Carl Frode, Vognmand, Frediksen, Nibe

Gregersen, Henrik, Bøvlingbjerg, Faare St.

Hougesen, Magnus Kalstrup, Risberggaard, Vivild
Hansen, Hans, Dall, Svenstrup

Jacobi, Povl, Viborg
Jensen, Hakon, Viskum, Viborg
Jensen, Johannes, V. Børsting, Skive
Jacobsen, Ejnar, Jyllandsgade, Aars
Jensen, Hans P., Grarup, Brande
Jakobsen, Jakob, Thorsted, Støvring
Jacobsen, Niels Thordahl, Jyllandsgade, Aars
Jeppesen, Anton, Hvolris, Møldrup
Jespersen, Jens, Hauge, Kjellerup

Kristensen, Peder, Tolstrup, Skals St.
Kjær, Marius, Spandet pr. Arnum
Kristensen, Niels Christian, Fjeldsø pr. Aalestrup
Krogh, Michael, Holme pr. Haubro
Knudsen, Karl, Hindbjerg pr. Hindbjerg St.
Knudsen, Søren, Hindbjerg pr. Hindbjerg St.

Lundsgaard, Peter, »Lundsgaard«, Løgstrup
Lyngsøe, Jens, Lille Binderup, Aars
Laursen, Niels L., Nysted, Thorsø
Lund, Peter, Aarslev, Randers
Larsen, Laurits Lund, Handrup, Vestervig
Laursen, Kristen, »Damgaard«, Onsild
Larsen, Jens, Strandbygaard, Farsø
Lerche, Niels, Hornbæk, Randers

Madsen, Alfred, Holstebrovej 11², Viborg
Madsen, Kristian, Bjergby, Erslev, Mors
Munch, Andreas, Nyrup, Nibe
Madsen, Karl, Sjørslev, Sjørslev St.
Møller, Christian Agger, Gottrup, Humlum

Nielsen, Aage Harry, Fallisgaarde. Skjelhøje
 Nissen, Knud V., Frederiksgade 23, Skive
 Nielsen, Niels Christian, Sdr. Rind, Rindsholm
 Nielsen, Aage, Kragdal, Gjern
 Nielsen, Arent, Øls, Hobro
 Nielsen, Karl, O. Romalt pr. Randers
 Nielsen, Niels A., Over Hornbæk pr. Randers
 Nielsen, Kristen Bendix, Lemming, Lemming St.
 Nytoft, Valdemar, Haunstrup pr. Herning
 Nielsen, Søren Chr., Gislum pr. Østrup St.
 Nielsen, Niels John, Sdr. Rind pr. Rindsholm
 Nielsen, Peder Tang, Vester Tang pr. Ulfborg

 Overgaard, Ejnar. Kragelund, Silkeborg

 Pedersen, Marinus, Aastruplund, Bræstrup
 Pabst, Chr., Dæmningen, Bjerringbro
 Petersen, Peter, Vorbjerg pr. Nr. Sundby
 Pallesen, Niels, Pandumbro pr. Nibe
 Petersen, Jens Anton, Aalykke, Birkelygaard pr. Hjulby, Fyn

 Rasmussen, Anton, Danstrup, Ulstrup

 Spanner, Svend, »Møllegaarden«, Ormslev St.
 Skjøt, Tinus, Raasted, Bjerregrav St.
 Sørensen, Søren Jensen, Alstrup, Ullits St.
 Sørensen, Niels, Skovhus, Skjelhøje
 Søndergaard, Rasmus, Lillevorde, Gudumholm
 Sørensen, Holger, Thrustrup, Hundslund

 Thorsen, Jens Kristian, Ørslevkloster, Højslev
 Thuesen, Jens, Vivild, Vivild
 Thorsager, A. Haarbo, Risgaard, Skals
 Thomsen, Marinus, Holmgaard, Farsø

 Vammen, Anders Kjeldsen, Kærsg, Hersom pr. Hobro
 Veggerby, Carl Ove, Sct. Ibsgade 14¹, Viborg
 Velling, Søren L., Hornbæk, Randers
 Vinkel, Hans P., Obbekjær pr. Ribe

 Østergaard, Michael Peter, Nollund pr. Grindsted

